

**TÜRKİYE'Lİ SANATÇILARIN 1950 SONRASINDAN GÜNÜMÜZE
YURT DIŞI BİENAL VE FUAR KATILIM ANALİZİ**

İŞIL AYDEMİR

113677010

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

KÜLTÜR YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŐMAN: PROF. DR. AYLİN SEÇKİN

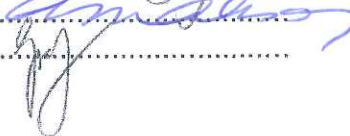
2016

Türkiye'li Sanatçıların 1950 Sonrasından Günümüze Yurt Dışı
Bienal ve Fuar Katılımları

Biennale and Art Fair Participation Analysis of Turkish Artists
in Abroad from 1950 to Present

Öğrenci Adı Soyadı: Işıl Aydemir

Öğrenci Numarası: 113677010

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aylin SEÇKİN (İMZASI)
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Alişan (İMZASI)
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Marcus Ort (İMZASI)

Tezin Onaylandığı Tarih :22.09.2016.....

Toplam Sayfa Sayısı:105.....

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Çağdaş Türkiye'li Sanatçılar
- 2) Sanat Fuarları
- 3) Bienaller
- 4) Sanat Galerileri

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Contemporary Turkish Artists
- 2) Art Fairs
- 3) Biennials
- 4) Art Galleries

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yaşayan Türkiye’li sanatçıların yurt dışındaki bienal ve fuar katılımlarını analiz etmek ve bu sanat etkinliklerine en çok katılım gösteren sanatçıları tespit etmektir. En çok katılım gösteren sanatçıların başarılı olmalarında yurt dışı bağlantılarının etkisine bakılmıştır. Sanatçıların yurt dışı bağlantıları; eğitim, yaşanılan ülke, yurt dışı sergileri, ödül ve misafir sanatçı programları üzerinden değerlendirilmiştir. Günümüze kadarki yurt dışı bienal ve fuar katılımlarının analiz edildiği çalışmada, yıllara oranla katılım sıklığı değerlendirilmiştir. Sanatçı katılımlarının coğrafi açıdan küresel dağılımı incelenmiştir. Yapılan çalışmada Türk galerilerinin de yurt dışı fuar aktivitelerine bakılmıştır. Çalışma da nicel araştırma metodu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türkiye’li sanatçılar, sanat fuarları, bienaller, sanat galerileri

ABSTRACT

In this research, the participation of Turkish artists in internationally acknowledged fairs and biennales have been analyzed and determined Turkish artists who outshined others in these events. By collecting information about outshined Turkish artists’ attendance in these fairs and biennales, a study have been researched on the effects of international networks. With respect to this criteria, the characteristics of those artists who presented the most attendance in these featured events have been analyzed in accordance with their educational background, residential status, awards/grants, and artist residency attendance. Art fairs and biennials were elaborated with the attendance frequency of year by year. Global distribution were examined in terms of geographical spreading. In this research, the role of Turkish art galleries’ in the market was also demonstrated regarding to attendance of art fairs. In this study quantitative research methods was used.

Key Words: Contemporary Turkish artists, art fairs, biennials, art galleries

TEŞEKKÜRLER

Araştırmanın fikir aşamasından itibaren tüm süreç boyunca bana destek olan, yol gösteren ve deneyimlerini aktaran danışmanım Prof. Dr. Aylın Seçkin'e, tez yazım sürecince farklı bakış açıları sunarak tezimi geliştirmem için destek veren Prof. Dr. A. Asu Aksoy Robins'e, birlikte çalışma şansı elde ettiğim ve sanat sektöründeki deneyimleri ile yol gösteren Assoc. Prof. Dr. Marcus Graf'a, süreç boyunca görüşmeler gerçekleştirdiğim tüm galerilere ve sanatçılara vakitlerini ayırarak bilgilerini paylaştıkları için teşekkür ederim.

1. Giriş.....	1
2. Küreselleşmenin Sanata Etkisi.....	6
2.1. Türkiye Sanat Piyasası ve Türkiye’li Sanatçıların Yurt Dışına Açılımı.....	10
2.2. Sanatçılar için Yurt Dışı Faaliyetlerinin Önemi.....	16
2.2.1. Misafir Sanatçı Programları ve Ödüllerin Yurt Dışı Görünürlüğündeki Önemi.....	18
3. Türkiye’li Sanatçıların Yurt Dışı Fuar Katılımları.....	21
3.1. Yurt Dışı Fuarlarında Türk Galerileri Tarafından Temsil Edilen Sanatçılar.....	25
3.2. 2015 – 2016 Yılları Arasında Fuar Katılımları.....	38
3.3. Öne Çıkan Galeriler ve Sanatçıları.....	39
3.4. Fuarlara Aktif Katılan Türkiye’li Sanatçılar.....	44
3.5. Yabancı Galeriler Tarafından Temsil Edilen Türkiye’li Sanatçılar.....	46
3.6. Bulgular.....	48
4. Türkiye’li Sanatçıların Bienal/Trienal Katılımları.....	50
4.1.En Çok Katılım Gösterilen Bienal ve Trienaller.....	56
4.2.Yurt Dışı Bienallerine Aktif Katılan Türk Sanatçı Profili.....	61
4.2.1. Bienallere Aktif Katılan Türkiye’li Sanatçılar.....	61
4.3.Bulgular.....	62
5. Yurt Dışı Bienal ve Fuarlarına En Çok Katılım Gösteren Sanatçıların Analizleri.....	64
5.1.Yurt Dışı Bienallerine ve Fuarlarına En Çok Katılım Gösteren Sanatçıların Eğitim ve Şehir Dağılımı.....	66
5.2.Bulgular.....	72
6. Sonuç.....	74
Ekler.....	78
Kaynakça.....	101

Tablolar

Tablo 1. Yurt Dışı Fuarlarının Ziyaretçi ve Galeri Sayısı (2015).....	24
Tablo 2. En Çok Fuar Katılımı Gerçekleştiren Sanatçılar.....	45
Tablo 3. Yurt Dışındaki Galeriler Tarafından Temsil Edilen Sanatçılardan Örnekler...47	
Tablo 4. En Çok Bienal Katılımı Gerçekleştiren Sanatçılar.....	62
Tablo 5. Yurt Dışı Bienal ve Fuar Sanatçıların Profilleri.....	65

Grafikler

Grafik 1. Yıl Dağılımına Göre Katılım Gösterilen Fuar Sayısı (2004 – 2015).....	26
Grafik 2. Galerilerin Yurt dışı Fuarlarına Katılım Sayısı (2004 – Mayıs 2016).....	27
Grafik 3. 2015 – Mayıs 2016 Yılında Galerilerin Fuar Katılım Sayıları.....	28
Grafik 4. Katılım Gösterilen Fuarlar ve Katılım Sayıları (2004 – 2016 Mayıs).....	30
Grafik 5. 2015 – 2016 Yıllarında Katılım Gösterilen Fuarlar.....	31
Grafik 6. Türkiye’li Sanatçıların Sanat Fuarları Aracılığı ile Dünya Çapında Görünürlüklerin Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015).....	33
Grafik 7. Türkiye’li Sanatçıların Sanat Fuarları Aracılığı ile Avrupa’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015).....	34
Grafik 8. Türkiye’li Sanatçıların Sanat Fuarları Aracılığı ile Orta Doğu’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015).....	35
Grafik 9. Türkiye’li Sanatçıların Sanat Fuarları Aracılığı ile Çin ve Hindistan’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015).....	36
Grafik 10. Türkiye’li Sanatçıların Sanat Fuarları Aracılığı ile Amerika’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015).....	37
Grafik 11. Türkiye’li Sanatçıların Yurt Dışı Bienal ve Trienallerine Katılımının Sayısal Dağılımı (1952 -2015).....	51

Grafik 12. Yurt Dışında En Çok Katılım Gösterilen Bienaller (1952 – 2015).....	52
Grafik 13. Türkiye’li Sanatçılarının Bienal ve Trienallere Katılımlarının Coğrafi Dağılımı (1952 – 2015).....	54
Grafik 14. Bienallerde Katılım Gösteren Ülkeler ve Katılım Sayıları (1952 – 2015).....	55
Grafik 15. Fuarlarda En Görünür Sanatçıların Okudukları Üniversite Dağılımı.....	66
Grafik 16. Fuarlarda En Görünür Sanatçıların Yaşadığı Şehirlerin Dağılımı.....	68
Grafik 17. Bienallerde Öne Çıkan Sanatçıların Eğitim Dağılımı.....	69
Grafik 18. Bienallerde Öne Çıkan Sanatçıların Yaşadıkları Şehre Göre Dağılım.....	71

1. Giriş

Küreselleşen dünya ile ekonomi, kültür, iletişim birbiri ile entegre olmuş durumdadır. Sanatın küreselleşmesinde etkili unsurlardan olan bienaller, fuarlar ve evrensel sergiler nedeniyle sanat da ulusal sınırları aşarak küreselleşmiştir. Yerel sanat ortamının sınırları aşarak uluslararası platformda küresel bir etkileşim içine girmesi nedeniyle sanatçılar da farklı coğrafyalarla etkileşime geçmeye başlamış ve sanat aktivitelerini de yurt dışına taşımaktadırlar. Bu çalışmada Türkiye’li yaşayan çağdaş sanatçıların yurt dışındaki görünürlükleri yurt dışı bienaller/trienaller ve yurt dışı sanat fuarları üzerinden incelenmiştir. Araştırmada katılım gösterilen bienal ve fuarlar belirlenmiştir. Belirlenen bienal ve fuarlar; ülkeler - coğrafi dağılımlar, katılım yıllarındaki değişim üzerinden analiz edilmiştir. Ortaya çıkan tespitler doğrultusunda Türkiye’li sanatçıların küreselleşme ile beraber homojen bir dağılım ile dünyanın her yerinde mi veya belli coğrafi bölgelerde mi daha yoğun olarak yer aldıkları belirlenmiştir. Araştırmada, birbirinden farklı yapıda olan bienal ve fuarlara en çok katılım gösteren sanatçılar tespit edilmiştir. Bienallerde ve fuarlarda farklı sanatçıların mı yoksa aynı sanatçıların mı olduğu ortaya çıkmıştır. En çok katılım gösteren sanatçıların araştırılma nedeni ise, bu sanatçıların daha çok katılımı görünür olmalarının yurt dışı aktiviteleri ile ilgili olup olmadığının tespit edilmesidir. Yurt dışı görünürlüğünün incelenmesinde birçok faktör incelenebilir. Bunlar sanatçıların (1) yurt dışı fuar katılımı, (2) yurt dışı bienallere katılımları, (3) yurt dışı sergileri, (4) müzayedelerde yapıtlarının sergilenmesi, (5) yurt dışı eğitim ve misafir sanatçı programlarına katılım, (6) ödüller, (7) sanatçılar hakkında çıkan haberler - İnternet etkisi olarak değerlendirilebilir. Tez araştırmasında sanatçıların yurt dışı bağlantıları; fuar katılımları, bienal katılımı, burs, ödül, misafir sanatçı programları, yurt dışı sergileri üzerinden değerlendirilmiş ve diğer faktörler araştırma dışı tutulmuştur. Yurt dışında en aktif sanatçıların profillerini çıkarmak için, sanatçıların özgeçmişlerinde yer alan yurt dışı eğitim, yaşadıkları şehir, yurt dışında yer alınan koleksiyonlar, ödüller ve misafir sanatçı programları faaliyetlerine bakılmıştır. Sanatçıların; yurt dışında eğitim, misafir sanatçı programları veya yaşadıkları şehir bağlantıları ile yurt dışı ilişkisi analiz edilmiştir. Bu tespit ise yurt dışı bağlantıların önemini ortaya çıkarmıştır.

Çalışmada Türkiye’li sanatçıların 1950’lerde başlayan yurt dışı bienal katılımları ve 2000’lerde başlayan yurt dışı fuar katılımları detaylı olarak yer almaktadır. 1950’lerde

sanatçıların yurt dışına açılışının başlamasıyla beraber sanatçılar Venedik Bienali, Sao Paulo Bienali gibi önemli ve köklü bienallere katılmaya başlamıştır. 2000'lerin başında ise Türk galerileri yurt dışındaki fuarlarda yer almaya başlamıştır ve Türkiye'li sanatçıların yapıtlarını uluslararası platformda sergilenmesinde etkili olmaya başlamışlardır.

Araştırmada nicel araştırma metodu kullanılmıştır. Yurt dışı fuar analizleri için ilk katılım gösterilen fuardan itibaren günümüze kadar ki katılımlar araştırılmıştır. Fuarlara katılım gösteren galeriler ve temsil ettikleri sanatçıların isimleri ile beraber katılım gösterilen yıllar ve fuar isimlerinin yer aldığı bir liste oluşturulmuştur. Liste, galerilerden alınan bilgiler aracılığı ile oluşturulmuştur. Bu listeye göre fuarların gerçekleştiği ülkeler tespit edilmiştir ve coğrafi dağılım tespit edilmiştir. Katılım gösterilen yıllar ise ilk katılımın başladığı 2004'den günümüze kadar olan azalış ve artış üzerinden yorumlanmıştır. Listede yer alan ve fuarlara en çok katılım gösteren sanatçılar, temsil edildikleri galeriler ile tespit edilmiştir. Böylece yurt dışı fuarlarında en aktif galeriler de ortaya çıkmıştır. Galeriler de 2004 yılından günümüze kadar incelenmiştir. Bu inceleme doğrultusunda aktif olan galerilerin yıllar içerisindeki fuar katılımı da tespit edilmiştir. 2015 – 2016 (Mayıs) yıllarında aktif olan galerilerin de incelenmesi sonucunda ortaya çıkan kıyaslama ile son yıllarda farklı galerilerin de fuarlarda yer almaya başladıkları görülmüştür. Yurt dışı bienal analizinde ise ilk katılım gösterilen bienalden günümüze katılım gösteren tüm sanatçıların yer aldığı bir kaynak bulunmaması nedeniyle, tez de yer alan liste, bulunan tüm bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur. Bienal listesi sanatçıların öz geçmişlerinin taranması ve dünya çapında gerçekleşen tüm bienallerin taranması ile oluşturulmuştur. Dünyada yer alan tüm bienallerde geçmişten günümüze kadar yer alan Türk sanatçıların tespiti için öncelikle bienallerin İnternet sitelerinde yer alan bilgiler araştırılmış ve bienallerin İnternet siteleri dışındaki İnternet kaynaklarında yer alan bienal haberleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Basında yer almayan bienal haberleri de göz önünde bulundurularak Türkiye'li sanatçıların özgeçmişleri taranmıştır. Bu taramanın oldukça titiz bir araştırma ile gerçekleştirilmesi için özen gösterilmiştir. Galeriler tarafından temsil edilen sanatçılar ve galeriler tarafından temsil edilmeyen tüm sanatçıların özgeçmişlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Galeri temsili olmayan veya önceden galeriler ile çalışan fakat şu an çalışmayan sanatçılara ulaşmak için hakkında bilgi yayınlanmış tüm sergiler incelenmiş ve sergilerde yer alan sanatçıların özgeçmişlerine bakılmıştır. Ayrıca çeşitli sanat yarışmalarında (Akbank Sanat, Siemens Sanat gibi) kazanan ve sergilenme hakkı kazanan sanatçıların özgeçmişlerine

bakılmıştır. Oluşturulan liste de; katılım gösterilen bienaller; sanatçı ismi, katılım yılı ve katılım gösterilen bienal bilgileri yer almaktadır. Bu liste doğrultusunda, sanatçıların yıllar içerisinde katılım sayılarındaki değişim, katılım gösterilen bienaller ve coğrafi olarak dağılımı belirlenmiştir. Katılım yıllarındaki en aktif seneler, en çok katılım gösterilen bienaller; coğrafi olarak hangi bölgede ağırlıklı olarak yer alındığı saptanmıştır ve en çok katılım gösteren sanatçılar tespit edilmiştir. Fuarlara ve bienallere en çok katılım gösteren sanatçıların belirlenmesi; fuarlara ve bienallere katılan tüm sanatçıların katılım sayıları üzerinden hesaplanmıştır. Ortalamanın üstünde olan sanatçıların biyografileri detaylı incelenmiştir.

İkinci bölümde, sanatın küreselleşmesi hakkında bilgi verilmektedir. Ekonomik küreselleşme ile birlikte sanatın da yayılımından bahsedilen bu bölümde, küreselleşmenin etmenlerinden olan bienaller ve fuarların etkisinden bahsedilmiştir. Bu bölümde, Türk sanatının da yurt dışına açılımı, sanat piyasasının gelişimi, galeriler ve diğer sanat etkinliklerinin etkisi üzerinden anlatılmıştır. Küreselleşmenin etkisiyle yurt dışı görünürlüğünün öneminden bahsedilen bu bölümde ayrıca sanatçıların yurt dışında görünür olmasının hangi koşullar altında olduğu hakkında da bilgi verilmiştir. Bu bağlamda katılım gösterilen önemli bienal, fuar, sanatçı misafir programları ve ödüllerin bu konudaki etkisinden ve tüm bunların olması için yurt dışı bağlantılarının öneminden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye’li sanatçıların fuar katılımları ve galeri aktiviteleri incelenmiştir. Günümüzde aktif olan galerilerin 2004 yılından itibaren yurt dışı fuarlara katılımı tespit edilmiştir. Katılım gösterilen yurt dışı fuarlarıyla birlikte galerilerin katılım gösterdiği ve temsil ettikleri sanatçılar hakkında bilgi verilmiştir. Öne çıkan fuarlar ayrıca ele alınmakla beraber fuarların coğrafi dağılımı, katılım yılları ve sıklıkları incelenmiştir. Araştırmada Türk galerilerinin en çok Avrupa’da görünür oldukları gözlemlenmiştir. Katılım gösterilen fuarların da yıllar içerisinde farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve galerilerin fuar aktiviteleri hakkında bilgi verilmiştir. Tüm bilgiler, galerilerden tedarik edilmiştir ve bir araya getirilmiştir. Bu bilgiler galeri isimleri, fuar isimleri, sanatçı isimleri ve katılım yıllarının yer aldığı bir liste olarak tez de yer almaktadır.

Dördüncü bölümde, Türk sanatçıların bienal katılımları incelenmiştir. Türk sanatçıların 1952 yılından itibaren yurt dışında bienal katılımının başladığı tespit edilmiştir.

60 yılı aşkın bir süredir devam etmekte olan bienal katılımlarında, en çok katılım gösteren sanatçılar hakkında bilgi verilmiş ve katılım gösterilen bienaller ile dünyaya açılım hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle son 15 yıllık dilimde dünyada birçok yeni bienalin ortaya çıkışı ile Türkiye’li sanatçıların da katılım gösterdikleri bienallerin çeşitlilik gösterdiği gözlemlenmiştir. Yıllar içerisinde katılım sayıları değerlendirilmiş ve coğrafi dağılım incelenmiştir. Ağırlıklı olarak, Avrupa’da daha yoğun katılım gösterilen bienallerde en çok görünür olan sanatçılar belirtilmiştir. Çalışma süresi boyunca, Türk sanat tarihinde henüz dünya çapındaki tüm bienallere katılan Türk sanatçıları ile ilgili arşiv niteliğinde oluşturulmuş bienal kaynakçası bulunmadığından dolayı araştırma internet taraması üzerinden yapılmış ve tüm sanatçıların özgeçmişleri taranmıştır. Tüm toplanan bilgiler tez çalışmasında ayrıntılı olarak sanatçı ismi, bienal ismi, katılım yılı, ülke bilgileri ile sunulmuştur. Bu bağlamda, bu tez çalışması bienal katılımları açısından bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Beşinci bölümde, çalışmada bienal ve fuarlarda öne çıkan sanatçılar ayrıntılı incelenmiştir ve analiz edilmiştir. Öne çıkan sanatçılar ise ortalamanın üstünde fuar ve bienal katılımı gösteren sanatçılar olarak ele alınmıştır. Ortalama ise, tüm sanatçıların bienal ve fuar katılım sayılarının hesaplanması ile elde edilmiştir. Bienal ve fuarlarda öne çıkan sanatçıların özgeçmişleri tüm ayrıntılarıyla birlikte; eğitim, yaşanılan ülke, yurt dışı sergileri, kazanılan ödül ve yer alınan koleksiyonlar bağlamında araştırılmıştır ve ayrıntılı olarak bu bölümde ve tezin sonunda yer alan ekler kısmında bulunmaktadır. Bienallerde ve fuarlarda öne çıkan sanatçıların yurt dışı eğitimleri ve yaşadıkları ülkeler oranlarıyla birlikte bu bölümde yer almaktadır. Sanatçıların yurt dışı sergi sayısı, kazandığı ödül veya misafir program katılımları hakkında bir tablo yer almaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda sanatçıların yurt dışı bağlantıları ortaya çıkmaktadır.

Sonuç bölümünde, bienal, fuar ve yurt dışı sergilerinde öne çıkan sanatçıların özgeçmişlerinin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan tespitler hakkında bilgi verilmiştir. Bienal ve fuar katılım analizlerinde ortaya çıkan veriler doğrultusunda, aktif katılım yılları, en çok katılım gösterilen bienal ve fuarlar, coğrafi dağılım bulguları detaylandırılmıştır. Bienallerin ve fuarların birbirinden farklı yapıda sanat etkinlikleri olması nedeniyle öne çıkan sanatçıların çoğunlukla farklı isimler olduğu tespit edilmiştir ve bu durum hakkında bilgi verilmiştir. Hem bienaller de hem de fuarlarda öne çıkan az sayıda ortak sanatçılar için de tespitler yer

almaktadır. Tüm veriler doğrultusunda etkinliklere en çok katılım gösteren sanatçıların yurt dışı bağlantılarının önemi ortaya çıkmıştır.

2. Küreselleşmenin Sanata Etkisi

Bu bölümde kısaca sanatın küreselleşmesinden ve küreselleşmede etkili olan sanat etkinlikleri hakkında bilgi verilmiştir. Küreselleşme süresince Türkiye'nin küresel sanat pazarına açılımdan bahsedilecektir.

Küreselleşen dünya ile ekonomi, kültür, iletişim birbiri ile entegre olmuş durumdadır. Bu da beraberinde 'Tek Dünya' kavramını beraberinde getirmektedir.¹ Küreselleşmenin tüm bu kavramları iç içe geçirmesinden önce ise ülkeler ulus devlet yönetimi ile belli bir coğrafi sınır içindeki egemenliğinde kültürel ve/veya etnik bir varlığını sürdürmekteydi.

Sanatın küreselleşmesinde etkili unsurlardan biri olan bienaller köklerini 19. yy'da atmıştır. Fuarlar ve evrensel sergiler ise 1851'de Londra'da başladı. Venedik Bienali ve Pittsburgh's Carnegie Annual ile 1890'larda Avrupa, Kuzey Amerika ve sonraki on yıllarda Güney Doğu Asya Adaları'na yayıldı. Yerel sınırları aşarak, yeni pazarlara, yeni tasarımlara ve yeni bağlantılara uzandı.²

1990'lı yıllardan itibaren artan bienal sayısı ile dünyanın neredeyse her bölgesinde bienaller gerçekleştirilmektedir. Bunlardan en eski ve bilinenleri Venedik, Sao Paulo, Havana ve Kwangju bienalleri ile beş yılda bir düzenlenen Documenta'dır. Bienallerin kent mekan-zaman eklemleriyle oluşturulması, kentlilerle etkileşimi yeni bir boyut kazanmıştır.³ 1895 yılında, Venedik Bienali'nin başlaması dünya sergileri ile aynı zaman dilimine denk gelmektedir. Ulusal pavyonların yer aldığı Venedik Bienali aynı sergileme ile bugün de devam etmektedir. 1955 yılında ilk kez düzenlenen Documenta savaş sonrası sanat ortamını canlandırmayı hedeflemiştir. Ülkelerin veya kentlerin bienalleri tanıtım aracı olarak kullanmasını hedeflemiştir. Avrupa dışında en bilinen bienallerden olan 1951 yılında ilk kez düzenlenen Sao Paulo Bienali, Brezilya sanatını Batı sanatı ile buluşturup sanatçılarına uluslararası platform sağlamayı hedeflenmiştir. Amerika'da Havana Bienali'de, Afrika

¹ New Directions in International Studies: Beyond Globalization: Making New Worlds in Media Art and Social Practices, Rutgers University Press, 2011

² Banai, Nuit, "From Nation State to Border State, Exhibition Europe", 2013

³ Yardımcı Sibel, "Küreselleşen İstanbul'da Bienal", sf: 12 – 13, 2005

sanatının o coğrafya ile ilişkisini göstermek istemiştir. Bu nedenlerle bienaller çağdaş sanatın sergilenmesi açısından belirleyici bir etkiye sahiptirler.⁴

İkinci Dünya Savaşı sonrası, Avrupa kültürel girişimler düzenleyerek, çağdaş projeler düzenledi ve ulus devlet paradigmasını kaydırarak ulusal sınırlarının ötesinde Avrupa'ya kalıcı deneyim yaşattı. Almanya Federal Cumhuriyeti'ndeki Documenta (1955) ve Fransa'daki Biennale de Paris (1959) tekil girişimlerle Avrupa'ya ait topluluğun 1950'lerdeki inşası sırasında ulus devlet yapısıyla yüzleşti. Gezgin bienal Manifesta – the European Biennial of Contemporary Art (1996) ulusalcılık sonrası kimliklerin çevrelediği yeni bir tutum sergiledi. 40 yıl boyunca bu projeler kültürel ara bulucunun temel olduğunu görünür kıldı. Araya giren yıllarda küresel boyutlarla farklı manifestolarla ilişkide olmayı sağladı. En öne çıkan kültürel katman olan Manifesta: The European Biennial of Contemporary Art, 1996'da Rotterdam'da resmi olarak düzenlendi. Berlin Duvarı'nın yıkılışı ile politik ve kültürel değişime cevap vermek için genç sanatçıların uluslararası platformda sergileme sorununu var olan bienal modeli üzerinden algıladılar. Daha geniş sınırlarda 'Yeni Avrupa' için genç sanatçılara network (bağlantı) yarattı. Manifesta, Avrupa'nın dominant sanatsal üretimlerinden uzaklaştı ve yeni kültürel topografilere uzandı. Böylece Lüksemburg (1998), Ljubljana (2000), Frankfurt (2002), Donostia–San Sebastia'n (2004), Lefkoşa (2006, iptal edildi), Trentino-South Tyrol (2008), Kuzey Afrika ile dialog içerisinde Murcia (2010), Belçika (2012), St Petersburg'da (2014) gerçekleşti. Bienallerde farklı ülkelerden sanatçılara yer vermesi, Avrupa'nın finansal yapının ayrıcalıklarının paylaşımı ulus devletin üstündedir. Böylece kültürel küreselleşmeye etkisi oldu.⁵

Küreselleşme, ekonominin neo-liberal politikaların ele alındığı bir kavram olmasının yanı sıra politik ve sosyo-kültürel yapılarında varlığı ile beraber işlemektedir. Bu sosyo kültürel yapı da neo-liberal kültürleşme ile beraber yürümektedir.⁶

Kültürel küreselleşme, ekonomik anlamdaki küreselleşmeden sonra en etkili küreselleşme konularından biridir. Küreselleşmenin kendisinin bir kültür ürünü olması, bir başka açıdan da kültürün küreselleşmeden etkilenecek değişime uğraması, kültür ile

⁴ A.g.e, (Yardımcı, Sibel), sf: 23 – 24

⁵ A.g.e, (Banai, Nuit)

⁶ Erdoğan, Melih, "Küresel Çağda Çağdaş Sanat ve Küresel Sanat Pazarı", 2013

küreselleşme arasında karşılıklı bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır. Kültür ile küreselleşme karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir.⁷

Toplumsal ve ekonomik değişimlerin sanatta da yansımaları görülür. ‘‘Küreselleşme, çağdaş sanatla kimliğini bütünleştirmiş ve sanatı piyasalaştırmıştır, bu piyasaya da tüm dönemlerin ve coğrafyaların sanatını katmıştır.’’⁸

Küreselleşme ile sanatçılar da küresel olanaklardan yararlanmaya başlamıştır. Sanatçılar modern sanatın merkezi sayılan batı dünyasının kullandığı ve yararlandığı tüm olanaklara da sahip olmaya başlamışlardır. Yerelliğin sınırlarını aşmakla beraber, yerelliğin getirdiği nitelikleri ve eşsizlikleri sanat pratiklerine yansıtarak sanat dünyasında yer almakla birlikte dünya kültürlerinden de beslenmektedir. 20.yy başlarında Picasso'nun Afrika sanatından etkilenerek ürettiği yapıtlar (örn. Avignon'lu kızlar) sanatın batı merkezli oluşunu ve bunun dışında kalan coğrafyalardan ise etnik olarak esinlendiğine iyi bir örnektir. Fakat günümüzde küreselleşmenin etkileri ile çağdaş sanat müzelerinde Afrika'dan, Orta Doğu'dan, Asya'dan çıkan sanatçıların yapıtları görülmektedir. Bu durum coğrafi uzaklığın yanında kültürel sınırları da ortadan kaldırmıştır. Bu değişimler ışığında sanat pazarı oluşmuş durumdadır. Sanat küresel bir pazar olduğu sürece önemli sermaye birikimleri de farklı bölgelere kaymaya başlamıştır. Sanat pazarının en önemli rollerinde birini üstlenen müzayedeler bu konuda iyi bir örnektir. Müzayede dünyasının önde gelen müzayede evlerinden olan Christie's 1766 yılında Londra merkezli kurulmuştur. Sotheby's ise 1744 yılında New York merkezli kurulmuştur. Günümüzde bu müzayede evleri farklı lokasyonlarda çeşitli modern ve çağdaş sanat müzayedeleri düzenlemektedir. Sotheby's, Doha ve Katar'da, Christie's ise Abu Dabi ve Dubai'de şubeler açmıştır. Christie's Arap Emirlikleri'nde Dubai'de düzenlenen müzayedelerde 2008 yılında itibaren Türkiye'li sanatçıların yapıtlarını ‘‘Modern ve Çağdaş Arap, İran ve Türkiye Sanatı’’ veya ‘‘Uluslararası Modern ve Çağdaş Sanat’’ başlığı altında sunmuştur. Sotheby's ise Londra'da 2008 – 2012 yılları arasında ‘‘Çağdaş Türk Sanatı’’ başlığı altında sunmuştur. Aynı şekilde Amerika'nın en önemli müzelerinden olan Guggenheim müzesi Dubai'de inşa edilmektedir. Çin'in son dönemde küresel sanat pazarına yerleşmesi gibi

⁷ Talas, Mustafa ve Kaya, Yaşar, ‘‘Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları’’, sf: 151 - 152

⁸ A.g.e (Erdoğan, Melih) , sf:81

durumlar, sanat piyasasının tek merkezli bir yer olmaktan çıktığı küresel çapta dolaşan bir pazar olduğunu göstermektedir.⁹

Bienaller ve fuarlar işlevi ve önemi itibariyle küresel çapta düzenlenen etkinlikler arasında önemli yer tutmaktadır. Bienaller, yıllar içinde çağdaş sanatın üretimini, sergilenmesini ve farklı coğrafyalardan çıkan sanatçıların üretimlerini görünür kılmayı sağlayan ve üzerinde kamusal tartışmanın yapılabildiği en görünür sanat etkinliklerinden biridir. Bienaller küresel dünyada çağdaş sanatın taşıyıcılığını üstlenmişlerdir. 1895 yılında Venedik'te yapılan ilk sanat bienalinden 1980'lere geldiğinde altı çağdaş sanat bienali varken 2015 yılı itibariyle 200'e yakın yerde bienal ve sanat fuarı düzenlenmektedir. Bienallere ve sanat fuarlarına dünyanın her yerinden çok sayıda ve çok farklı ülkelerden sanatçılar, küratörler, koleksiyonerler, izleyiciler katılmakta ve karşılıklı iletişim doğmaktadır. Çalışmalar büyük bir çeşitlilik göstermekte aynı zamanda çok farklı kültürel deneyimler ve sorunlar paylaşılmaktadır. Fuarlar da farklı ülkelerden gelen galeriler çeşitli sanatçıların yapıtlarını sunmaktadır.

Bu süreçte sanat eserlerinin küresel pazarlaması ve satışında kullanılan bazı kanallar vardır. Bunlar; galeriler, yerel ve uluslararası fuarlar, internet, özel satışlar, müzayedeler daha çok bölgesel, farklı sanat alanlarına göre uzmanlaşmış, birbirinden ayrı ticari faaliyet yürüten bir yapı sergilemektedirler.¹⁰

Ticari fuarlar gibi ekonomik, bienaller gibi sanatsal ve olimpiyatlar gibi sportif hedefli olan etkinlikler çok sayıda izleyiciye ulaşması nedeniyle küresel ağları yaratan ve küreselleşmeyi yayma konusunda etkilidir. *“Başka bir deyişle bir yandan büyük ölçekli etkinlikleri mümkün kılan somut akışlar küreselleşmenin önemli boyutunu oluşturur. Diğer yandan da sanayi ürünlerinden kültürlerinden veya spor etkinliklerinden örnekler sunulan ülkeler panoraması kürenin küçük ölçekli bir temsilini kurar. Bu nedenle de söz konusu etkinlikler ulus-devlet yapısından küresel topluma geçişte önemli bir rol oynar.”*¹¹

Son on yılda Çin pazarının yükselişi, 50 yıldan uzun bir süre New York ve Londra'nın egemenliğindeki sanat pazarının farklı merkezlere kaydığını göstermektedir. Diğer gelişen ve

⁹ A.g.e (Erdoğan, Melih)

¹⁰ A.g.e. (Erdoğan, Melih)

¹¹ A.g.e. (Yardımcı, Sibel)

yeni pazarlar da, sanat ticaretinin büyüklüğünü ve dağılımını etkilemektedir. Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve diğer gelişen ülkelerin önemi daha net bir şekilde odak noktası olmuştur. Gelişmekte olan ekonomilerdeki büyüme, refahı yüksek alıcıları yarattı ve daha yavaş olarak da, gelirleri arttıkça diğer lüks ürünlerle beraber sanat da satın alan orta sınıf tüketici dalgasının ortaya çıkmasını sağladı. Ortadoğu, Rusya, Güneydoğu Asya ve Güney Afrika'daki bazı merkezler sanat için daha büyük bir talep yaratmada dikkate değer konuma gelmekte, geleneksel sanat pazarlarındaki küresel alımı artırmaktalar.¹²

Çağdaş sanatın küreselleşmesinde birçok farklı enstitünün piyasada yer alması, sanat yapıtlarının pazar için alınıp satılması veya bunların tanıtımlarının yapılması, dünya çaindeki eleştirmenler, küratörler, koleksiyonerler, tarihçiler, sanat yöneticilerinin bulunmasının etkisi vardır. Farklı lokasyonlarda açılan ve açılmaya devam eden müzeler ve galeriler birçok farklı coğrafi bölgeden gelen sanatçıların yapıtlarına yer vermektedir. Bienallerin tek bir noktadan çıkıp dünyaya yayılması, sanatçıların ve küratörlerin bienallerde buluşması küreselleşme açısından örnektir.¹³

2.1. Türkiye Sanat Piyasası ve Türkiye'li Sanatçıların Yurt Dışına Açılımı

Türkiye sanat ortamı, Türkiye'li sanatçıların 1950'li yıllarda Venedik, Sao Paulo gibi önemli bienallere katılması ve Türkiye'li sanatçıların eğitim ve sanat üretimlerini yurt dışında deneyimlemesi ile beraber küresel sanat ortamına dahil olmaya başlamıştır. Başlangıçta az sayıda sanatçının devlet desteği veya kendi bireysel çabaları ile yurt dışına yönelmesi veya bienallerde yer almasına rağmen, günümüzde 200'e yakın uluslar arası bienal ve fuar etkinlikleri ile sanatçılar kendileri farklı platformlarda göstermek için fırsat bulmaktadırlar. Bununla beraber yurt dışında sanat eğitimi alınması, misafir sanatçı programları veya sanat ödülleri ve burs olanaklarının artması ile sanatçılar bu olanaklardan yararlanmaktadırlar. Ayrıca dünya çapında galeriler kendi ülkelerinin sanatçıları dışında farklı coğrafyalardan sanatçıları da temsil etmektedirler. Galeri ile birlikte müzayedeler de küresel dolaşım ile farklı ülkelerden sanatçıların yapıtlarını temsil etmektedirler.

¹² A.g.e. (Erdoğan, Melih)

¹³ Jonathtan, Harris, "Globalization and Contemporary Art"

Sanat piyasasının önemli oyuncularından biri olan sanat galerileri, sanatçı yapıtları sergilemekle beraber alıcı ile buluşturarak, sanat üretimine ve pazarına katkıda bulunmaktadır. Toplumda sanat algısını yaratmak ve yönlendirmek açısından önemli bir rol üstlenmekte olan galerilerle günümüzde küresel sanat piyasasında galericiliğin önemi giderek artmaktadır.

Türkiye’de ilk sanat galerisi 1945 yılında İsmail Hakkı Oygur tarafından kurulmuştur. Daha sonraki süreçte, 1950 - 85 yılları arasında önemli galeri girişimleri tarihte yer almıştır. Bunların arasında Adalet Cimcoz’un Maya Sanat Galerisi (1950), 1969-71 yıllarında Mefkure Şerbetçi’nin Galerisi, 1971-76 arasında Melda Kaptana, 1976’da Serpil Bozer’in Ankara’da açtığı Evrensel Sanat Galerisi ve yine 1976 yılında açılan Künmat, İrfan Ertem, Tıglat, Vakko, Ümit Yaşar Galerileri, 1973’te Aydın Cumalı Galerisi, aynı yıl Ankara’da Ertan Mestçi’nin hayata geçirdiği Artisan Sanat Galerisi, 1975’te Galeri Baraz, 1976’da Maçka Sanat, 1977’de Ferit Edgü’nün kurduğu Bedri Rahmi Sanat Galerisi, 1980’de Lebriz Sanat Galerisi, 1978’de Hobi Sanat Galerisi, Faruk Sade’nin kurucusu olduğu 1984’te Siyah Beyaz Galerisi ve Ankara’da Tanbay ve Nev Galerisi, 1985’te Mine Gülener’e ait Mine Sanat Galerisi ve Nahit Kabakçı’nın kurduğu Ramko Sanat Galerisi, 1986’da kurulan Tem Galerisi ile aynı yıl Dağhan Özil’in Ankara’da kurduğu Galeri Artist açılan önemli galeriler arasındadır.¹⁴ Bu galeriler Türkiye’de sanat piyasası oluşması açısından önemli katkılar sağlamışlardır.

1950’li yıllarda Türkiye’li sanatçılar uluslararası platformda yer almasıyla birlikte Venedik, Paris, Sao Paolo bienallerine katılım gösteren sanatçılar, New York, Paris gibi önemli sanat merkezlerinde yaşamaya başlamıştır. 1964 yılında Aliye Berger’in Viyana Albertina Müzesi tarafından dört gravürünün alınması yurt dışında Türkiye’li sanatçıların yurt dışı faaliyetlerinin göstergesi açısından önemli bir gelişmedir. Bu dönemde Türkiye’ye gelen yabancı sergi sayısında da artış vardı.

Türkiye’de Çağdaş Sanat’ın 1970’lerde önemli bir çıkış ile başladığı söylenebilir. 60’lı yıllardan itibaren Mehmet Güteryüz, Komet, Nur Koçak, Şükrü Aysan, Cengiz Çekil, Nil Yalter, Füsün Onur ve daha birçok sanatçı Fransa’ya, Amerika’ya devlet tarafından veya kendi çabalarıyla kazandıkları burslarla eğitim almaya gitmiştir. Bir kısmı Türkiye’ye geri dönerek edindikleri izlenimler ve okumalar çerçevesinde eserler üretmiş ve öğretmenlik yaparak gelecek

¹⁴ Okutur, Emriye, ‘Türkiye’de Sanat Galerilerinin Gelişiminin Sanat Yönetimine Etkisi’, Yüksek Lisans Tezi, 2011, sf:8

kuşakların sanat anlayışına katkıda bulunmuşlardır. 70'lerin sonunda İstanbul Sanat Festivali'nde 'Yeni Eğilimler Sergileri' organize edilmişti. Bu girişim sanatçılara cesaret vererek onların aktif üretim yapmalarını yenilik ve yaratıcılıklarını geliştirmeyi amaçlamıştır. Bireysel ve grup sergileri kapsayan bu sergilerle çağdaş sanat geniş kitlelere ilk kez sunulmuştur.¹⁵

1970'li yıllardan başlayan Yeni Eğilimler Sergileri, Türkiye'de çağdaş sanat alanında açılımların gerçekleştiği, kavram ve tanımların yeniden ele alındığı bir etkinlik olduğu için önemlidir. Sanat ortamındaki bu açılım ve sorgulamalar, Türk sanatçıların yeni fikirlere yönlendirmekle beraber bireysel çabaların bir platformda değerlendirilmesini sağlamıştır. İlk yapıtlarını bu sergilerde sergileyen sanatçıların çoğu daha sonraki yıllarda uluslararası bienallere ve diğer etkinliklere de katılmıştır. Böylece Türkiye'deki Çağdaş Sanat alanında süreçlerin hızlandığı ve uluslararası etkileşimlerin yoğunlaştığı bir sürece girilmiştir.¹⁶

İstanbul'da uluslararası bir sanat festivali düzenlenmesi için ilk teşebbüs 1968 yılında başlamıştır. Yine de festival 1973 yılında düzenlenmiştir. 1980'lere kadar İstanbul Festivali farklı disiplinlerden programlar sunmuştur. Daha sonra disiplinler ayrı bir festival olarak düzenlenmiştir. 1973 yılında başlanan uluslararası İstanbul Festivalleri zamanla daha etkili olmuştur.¹⁷ Cumhuriyet'in ilk elli yılında etkili olan ulusallaşma çabası küreselleşmeye dönüşmüştür. Ekonomik liberalleşme ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile beraber kültürel dağılım sistemleri çeşitliliğe başlamış ve yeni kültürel üretim ve tüketim mekanizmaları ortaya çıkmıştır.¹⁸ Bu değişim İstanbul'da artan kentli nüfusunun kültürel ve yaşantısal çeşitliliğin ulusal kültürün yerine yerel kültür öğelerinin küresel pazara eklenmesiyle gerçekleşmiştir.¹⁹

1970'li yıllarda özellikle İstanbul 'da düzenli olarak galerilerin açıldığını görülmektedir. 1977 yılında kurulan Bedri Rahmi Sanat Galerisi bunlardan birisidir. Bu sanat galerisinin tarih sahnesindeki en önemli yeri uluslararası çalışmalar yapmış olmasıdır. Paris Maeght Sanat Galerisiyle, 1977 yılında yapılan bir sözleşme ile Fransız sanatçılarla çalışmıştır. Yine 1977

¹⁵ Altındere, Halil, Evren, Süreyya, 'Kullanım Kılavuzu', 2015, sf:10 -15

¹⁶ Özarslan Dikmen, Aylin, 'Sanat ve Sosyoloji', 2005, Sf: 177 - 187

¹⁷ A.g.e. (Yardımcı Sibel), sf: 14 - 15

¹⁸ Aksoy Asu Robins Kevin "Peripheral Vision Cultural Industries and Cultural Identities in Turkey" Environment and Planning A sayı 29 (1997)

¹⁹ A.g.e. (Yardımcı Sibel), sf: 27

yılında kurulan İnci Bengiserp'in Hobi Sanat Galerisi ve Galata Sanat Galerisi dönemin önemli sanat galerileri arasındadır. Galata Sanat Galerisi 1978 yılında kurulmuştur. Galeri programında; yurt içi ve yurt dışı ile iletişim sağlayarak sergi değişimi olanaklarına sahip olmuştur.²⁰

1980'li yıllarda piyasada yurt dışı bağlantılı sanatçılar tercih edilmeye başlanmış bu durum da sanatçılar yurt dışına yönelmeye başlamıştır.²¹

1987 yılında İstanbul Bienali ilk kez düzenlendi. İlk amaç Türk sanatını küresel sanat alanı ile bir araya getirmektir. Türkiye, global sanat ağına entegrasyon başladı ve sanatçılar evrensel çağdaş sanat ile birleştiler. Küresel bienal ağı içinde yer alan İstanbul Bienali ile Türkiye'li sanatçılar uluslar arası sergilere katılım sağlamıştır.

Türkiye'de sanat fuarı 1991 yılında Plastik Sanatlar Derneği ile başlamıştır. 1995 yılında sanatçıların aynı zamanda hem yapıt üretip, hem de onun pazarlanmasında yer almaları konusundaki sakıncadan ötürü fuarı düzenleme görevi galericilere teslim edilmiştir. Aynı yıl yapılan İstanbul Sanat Fuarı'na katılan yabancı sanatçı sayısı 100'ü aşındı.

1991 yılında, Joseph Beuys galeri kurucusu René Block da, Türk çağdaş sanatın gelişime katkıda bulunmuştur ve Türk sanatçılarının aktivitelerini yakından takip etmiş ve devam eden sanatsal işbirliklerini beraber yürütmüştür. 4. İstanbul Bienali'nin küratörlüğünü yapan Block daha sonra Almanya'ya bir çok sanatçı davet etmiş ve Türk küratörlerle işbirliği gerçekleştirmiştir. 1994 yılında Almanya'da gerçekleşen İskele sergisi, 1998 yılında yine Almanya'da gerçekleşen İskorpit sergisi, 2001 yılında Rotterdam'da gerçekleşen Between Quaies sergisi yurt dışında düzenlenen önemli sergiler arasındadır.²²

TÜYAP'da gerçekleşen Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği çatısı altında 'Genç Etkinlikler Sergisi', genç sanatçılara yeni fırsatlar sağlamıştır. Bu sergi farklı şehirlerden farklı disiplinlerden gelen 250 – 300 genç sanatçıyla beraber yeni sanatsal deneyimlerin uygulandığı bir etkinlik olarak belirtilebilir. Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği tarafından dört kez

²⁰ A.g.e., (Üstünipek, Mehmet), sf:150

²¹ A.g.e., (Üstünipek, Mehmet), sf:183 - 186

²² <http://www.e-skop.com/skopdergi/ren%C3%A9-block-ve-1990-sonrasi-turkiye-cagdas-sanat-ortaminda-otorite-ve-dil-kurgulari/414>

düzenlenen bu sergilere 35 yaş altında olup başvuran tüm sanatçılar kabul edilmiştir. Bu sergiler İstanbul merkezli olmaktan çıkmış ve Türkiye güncel sanat alanını genişletmiştir.²³

2000’li yıllarda galericilik büyük bir değişimin içine girdi ve güncel sanata yönelme başladı. Karşı Sanat, Galerist, Galeri X –İst, Piramit Sanat, Pi Artworks, Galeri Zilberman, Rampa, Sanatorium, C.A.M., Empire Project, Dirimart, Art Sümer, PG Art, Pilot, Art On, Mixer, Daire Galeri önemli galeriler bu dönemde kurulan ve günümüzde aktif olan galerilerdir. Buna ek olarak Galeri Nev, Siyah Beyaz Galeri, Kare Sanat Galerisi gibi daha köklü, aktif olarak önemli sergiler düzenleyen ve yurt dışı fuarlarına katılan galeriler de sanat piyasasında aktif rol oynamaktadır.

90’ların sonunda ağırlıklı olarak 2000’lerin başında, kolektif işbirliği ile, bireysel sanat mekanları da yaratıldı. Örneğin, İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi (1997), Proje 4L Elgiz Müzesi (2001), Garanti Platform Çağdaş Sanat Merkezi (2001), Sakıp Sabancı Müzesi (2002), Siemens Sanat (2004), İstanbul Modern Sanat Müzesi (2004), Baksı Müzesi (2005), Santral İstanbul (2007 – 2011), Arter (2010), Borusan Çağdaş Sanat Müzesi (2011), Bozlu Art Project (2013) gibi bir çok sergi alanı ve müze ortaya çıktı. 2000’li yıllarda açılan müzeler sanat tarihi açısından önemlidir çünkü; 1980’lerden bu yana birçok koleksiyonerin gerçekleştiremediği müze projeleri hayata geçmeye başlamıştır.

Bu yeni projeler ve girişimler Türk sanat piyasasındaki sermayeye dair sinyaller vermektedir. Diyarbakır Sanat Merkezi ve İzmir’de bulunan 1993 yılında kurulan K2 Çağdaş Sanat Merkezi, Anadolu’da açılarak bu aktivitelerin Anadolu’ya yayılmasına destek vermektedir. Yeni galeriler ve müzeler dışında farklı tipte inisiyatifler/firmalar oluşmuştur. Saha, bir grup koleksiyoner tarafından kurulmuş ve değişimi destekleyen bir kurum olarak uluslararası projeleri desteklemektedir. Collector’s Space, sergi, proje ve sanat konuşmaları düzenlenmektedir. Ayrıca Spot, bağımsız küratöryel projeleriyle çağdaş sanat etkinlikleri sunmakta ve çağdaş sanat ile ilgilenen insanları bir araya getirmektedir.²⁴

Türkiye’de 1991 yılında Plastik Sanatlar Derneği tarafından başlanan fuar aktiviteleri daha sonra 1994 yılında başlanan Art-İst Uluslararası İstanbul Sanat Fuarı ile devam

²³ A.g.e (Altındere, Halil, Evren, Süreyya, 2015), sf: 11 -18

²⁴ A.g.e, (Altındere, Halil, Evren, Süreyya, 2015), sf: 11 -18

etmektedir. Art –İst şu ana kadar yaklaşık 1000 sanatçının işlerinin sergilendiği galeriler, bağımsız grup ve inisiyatifler ile birlikte en son 2015 yılında 150'ye yakın genç sanatçıyı da konuk etmiştir. Son dönemdeki sanat piyasasına baktığımızda iki önemli uluslararası sanat fuar daha dikkat çekmektedir. 2005'ten beri düzenlenen Contemporary İstanbul ve ilk kez 2013 yılında düzenlenen Art International dikkat çekmektedir. Türkiye'deki sanat piyasası dünyaya açılmaya devam ederken yabancı koleksiyonerler, sanat tarihçileri ve sanatçılar için yeni bir keşif alanı niteliğindedir. 2015 yılında Contemporary İstanbul dünyanın farklı 28 şehirlerinden 102 galeriye ev sahipliği yapmıştır. 700'ün üzerinde sanatçının temsil edildiği fuar Tahran bölümü ile bu bölgeden çıkan yetenekli genç sanatçılara da yer vermiştir. Fuara, 40 Türk galerisi katılmıştır. Ayrıca 2004 yılından itibaren Galerist ve Pi Artwork galeri ile yurt dışındaki fuar katılımları da başladı ve şu zaman dilimine kadar bu iki galeri dışında; X-IST, Galerie Zilberman, Rampa, Merkur, Sanatorium, Galerie Nev, C.A.M., Empire Project, Dirimart, Siyah Beyaz Galerie, PG Art, Art Sümer, Pilot gibi galeriler farklı ülkelerde çeşitli yurt dışı fuarlarına katılmaya devam etmektedir.

Fuarların yanı sıra Türk sanatçıların Sotheby's veya Christie's gibi dünya çapında müzayede evlerinde boy göstermeleri de 2005'li yıllarda başlamıştır. Christie's de, Türkiye'li sanatçılar 2005 – 2012 yılları aktif olarak Dubai'de Uluslararası Modern ve Çağdaş Sanat veya Modern ve Çağdaş Türk ve İran Sanatı başlığı altında düzenlenen etkinliklerde, Sotheby's de 2009 – 2014 yılları arasında çoğunlukla Londra'da Türk Çağdaş Sanatı başlığı altında düzenlenen etkinliklerde yer almışlardır. Dünya müzayedelerinin toplam satışının % 25'i sadece bu iki müzayede evi tarafından gerçekleştirilir. Dünya sanat piyasasının 2015 yıllık satış cirosu 50 milyar Dolar'ken, Türk sanat piyasası ise 80 milyon Dolar civarında kalmaktadır. Türkiye'de gerçekleşen önemli müzayedelerin ise (Artam Antik A.Ş., Beyaz Müzayede, Maçka Mezat Müzayede, Portakal Kültür ve Sanat Evi gibi) son iki yıldır müzayede ciroları 40 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmektedir.²⁵

²⁵ <http://www.artfulliving.com.tr/sanat/sanat-piyasasinin-gorunmez-elleri-i-4858>

2.2. Sanatçılar için Yurt Dışı Faaliyetlerinin Önemi

Network yani bağlantı kurmak, kişinin bilgisini ve sosyal çevresini geliştirmek için kişisel ilişki kurmasıdır. Bu ilişkileri kurmak kişisel ve profesyonel hedeflere ulaşmayı sağlamaktadır. Güçlü bir network kurmak için plan gereklidir. Yüz yüze iletişim kurmanın yanı sıra internetteki platformlarda bu alanda yardımcı olmaktadır. Network aracılığı ile kaynak ve bilgi bulmak, gerçekleştirilmek istenilen projenin de tamamlanmasına destek olmaktadır. Çok geniş bir kitle ile bağlantı kurmak yerine doğru insanla iletişimde olmak daha önemlidir.²⁶

Profesyonel network kurmak okullarda başlar. Prestijli enstitüler ‘halo effect’ yani önemli kişilere karşı daha önemli görünmek bu da iletişim kurmak için hızlandırıcı bir araçtır. Danışma kurulunda yer edinmek gibi aktiviteler güvenilirliği zenginleştiren başarılar arasındadır. Networking, özellikle kariyerine yeni başlayan kişiler için yararlıdır.

Konferanslar, sergiler, açılışlar, okullar, misafir sanatçı programları gibi buluşmalar bağlantıları geliştirmek için iyi fırsatlardır. Fikir paylaşımı ve tanıdığımız insanları diğerleri ile tanıştırmak, yüz yüze iletişim kurmak, ortak ilgilere karşı diğer kişilerle ilişki kurmak bu bağlamda pekiştirici araçlardır. Çalışma alanında network (bağlantı) olması, bağlantı kurabileceği bir ağda olduğunu gösterir. Bu bağlamda hali hazırda tanınan kişilere bir adım atarak iletişimde olmak yeni insanları da beraberinde getirir.

Network, birçok iş alanında olduğu gibi sanat sektöründe de sanatçılar için en önemli unsurlardan biridir. *Network*, kısaca dünya ile bağlantı kurmak olarak tanımlanmaktadır. Tüm tamamlayıcı etmenler (finansal organizasyon, stratejik planlama, pazarlama ve fon), networking’in aktif ve yararlı kullanımı ile desteklenir. Bireysel, grup veya enstitüler arasındaki bilgi alış verişi olan networking için çalışanlar ve işletmeler için üretim kültürü ilişkisi de denilebilir. Sanatçılar için ise sanatçılara destek olacak ve başarılarının desteklenmesine yardımcı olacak kişiler ile iletişim kurması ve gelişmesi gereken bir unsurdur. *Network*, yeni fırsatlar, henüz yararlanılmamış kaynaklar ve yeni pazarlarla bağlantısı olan insanlarla ilişki kurmak ve o kişileri bulmak açısından önemlidir. Teknolojinin yeni formundan ve sosyal medyadan yararlanarak insanlar tanışabilir ve hali hazırdaki ilişkileri sürmek açısından avantaja çevrilebilir. Tanışılan her kişi potansiyel alıcı, satıcı, koleksiyoner veya fon

²⁶ Dulworth, Micheal, Berrett, Koehler, ‘The Connet Effect’, 2008

desteği veren herhangi biri sanatçıya yardımcı olabilir.²⁷ Bu bağlamda yukarıda da bahsedildiği üzere izole bir şekilde başarıya ulaşmak yerine, bağlantıları güçlendirmek, yurt içindeki ilgili kuruluşlarla bağlantıda olmasıyla beraber yurt dışı ilişkileri de geliştirmek beraberinde birçok fırsatı getirebilir. Yurt dışı bağlantıları ile birlikte burs olanakları, yeni sergi mekanları veya misafir sanatçı programlarından yararlanılabilir. Günümüzde birçok Türkiye’li sanatçının yurt dışı ile bağlantıda olduğu, sanatçıların aktiviteleri incelendiğinde görölmektedir. Sanatçılar eğitim için başka bir ülkeye gittiklerinde okullar öncelikle öğrenci projesi adı altında okulların içerisinde veya ayrı bir mekanda sanatçıların yapıtlarını farklı bir noktada sergilemesine yardımcı olmaktadır. Bu durumla beraber sanatçı yurt dışında sergi açmaya devam edebilir. Okulların dışında, sanata destek veren kurumlarla bağlantı içerisine girmek maddi destek verilmesi gibi yararları da beraberinde getirmektedir.

Festivallerde sanatçılar arasında bilgi alışverişı, performans alanını paylaşmak, ortak üretimle gerçekleşen etkinlikler sayesinde yeni bağlantılar kurulabilir.²⁸

Sanatçıların yurt dışı faaliyetlerinde küratörlerle işbirliği yapması ve küratörlerle bağlantı içerisinde olması önemlidir. Müzeler ve galeriler sergilerinde küratörlerle çalışabilmektedir. Galeriler ilgili bir sergi için küratörlerle çalışmaktayken, müzelerin genellikle daimi küratörleri olmaktadır. Sergilerdeki yapıtların seçimi küratörün keşfiyle gerçekleşirken, küratörleri tanımak sergide yer alınması için unsur olabilmektedir veya müze koleksiyonunda yer alınmasında da önemli etkidir. Bienallerde de seçilen küratör veya küratör ekibinin sanatçıyı seçmesi sanatçıyı uluslararası bilinirliğe taşımakla beraber, aynı küratörlerle daha sonra başka işbirlikleri de gerçekleştirebilmektedir. Türkiye Çağdaş sanatının yurt dışına açılımı dahilinde bahsedilen 4. İstanbul Bienali’nin küratörlüğünü üstlenen galerici Rene Block, Türkiye’de birçok genç sanatçı ile çalışmıştır ve daha sonra Türkiye’li sanatçılara işbirliğine yurt dışı etkinliklerinde de devam etmiştir. Bu bağlamda küratörlerin önemli bir sanat ağı olduğu görölmektedir. Ayrıca uluslararası fuarlarda da yer alınması, özellikle köklü fuarlarda yer alınmasıyla beraber önemli koleksiyonerler de sanatçıları keşfetmektedirler. Koleksiyonerlerin varlığının sanatçıya sağladığı maddi destek ile sanatçı üretimlerine devam edebilmektedir.

²⁷ Artspire, The Profitable Artist, ‘Bölüm:18, Networking’, Allworth Press, sf:164 – 166, (2011)

²⁸ Gallelli, Andrea, ‘Social Structure and Cultural Production: An Empirical Analysis of Festivals’ Networks’

Tüm bu etkenler doğrultusunda sanatçıların yeni ilişkiler kurması, sanatçının bilinirliğini arttırmakta ve kazanılan destekler sayesinde sanat üretimlerine devam etmeleri kolaylaşmaktadır.

2.2.1. Misafir Sanatçı Programları ve Ödüllerin Yurt Dışı Görünürlüğündeki Önemi

Sanatçılar üretimlerinin devamlı olması için bazı kaynaklara ihtiyaç duyar. Bunlardan en önemlilerinde biri maddi destek sağlanmasıdır. Bu yüzden de sanatçıları desteklemek amaçlı düzenlenen burslar veya bağışlar önemli rol oynar. Sanat dünyasında en bilinen fonlama ödül, bağış/burs (fellowship) yoluyla olmaktadır. Sanatçılar bu ödül veya burslarla beraber üretimlerine devam ederken önemli bir ödül veya burs kazanmaları ise onlara prestij sağlamaktadır. Bu şu anlama gelmektedir; dünya çapında bilinirliği yüksek ve kabul görmüş ödül veya burs alan sanatçı bir anlamda başarısını da ispatlamış ve ismini duyurmuş olur. Bu durumda da galeriler veya müzeler de sanatçıya yer vermeye başlar.

Hugo Boss, Turner Prize veya Cartier Ödülü gibi uluslararası ve ünlü ödüller bununla beraber daha az önemli olan görülen Baloise Sanat Ödülü veya Duchamp Ödülü sanatsal değeri gösterir. Aynı ödüller koleksiyonere de yapıtının kalitesi için bir göstergedir.²⁹ Bir sanatçının ödül alması (ödül en bilinenler arasında olmasa dahi) herhangi bir ödül olmaksızın taktim edilmesinden daha etkilidir. Sanatçının güvenilirliği artar ve koleksiyonerler daha ilgili bir yaklaşım sergileyebilmektedir. Ödül alan sanatçı dergilerde yer alabilir en iyi sanatçı sıralamalarında yer alabilir. Bu durum sanatçının görünürlüğünde etkili olmaktadır.³⁰

Yapıtlarını özel koleksiyonlara veya müzelere vermekte ayrıca fuarlara ve etkinliklere davet edilerek kataloglarda veya basında yer almaktadır. Sanatçının estetik açıdan veya yeteneği doğrultusunda neyi sergilediğinden çok sektörü etkileyen eleştirmenler, galeriler ve küratörler tarafından bahsedilmesi önemlidir.³¹

Ayrıca misafir sanatçı programları da önemlidir. Bunlar, sanatçının zamanını doğru değerlendirmesi ve mekan açısından önemli olmakla beraber, misafir sanatçı programları sırasında yeni insanlarla bağlantı kurmak da mümkündür. Misafir sanatçı programları,

²⁹ Zorloni, A., 2005, sf: 61–71

³⁰ http://www.huffingtonpost.com/daniel-grant/art-awards-and-prizes_b_2697293.html

³¹ A.g.e., (Zorlano, A), sf: 77

sanatçılara birçok bağlamda ‘network’ sağlamaktadır. Örneğin; Art Omi gibi misafir sanatçı programları, küratörlerden, akademisyenlerden, eleştirmenlerden veya piyasanın liderlerinden geri dönüş sağlamaktadır. Bu da kaçırılmayacak bir fırsattır.³² Eleştirmenin veya küratörün atölye ziyareti gerçekleştirmesi sanatçı için önemlidir.

Eleştirmen veya küratör de yapıtın kalitesi hakkında bilgi vererek potansiyel koleksiyoner sağlayabilmektedir. Örneğin, Venedik Bienali, Manifesta veya Documenta gibi bienallerde küratörlük yapan bir küratöre sanatsal açıdan soru sormak en önemli göstergelerden biridir. Çünkü en yaratıcı sanatçılar bu tip etkinliklerde duyurulur. Sertifikalar ve standartlar; enstitüler, tüketici birlikleri ve diğer kollar da potansiyel koleksiyonere bilgi sağlamaktadır. Sertifikalar, yapıtın kalitesinin seviyesini değerlendirme için bir araçtır. Örneğin; Amerika’da bulunan Profesyonel Sanat Danışmanları Birliği’ne dahil biri potansiyel alıcıya yapıtın kalitesine göre garanti sunabilir.

Misafir sanatçı programlarına sanatçılar dışında alışılmış ortamlarından uzaklaşmak isteyen akademisyen, küratörler ve yaratıcı sektörlerde çalışan insanlar davet edilmektedir. Misafir sanatçı programları araştırma, sunum, üretim konusunda alan sağlamaktadır. Ayrıca bireysel pratiklerin farklı bir topluluk içerisinde keşfedilmesi, yeni insanlarla tanışılması, yeni materyaller kullanımı ve yeni bir lokasyonda yaşamı deneyimlemek için önemli bir araçtır. Sanatçı rezidansları, kültürel değişim ve farklı bir kültüre dahil olma konusuna vurgu yapmaktadır.³³

Bazı rezidans programları büyük enstitülerle işbirliği yapmaktadır. Örneğin; müzenin, üniversitelerin, galerilerin, belediyelerin veya festivallerin bir parçası olabilmektedir. Sezonluk, devam eden veya tek seferlik bir etkinlik olarak düzenlenebilir. Kentsel veya kırsal alanda düzenlenebilen programlar sayesinde farklı organizasyonların da bulunduğu etkinliklerde sanatçılar birçok fırsat sunabilmektedir.

Bazı sanatçı rezidans programlarının başvuruları açık çağrılarla olmamakla beraber bazıları sadece davetle de gerçekleşebilmektedir. Enstitüler, organizasyonlar ve fon sağlayan kurumlar direk davet edebilir. Çoğu zaman misafir sanatçı programları uzun bir ilişkinin başlangıcı olmaktadır. Yeni işbirlikleri veya bir sergiye, panele veya atölyeye davet edilen

³² A.g.e., (Artspire), sf: 177 – 178, 183 – 184

³³ Gardner, Sarah, “International Perspective of Artist Residency”, 2013

sanatçılar bu şekilde yurt dışında güçlü bağlantılar sağlayabilmektedir. 2012 yılında Tokyo’da düzenlenen The Res Artis General Meeting, dünya çapında sanatçıları, küratörleri, uluslararası sanat yöneticileri ve hükümet temsilcileri bir araya getirmiştir. Bu örnek misafir sanatçı programlarının yeni ilişkiler kurmak için önemini göstermektedir.³⁴

Misafir sanatçı programları, sanatçılara profesyonel gelişim fırsatı, yeni sanatsal çalışmalarının gelişmesi ve yaratımı, kültürel işbirliği ve lokal toplumun değişim programlarına dahil olmak gibi nedenlerden dolayı desteklenmektedir. Ayrıca yeni fikirlerin üretimi, uluslararası sektörler arası ve disiplinler arası çalışmalar desteklenmektedir. Yayın kuruluşları ile de tanışma fırsatı sağlayan programlar uluslararası kariyer ve tanıtım sağlayabilmektedir.

Misafir sanatçı programları, burslarla yurt dışı bağlantısı sağlamak sanatçının bilinirliği için önemlidir. Türkiye’deki sanat piyasası tarihine baktığımızda piyasa gelişim süresinceyken sanatçıların yurt dışı bağlantıları kurmaları onları döndüklerinde daha tercih edilir bir noktaya taşımıştır. Bu bağlamda sanatçılar kurdukları ilişkiler ile birlikte yurt dışında bir galeri ile çalışmaya başlayabilir ve üretim sürecini etkin bir biçimde kullanırken, bilinirliğin getirisi sonucu yurt dışındaki küratör veya eleştirmenlerin dikkatini çekebilir. Türkiye’de birçok sanatçı yabancı galerilerle çalışmayı tercih ettiği gibi, Türkiye’de bulunan ve yurt dışındaki önemli sanat merkezinde de bir mekanı bulunan galerilerle çalışmaktadırlar. Buna, Türkiye’de Pi Artworks ve Galeri Zilberman’ın Türkiye’li sanatçılarının yurt dışındaki galeri mekanında da sergi açması için temsil etmesi örnek olarak verilebilir. Sanatçının yurt dışı aktivitelerinin tekrarlanarak devam etmesi de, piyasadaki varlığını kanıtlar ve sanatçının güvenilirlik sağlamasına etken olmaktadır. Bu devamlılık yurt dışında açılan sergiler veya katılım gösterilen bienal ve fuarlar aralıcılığı tekrarlanması ile devam ettirilebilir.

³⁴ A.g.e. (Gardner, Sarah)

3. Türkiye’li Sanatçıların Yurt Dışı Fuar Katılımları

Dünya çapında 100’den fazla uluslararası fuar bulunmaktadır. Venedik Bienali’ne katılmanın prestijli olması gibi bazı fuarlara da katılım bu anlamda önemlidir. Örneğin Amerika’nın en eski fuarlarından olan Armory Show veya Art Basel gibi fuarlar galeri seçimlerinde de çok özenli davrandıkları için temsil edilen sanatçıların da kaliteli olduğu düşünülmektedir. Sanat fuarları, sanatçı ve koleksiyonerin buluşması için benzersiz bir noktadır. Bienallerdeki gibi önemli fuar etkinlikleri kamuoyunun dikkatini çekmektedir ve konu ile ilgili farklı yazılar önemli dergi ve gazetelerde yer almaktadır. Basında çıkan haberlerin içeriği ise satış fiyatları veya galeriler kadar göze çarpan yapıtlar hakkındadır. Bu da sanatçıların tanıtımı için kaçırılmaması gereken bir fırsattır.

Fuarlar, sanatçılar kadar galeriler için de önemlidir. Sadece prestij açısından değil, yeni bir alıcı kitlesi ile buluşmak için de bulunmaz bir fırsattır. Fuar sırasında farklı bir coğrafyadan gelen ve fiziksel olarak galericinin galerisini gezmeyen yeni bir koleksiyoner grubu ile tanışmak fuar galerileri için iyi bir fırsattır. Yerel bir koleksiyoner yüksek uluslararası taşıma maliyetleri ve uzun bir bekleme süresi olmaksızın fuardan satın alım yapabilir. Anish Kapoor gibi çok ünlü sanatçıların yapıtları bazen aynı fuarda birden fazla galeri tarafından temsil edilir. Örneğin; Frieze sanat fuarında Londra, Paris ve Milano’dan gelen galeriler tarafından yer alan üç farklı renkte ve büyüklükte Kapoor yapıtı buna iyi bir örnektir. Bu durumda koleksiyoner bir değerlendirme de yapabilir ve alım için olasılıkları da değerlendirmiş olur.³⁵

1970’lerde gelişen sanat fuarları sanat piyasasının ticari yüzüdür. Ayrıca fuarlar müşteri portfolyosunu genişletmek ve yeni ilişkiler kurmak için de fırsat sayılır. Seyirci dünyanın birçok bölgesinden galerileri görme, fiyat karşılaştırması yapabilme ve son trendleri takip etme şansı bulur. Fuarlar sanatçı başarısına ayna tutmanın yanı sıra ulusal piyasasının kalitesine ve gelişim derecesine de ayna tutar. Fuarlar aynı zamanda ekonomik kaynakları çekmek için önemli promosyon aracı olmaları nedeniyle stratejik hale gelmiştir.

Uluslararası sanat fuarları hem maliyetli hem de sıkı katılım kriterlerine sahiptir. Bu prestijli fuarlara katılabilmek için galerilerin düzenli sergi gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bir anlamda katılımcı galerinin sanatçıları yıl boyunca desteklediğini gösteren önemli bir

³⁵ <http://www.galleryintell.com/rise-art-fair-who-wins-who-loses/>

işarettir. Büyük fuarlara başvuru sayısı çok fazla olduğu için bu tip kriterlerle en iyi galeriler seçilmektedir.

Fuarlarda maliyet oldukça yüksektir. Bazı durumlarda sadece başvuru ücreti neredeyse 1,000 dolara ulaşmaktadır. Fuarlar sadece bu başvuru ücretlerinden bile – elenen galerilerin başvuru ücretleri dahil – neredeyse 1 milyonu dolayısı sadece eleme sürecinden kazanır. Prestijli fuarlarda büyük alanlar 60,000 dolar ile 80,000 dolar civarında olurken, ortalama bir alan için bile harcanan ücret, evrak işleri, ulaşım, sigorta, çalışanların masrafı, yiyecek masrafı ve kalacak yer gibi masraflar çok yüksek rakamlara ulaşır. Bu durum sadece katılım gösterilecek bir fuar için geçerlidir. Küçük galeriler bu masraflarla baş edemezler. Eğer bir kere galeri fuarlara katılmaya başladıysa, tutarlılık açısından ve ününü sürdürmek için devam etmesi gerekir.³⁶

Sanat fuarları ve sanat fuarlarının gerçekleşmesindeki ana unsur galerilerdir. Türkiye’de 1950’lerde başlayan galericilik günümüzde artık piyasası olan bir iş alanıdır. Türkiye’de günümüzde açık olan galeriler 2004 yılından beri yurt dışı sanat fuarlarına katılmaktadır. Tezin bu kısmında Türk galerilerinin yurt dışı fuar katılım aktiviteleri incelenecektir.

Türk galerilerinin fuarlara katılım sıklığı sırası ile Art Basel, Art Basel Hong Kong, Art Basel Miami, Frieze London, Frieze New York, Art Dubai, Scope Art Fair, Vienna Art Fair, The Armory Show, Art Cologne, Inn London, Art Asia Miami, Art Frankfurt, Art Stage Singapore, Liste/The Young Art Fair Basel, Start London, Unseen Photo Fair Amsterdam, Volta Basel, Art Forum Berlin, Art Platform Los Angeles, Art Sante Fe, Gulf Art Fair, International Art Show Cannes Video & Photo, Paris Photo Art Fair, Preview Berlin, St. Art European Contemporary Art Fair, Swab Barcelona, The Solo Project Art Fair Basel and Unpaid Media Art Fair şeklinde belirlenmiştir.³⁷

Sonraki sayfada yer alan tabloda Türk galerilerin katıldığı yurt dışı fuarlarının 2015 yılındaki ziyaretçi sayısı ve galeri katılımı ile birlikte verilmiştir. Bunlardan sadece Art Market Budapest ve Marrackech Art Fair 2014 yılı verileri ile sunulmuştur. Arco Madrid, Art Basel,

³⁶ A.g.e. 7 (<http://www.galleryintell.com/rise-art-fair-who-wins-who-loses/>)

³⁷ Türkiyedeki galerilerin fuar aktiviteleri incelenirken günümüzde – 2016 yılında – hala aktif olarak etkin olan galeriler bazı alınmış, 1970’li yıllardan itibaren Türkiye’de açılmaya başlanan fakat günümüzde aktif olmayan galeriler baz alınmamıştır.

Art Basel Miami, Armory Show ve Frieze London en çok ziyaretçi ağırlayan ve en çok sayıda galeriye ev sahipliği yapan fuarlar olarak ilk sırada yer alırlar. Bu fuarlara 160 – 280 arasında galeri katılmaktadır. Bu fuarlara katılan galeri ve ziyaretçi sayılarının verilme nedeni ise Türkiye’li sanatçıların yurt dışında ulaştığı kitle ölçümlemesi nedeniyle önem taşımaktadır.

Tablo 1. Yurt Dışında Gerçekleşen Fuarların Ziyaretçi ve Galeri Sayısı (2015)

Art Fair	Visitors	Galleries
Arco Madrid	100000	210
Art Basel	92000	280
Art Basel Miami	73000	265
Armory Show	65000	200
Frieze London	60000	160
Art Paris	55500	145
Artissima	45000	130
Frieze New York	45000	190
Art Cologne	40500	220
Paris Photo Art Fair	38000	85
Art Athina	35000	60
London Art Fair	35000	120
Scope Miami	35000	75
Marrakech Art Fair (2014)	30000	80
Art Brussels	29000	180
Art Market Budapest (2014)	24000	100
India Art Fair	23000	105
Art Basel Hong Kong	22500	245
Art Dubai	22500	75
Volta Basel	20000	70
Zona Maco/Mexico Arte Con.	20000	90
Art Stage Singapore	20000	120
Unseen Photo Art Fair	20000	50
Foire Int. D'Art Con. Paris	19000	100
Loop The Video Fine Art Fair	18000	45
SWAB Barcelona	15000	50
Scope New York	14000	50
LISTE	13500	60
Art Rotterdam	12500	35
Pulse Miami	12000	80
Volta New York	12000	85
Art Santa Fe	5000	50

*Diğer fuarların bilgisi hakkında detaylı açıklama dipnotta yer almaktadır.³⁸

³⁸ Türk galerilerinin katılım gösterdiği fakat yukarıdaki listede yer almayan ve ziyaretçi sayıları açıklanmayan fuarlar da vardır. Bu fuarlar; Scope Basel, Vienna Art Fair, Inn London, Vienna Contemporary Art Fair, Artbeat Art Fair, Art Asia Miami, Art Frankfurt, Unpaid Media Art Fair, The Solo Project Art Fair Basel, Shangai Contemporary, Strasborg Art Fair, Preview Berlin, Photo Shangai, Preview Berlin, Show Off Art Fair, Moving Image New York & London, Art Forum Berlin & Los Angeles, Int. Art Cannes Video and Photo Art Fair, St – Art European Contemporary Art Fair, Stroke Art Fair, Turkish Contemporary Art Fair Baku'dür. Tabloda yer alan rakamlar Art Vista'nın web sitesinden alınmıştır. <http://www.artvista.de/index.php>

3.1. Yurt Dışı Fuarlarında Türk Galerileri Tarafından Temsil Edilen Türkiye’li

Sanatçılar

Birçok galeri, sanatçıların üretimlerini desteklemek ve tanıtımını sağlamak için çeşitli destekler vermektedir. Sanatçının üretimine maddi destek vermek, kişisel sergi mekanı sağlamak veya misafir sanatçı programlarının açık çağrılarına yönlendirmek bunlar arasında yer almaktadır. Sanatseverlere atölyeler düzenleyen galeriler ve müzeler, misafirlere eğitim verilmesi konusunda sanatçılarla çalışır. Ayrıca gerçekleşen kişisel veya karma sergiler süresince galeriler sanatçı konuşmaları düzenlenmektedir. Galerilerin sanatçı seçimlerinde genellikle güzel sanat üniversitelerinden ve farklı disiplinlerden gelen sanatçılarla çalışmaktadırlar. Galeri sanatçıların yaş aralıklarına bakıldığında herhangi bir yaş aralığı kriteri olmadığı gibi bazı galerilerin olgun sanatçıları, bazı galerilerin ise genç sanatçıları temsil ettiği görülmektedir. Sanatçıların promosyonları için yukarıda aktiviteler dışında başka etkinlikler de düzenlenebilir. Örneğin; Avusturya Sydney’de bulunan Art Gallery of NSW’de Çarşamba günleri önce şarap tadımı düzenlenmekte ve bunu o hafta seçilen sanatçının verdiği kısa sanat dersleri sergi gezimleri film gösterimleri ve canlı müzik etkinlikleri düzenleyerek kapanış süresini uzun tutmakta ve bu etkinlikler sayesinde sergilerini güncel tutmaktadır.³⁹ Türkiye’de bu tip düzenli etkinlikler galeriler tarafından yapılmamaktadır. Bunun yerine yukarıda bahsedildiği üzere sergi süresince ilgili sanatçının sanatçı konuşması gerçekleşmektedir. Sanatçıların temsilinde önemli etkinliklerden biri de sanat fuarlarıdır. Galeriler yurt içinde ve yurt dışında da çeşitli fuarlara katılarak sanatçıları temsil etmektedirler.

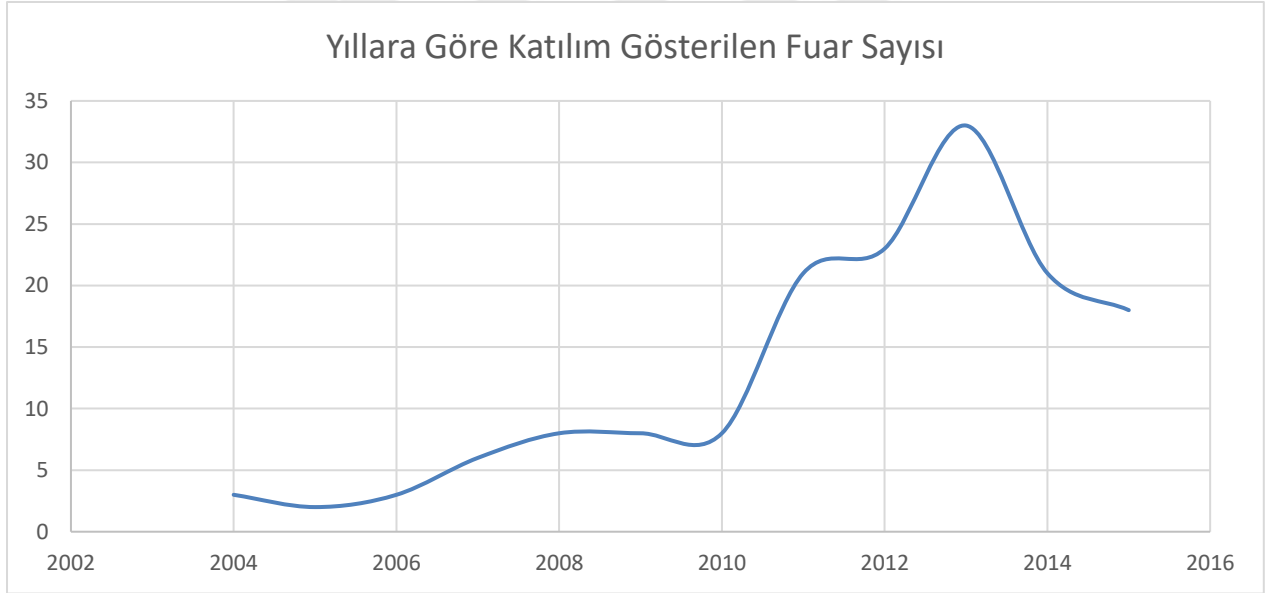
Tez esnasında yurt dışı fuarlarına hangi galerilerin katıldığı incelenmiştir. Her galerinin yurt dışı fuar katılımı olmamakla beraber örneğin; 1975 yılında kurulan en eski galerilerden biri olan Galeri Baraz ve bazı Türk galerilerinin sadece Contemporary İstanbul veya Art International gibi İstanbul’da gerçekleşen fuarlara katıldığı görülmüştür. Dolayısıyla Türkiye için önemli ve köklü olan bu galeri tezde incelenen kriterler nedeniyle kapsam dışında kalmıştır. Versus Art Project gibi genç galeriler de yurt içinde gerçekleşen fuarlara katıldığı

³⁹ <http://www.artgallery.nsw.gov.au/art-after-hours/>

için projede yer almamaktadır.⁴⁰ Yapılan araştırmada şu anda açık olan galerilerin faaliyetleri göz önünde bulundurulmuştur. Galerilerin katıldıkları fuarlar, yıl dağılımı ve coğrafi dağılım üzerinden analiz edilmiştir. Galerilerin tercih ettikleri/edildikleri fuarların hangileri olduğuna bakılmıştır ve en aktif katılım gösteren galeriler ortaya çıkmıştır. Aktif olan galeriler de yıllar içerisinde değişim gösterebilmektedir. Analiz süresince bu değişime de yer verilmiştir.

Türkiye'deki galeriler 2000'li yıllardan itibaren yurt dışında fuarlara katılmaya başlamışlardır ve sanatçıların uluslararası platformda temsil etmektedirler. Son yıllarda fuar katılımlarında genellikle stabil yani hızlı bir artış veya düşüş yaşanmamaktadır. 2011'den itibaren daha fazla fuara katılım gösteren Türk galerilerin son yıllarda katılımlarına devam etmekte beraber düşüş görülmektedir. Aşağıda yer alan grafikte fuar katılımlarının yıl dağılımı yer almaktadır.

Grafik 1. Yıl Dağılımına Göre Katılım Gösterilen Yurt Dışı Fuar Sayısı (2004 – 2015)

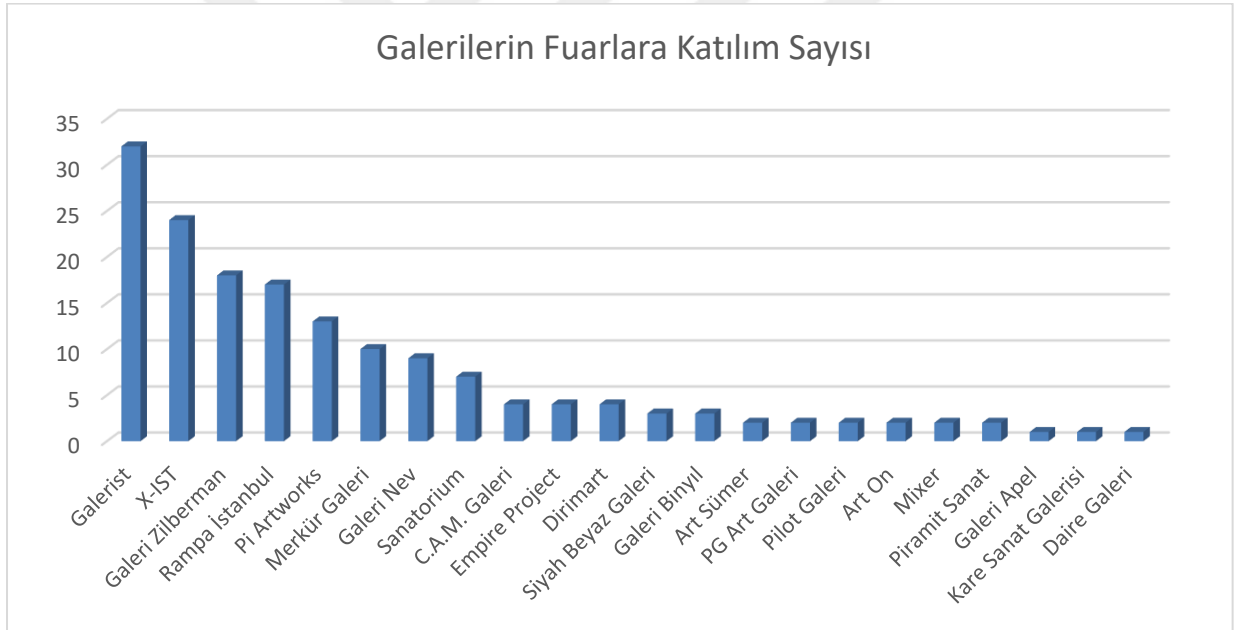
*Grafik 2004 yılında başlamasının nedeni ilk defa uluslararası fuar katılımlarının Galerist ve Pi Artworks tarafından 2004 yılında gerçekleşmiş olmasıdır.

*Türk Galerilerinin hangi sanatçılarla hangi yıllarda katıldığı bilgisine galerilerin web sitelerinden ulaşılmış, eğer web sitelerinde bu bilgi yoksa doğrudan galerilerle iletişime geçilerek edinilmiştir. Fuar sayıları tekil değildir. Bir fuara katılım gösteren tüm galerilerin katılımları dahil edilmiştir.

⁴⁰ Araştırma sırasında yurt dışı fuarlar incelendiği için Türkiye'de gerçekleştiği için Art International ve Contemporary İstanbul baz alınmamıştır.

Grafikte, Türkiye’de yurt dışındaki fuarlarda yer alan 22 galerinin (Art On, Art Sümer, C.A.M Galeri., Daire Galeri, Dirimart, Empire Project, Galeri Apel, Galeri Binyıl, Galeri Nev, Galeri Zilberman, Galerist, Pi Artworks, Piramit, PG Art Galeri, Kare Sanat Galerisi, Pilot Galeri, Rampa İstanbul, Sanatorium, Siyah Beyaz Galeri, Merkür Galeri, Mixer, X-IST) fuar katılımlarının yıllara göre dağılımı yer almaktadır. Yurt dışı fuar katılımları, yıllara oranla katılımı incelediğinde Türk galerilerinin Türkiye’li sanatçıları yurt dışı fuarlarında temsilinin 2004 yılında başladığını ve günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. En yüksek katılım 2013 yılında 33 katılımla gerçekleşmiştir. 2014 yılında 21 ve 2015 yılında ise 17 katılımla düşüş görülmektedir. Katılım genel olarak yükselen ama son dönemde sabit bir seyir izlenmektedir.

Grafik 2. Galerilerin Yurt Dışı Fuarlarına Katılım Sayısı (2004 – Mayıs 2016)

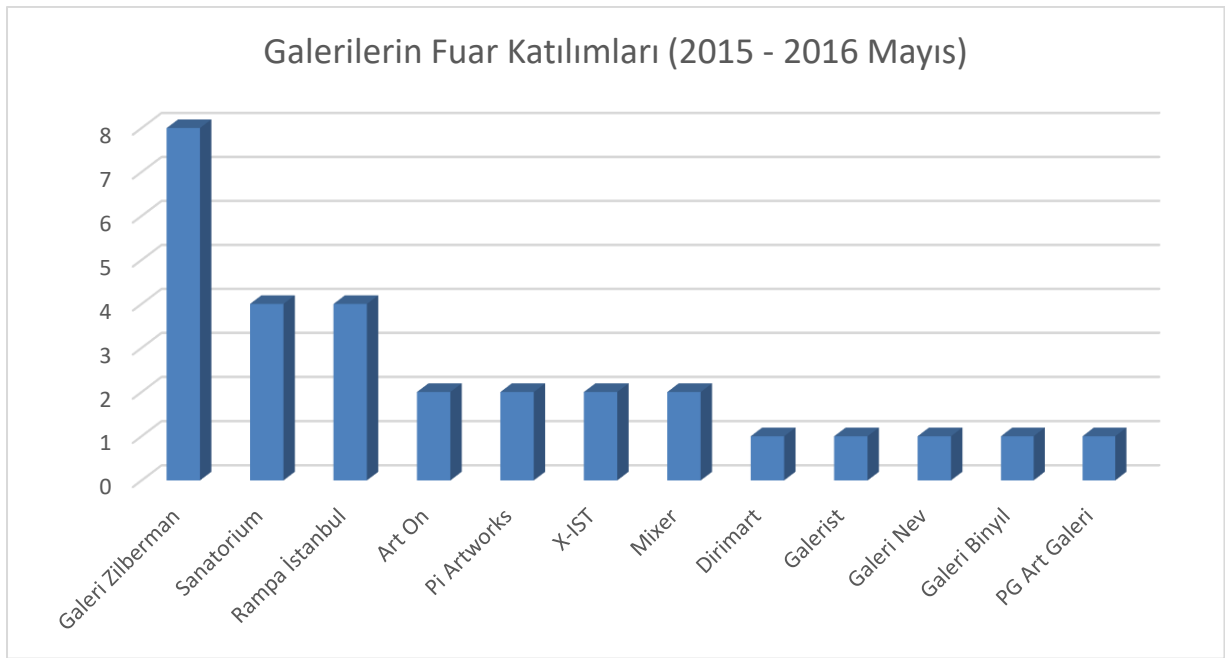

Grafikte yer alan galerilerin fuar katılımı sayısal verileri Türk ve yabancı sanatçılarla veya sadece Türkiye’li sanatçılarla katılımını içermektedir. Sadece yabancı sanatçıların temsil edildiği fuarlar analizde yer almamaktadır.

Grafikte şu anda aktif olan Türk galerilerin 2004 yılından Nisan 2016’ya kadar uzanan yurt dışındaki fuar katılım sayıları yer almaktadır. 2004 yılında Galerist ve Pi Artworks ile yurt dışı fuarlarına katılım başlamıştır. Buradaki sayılar galerilerin Türkiye’li ve yabancı

sanatçılarla veya sadece Türkiye’li sanatçılarla katılımını içermektedir. Örneğin Pi Artworks Galerisi’nin sadece yabancı sanatçılarla katıldığı yurt dışı fuarları da bulunmaktadır fakat bu grafikte yer almamaktadır. Grafikte görüldüğü üzere şu ana kadar yurt dışı fuar katılımlarında Galerist 32 kez katılımıyla, X-IST 24 katılımıyla, Galerie Zilberman 18, Rampa İstanbul 17, Pi Artworks 13, Merkür Galerie 10 kez katılımıyla yurt dışı fuarlarında en aktif galerilerdir. Grafığe bakıldığında, bunu Galerie Nev, Sanatorium, C.A.M. Galerie, Dirimart, Empire Project ve grafikte katılım sırasına göre yer alan galeriler takip etmektedir.

Grafik 3. 2015 – Mayıs 2016 Yılında Galerilerin Fuar Katılım Sayıları

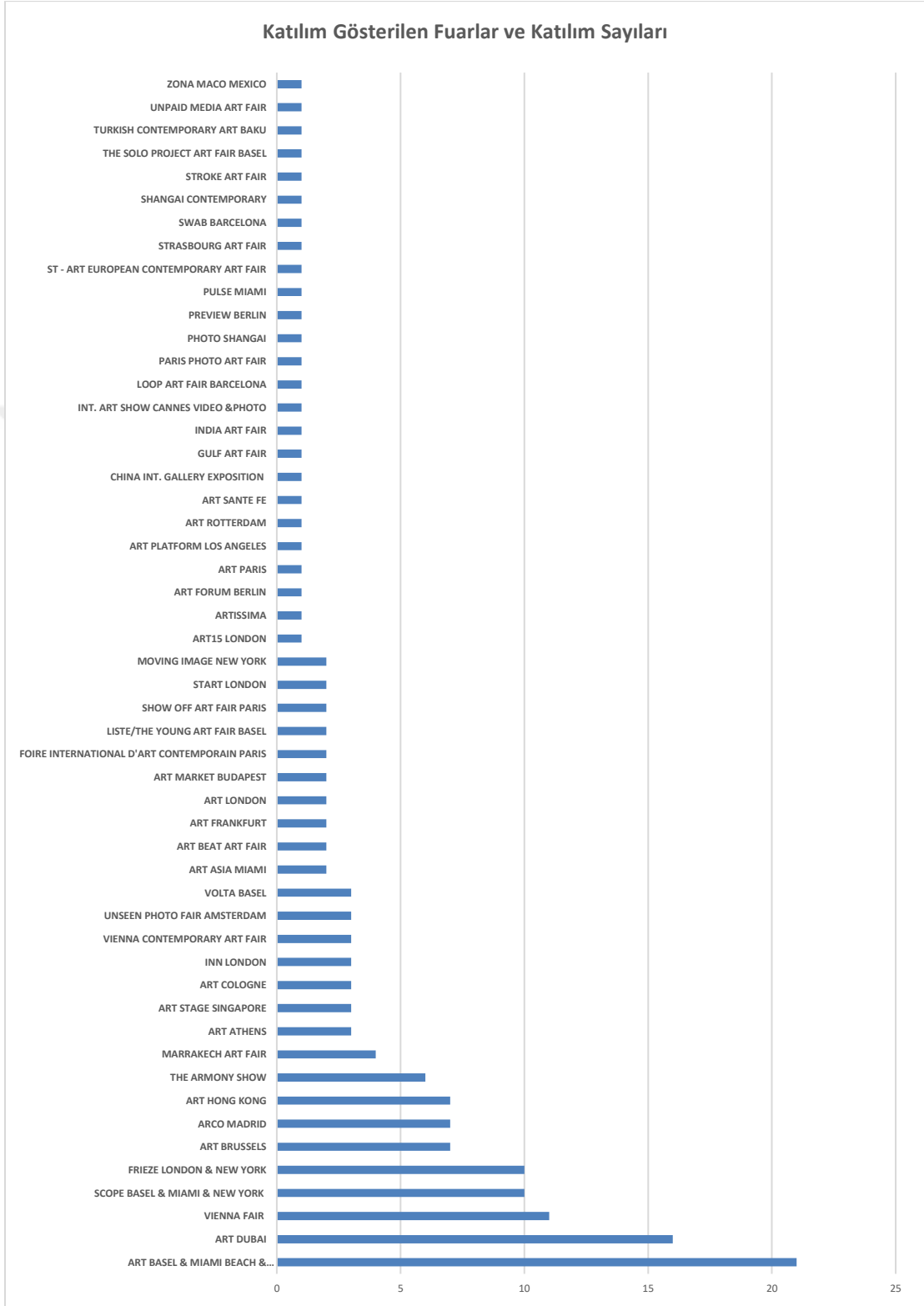
Yukarıdaki grafikte 2015 yılı ve Mayıs 2016 yılı yurt dışı fuarlarına katılan galeriler yer almaktadır. İlk grafikte 2004 yılından itibaren verilere bakıldığında öne çıkan galeriler ile 2015 yılında öne çıkan galerilerin farklı olması dikkat çekmektedir. 2004 yılından günümüze kadarki süreçte Galerist’i birinci sırada, X-IST’i ikinci sırada ve Galerie Zilberman’ı ise üçüncü sıradayken 2015 yılı verilerine göre Galerie Zilberman birinci sırada ve onu takiben Sanatorium, Rampa, Art On, Pi Artworks, X-IST, Mixer, Dirimart, Galerist, PG Art Galerie, Galerie Binyıl ve Galerie Nev yer almaktadır. Şu güne kadar en çok katılım gösteren galeri olan Galerist ise

2015 – 2016 yılları arasında sadece tek bir yurt dışı fuarında görülmektedir. Mixer ise ilk defa yurt dışı fuarına katılımı 2016 yılında, iki farklı fuar katılım ile görülmektedir.

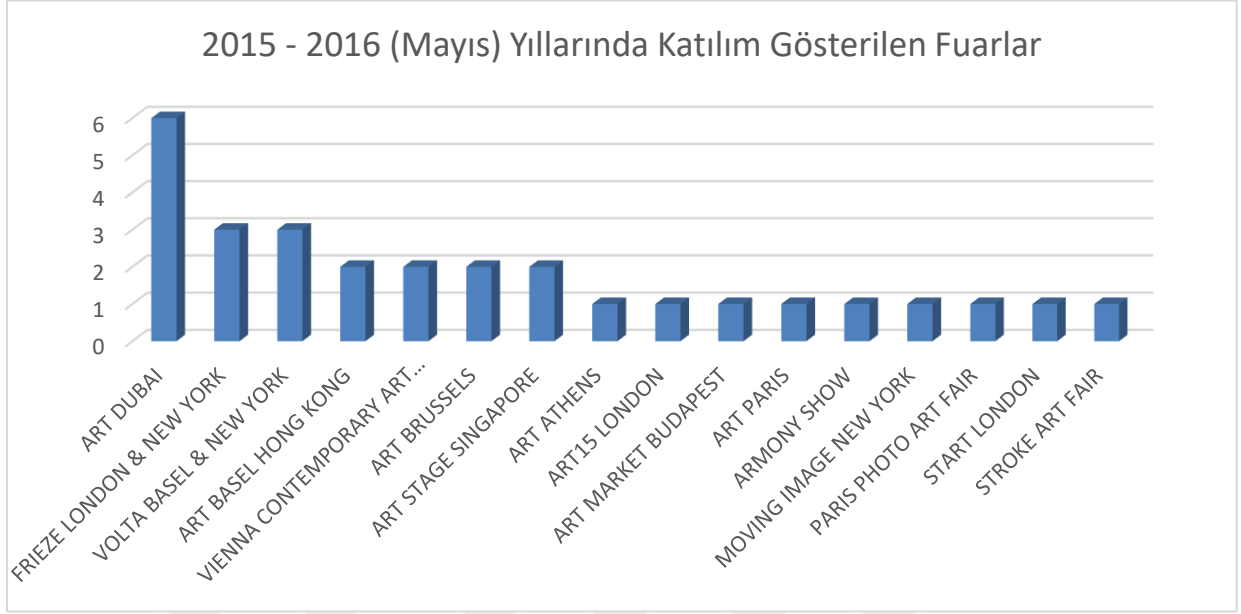
Düzenli olarak yurt dışı fuarlarına katılım olmakla beraber farklı galerilerin zaman içerisinde fuar katılımı bağlamında birbirinin yerini aldığını grafikten görülmektedir.

Aşağıdaki grafikte 2004 yılından itibaren 2016 yılı Mayıs ayına kadar katılım gösterilen sanat fuarları yer almaktadır. 22 galeri 52 uluslararası fuara katılmıştır. Grafikte yer alan bilgiye göre Art Basel, Art Basel Hong Kong, Art Basel Miami, Türk galerinin en çok katılım gösterdiği fuardır. Bu fuara 21 kez katılım gerçekleşmiştir. Art Dubai'ye 16 kez, Vienna Art Fair'e 11 kez katılımıyla, Scope Basel, Scope New York, Scope Miami ve Frieze London, Frieze New York'a ise 10 katılım gerçekleşmiştir. En çok katılım gösterilen ilk beş fuara bakıldığında aralarında Art Basel, Frieze gibi köklü ve prestijli fuarları görmeye beraber Vienna Fair gibi daha genç fuarlar da yer almaktadır. Grafikte yer alan tüm fuarlar incelendiğinde ise Arco Madrid, Art Hong Kong, Art Brussels, Armory Show gibi fuarlara ortalama beş ve üzerinde katılım sağlanmıştır. Bunu takiben diğer fuarlara katılım sıklığı ise düşüştür.

Grafik 4. Katılım Gösterilen Fuarlar ve Katılım Sayıları (2004 – 2016 Mayıs)

Grafik 5. 2015 – 2016 (Mayıs) Yıllarında Katılım Gösterilen Fuarlar

*Fuarların yer aldığı grafiklerde Art Basel, Volta Basel, Scope Basel çatısı altında Art Basel Miami, Art Basel Hong Kong, Volta New York, Scope New York da sayılmaktadır. Yani sadece Art Basel katılımı, Art Basel Miami ve Art Basel Hong Kong'u da içermektedir. Bu, Volta Basel, Scope Basel gibi fuarlar için de geçerlidir. 2016 yılı verileri Mayıs ayına kadar yer almaktadır.

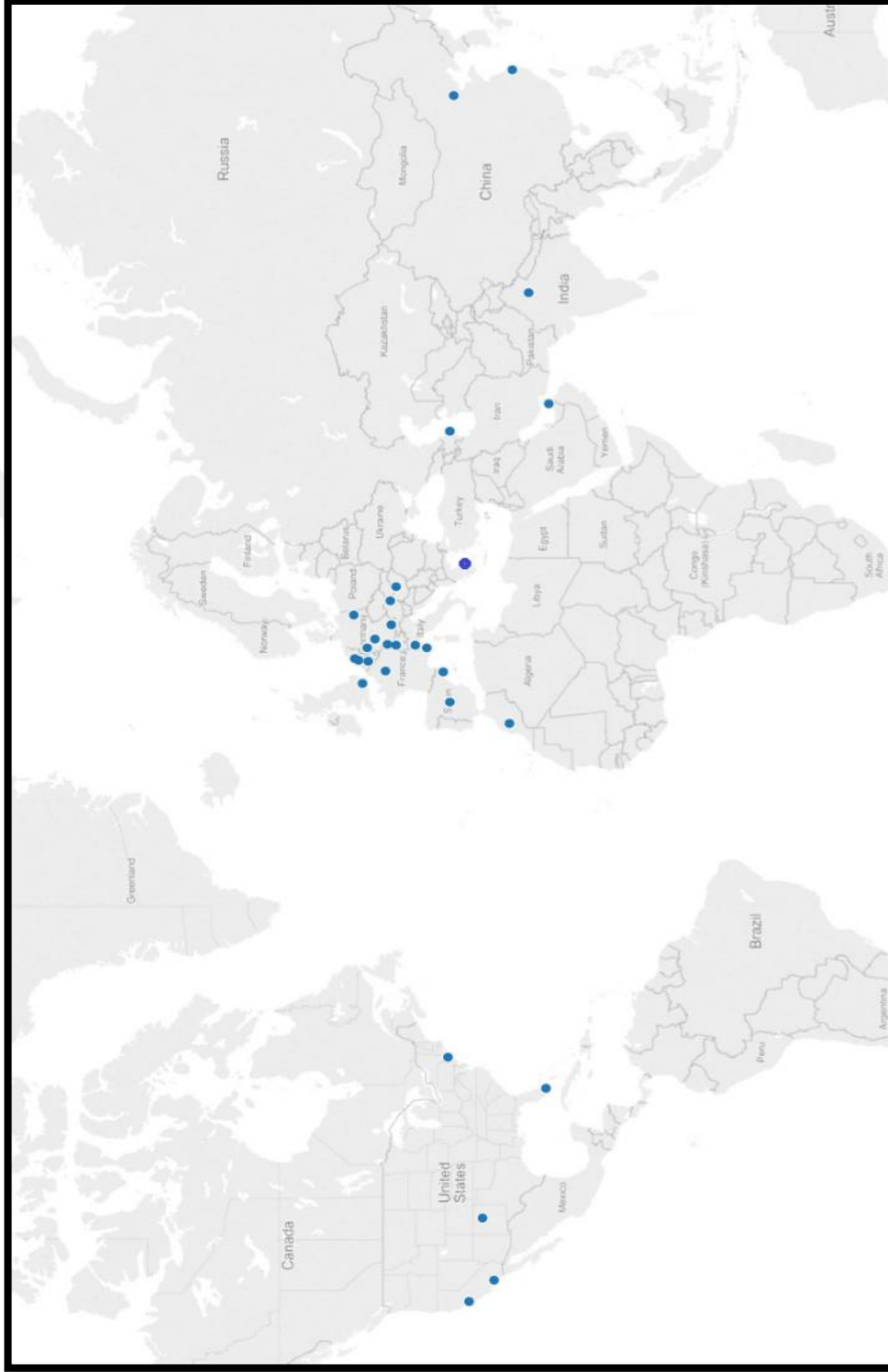
Grafik'te 2015 yılında Türk galerilerinin hangi yurt dışı fuarlarında yer aldığı görülmektedir. 2015 yılında en çok katılım gösterilen fuar yine 2004 yılından gümüşe Art Basel iken 2015 – 2016 (Mayıs) fuar katılımında en ön sırada yer alan Art Dubai'dir. 2015 yılında altı galeri Art Dubai'ye katılmıştır. Frieze Londra'ya bir ve Frieze New York'a iki galeri katılım göstermiştir (Grafikte Frieze çatısı altında alındığından dolayı toplam sayı verilmiştir). Volta Basel'e iki, Volta New York'a bir galeri katılım göstermiştir (Grafikte Volta çatısı altında alındığından dolayı üç olarak gösterilmektedir), Art Basel Hong Kong'a iki galeri, (Grafikte Art Basel çatısı altında almıştır), Vienna Contemporary Art Fair, Art Brussels ve Art Stage Singapore'a iki galeri, Art Athens, Art15 London, Art Paris, Art Market Budapest, Armory Show, Moving Image New York, Paris Photo Art Fair, Start London ve Stroke Art Fair'a ise bir galeri katılım gerçekleştirmiştir.

Galerilerin fuar katılımları değerlendirildiğinde galeriler en çok 2013 yılında yurt dışında fuarlarına katılmıştır. 2004 – 2016 (Mayıs) yıllarına bakıldığında sırasıyla Galerist, X-

IST ve Galeri Zilberman en çok fuar katılımı gösteren galeriler iken 2015 yılı verisine bakıldığında sırasıyla Galeri Zilberman, Sanatorium ve Rampa en çok fuar katılımı gösteren galerilerdir. 2004 yılından günümüze kadar sırasıyla Art Basel, Art Dubai, Vienna Fair, Scope Basel ve Frieze en çok tercih edilen fuarlardır. 2015 – 2016 (Mayıs) tarihlerine bakıldığında yine Art Dubai ilk sıradayken Frieze ikinci sıraya, Volta Basel & New York, üçüncü sıraya, Art Basel dördüncü sıraya ve Vienna Contemporary Art ise beşinci sıraya yerleşmiştir.

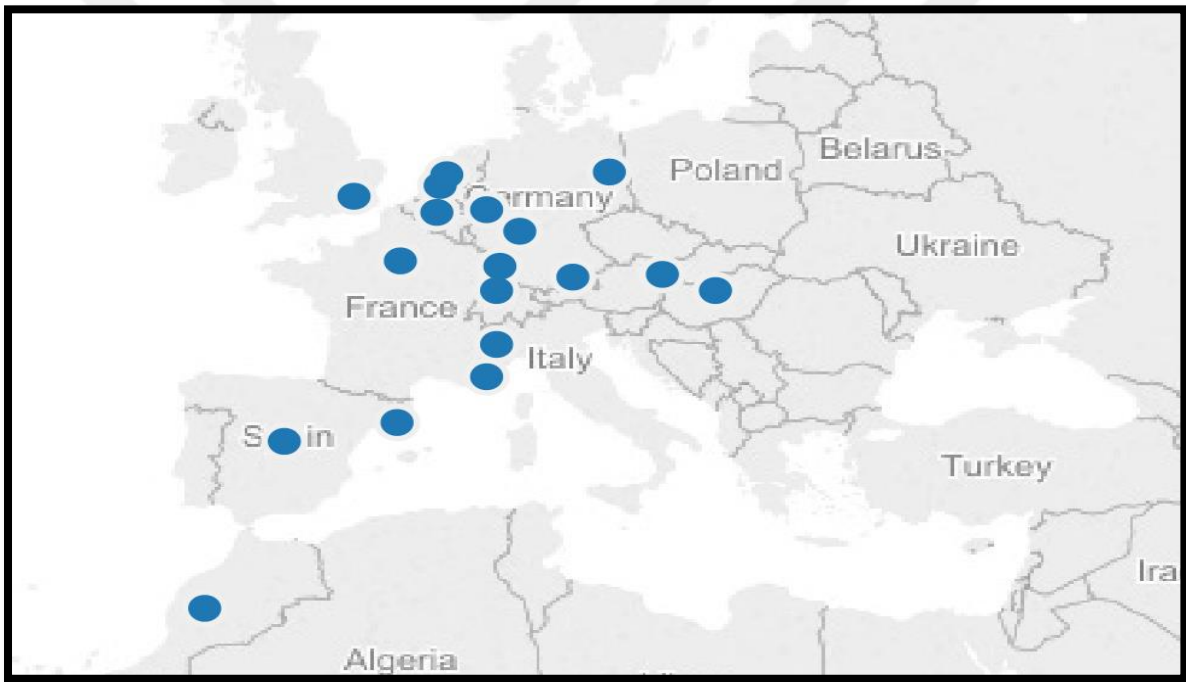
Grafik 6. Türkiye’li Sanatçılarının Sanat Fuarları Aracılığı ile Dünya Çapında Görünürlüklerin Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015)

Grafik 6’da Türk galerilerinin katılım gösterdiği fuarlar coğrafi dağılım üzerinden gösterilmiştir. Haritaya bakıldığında ağırlıklı olarak Türk galerilerin Avrupa’da daha fazla görünür olduğu söylenebilir. Bunu Amerika, Birleşik Arap Emirlikleri, Hong Kong takip etmektedir.

Aşağıda yer alan grafiklerde bölgeler ayrı ayrı incelenmiş ve hangi fuarlara hangi galerinin katıldığı bilgisine yer verilmiştir.

Grafik 7. Türkiye’li Sanatçıların Sanat Fuarları Aracılığı ile Avrupa’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015)

Türk galerileri Avrupa’da 2004 yılından günümüze kadar gerçekleşen Strasbourg Art Fair, Unseen Photo Art Fair, Art London, Artissima, Inn London, Foire International D’art Contemporain Paris, Art Brussels, Swab Barcelona, Start London, Scope Basel, Vienna Contemporary Art Fair, Vienna Art Fair, Paris Photo Art Fair, Art Paris, Loop Art Fair Barcelona, Unpaid Media Art Fair, Art Forum Berlin, International Art Show Cannes Photo & Video, Art Rotterdam, Art Market Budapest, The Young Artist Art Fair Basel, Marrakech Art Fair, Volta Basel, Moving Image London, Arco Madrid, Art Frankfurt, Art Cologne, Show Off

Art Fair Paris, Preview Berlin, The Solo Project Art Fair, Frieze London, Frize London Masters, St – Art European Contemporary Art Fair, Stroke Art Fair fuarlarına katılım gösterilmiştir.

Bu fuarlara, Art On, Art Sümer, C.A.M. Galeri, Daire Galeri, Empire Project, Galerist, Galeri Apel, Galeri Nev, Galeri Zilberman, Kare Art Galeri, Merkur Galeri, PG Art, Pi Artworks, Pilot, Rampa, Sanatorium, Siyah Beyaz Galeri, Mixer, X-IST olmak üzere 19 galeri Türkiye’li sanatçının yapıtlarını sergilemiştir.

Grafik 8. Türkiye’li Sanatçıların Sanat Fuarları Aracılığı ile Orta Doğu’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015)

Birleşik Arap Emirlikleri’nde gerçekleşen Art Dubai’ye 2008 yılından itibaren şu ana kadar Galerist, Galeri Zilberman, Pi Artworks, Rampa, Sanatorium ve X-IST 16 kere, Dubai’de gerçekleşen Gulf Art Fair’a Galerist bir kere tek Türkiye’li sanatçı ile katılım göstermiştir.

Bakü’de 2011 yılında gerçekleşen Turkish Contemporary Art’a Piramit Sanat katılmıştır

Grafik 9. Türkiye’li Sanatçılarının Sanat Fuarları Aracılığı ile Çin ve Hindistan’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015)

Hong Kong’da 2010 yılından günümüze kadar gerçekleşen Art Hong Kong ve Art Basel Hong Kong’da ise Dirimart, Galerist, Galeri Zilberman, Pi Artworks, Rampa ve X-IST olmak üzere 6 galeri 49 Türkiye’li sanatçının yapıtları sergilenmiştir.

Singapore’da 2014 ve 2016 yıllarında Merkur ve X-IST Art Stage Singapore’da, Shangai’de 2009 yılında Shangai Contemporary’de X-IST, 2014 yılında C.A.M. Gallery Photo Shangai’de sanatçıların yapıtlarını sergilemiştir. 2008 yılında Çin’de, China International Gallery Exposition’da Türkiye’li sanatçıların yapıtlarını sergilemiştir.

Hindistan’da, India Art Fair’e Pi Artworks 2013 yılında tek Türk sanatçı ile katılmıştır.

Grafik 10. Türkiye’li Sanatçılarının Sanat Fuarları Aracılığı ile Amerika’daki Coğrafi Dağılımı (2004 – 2015)

Amerika’da ve Meksika’da 2007 yılından itibaren günümüze kadar Art Basel Miami Beach, Art Platform Los Angeles, Art Asia Miami, Armory Show, Frieze New York, Art Santa FE, Art Beat Art Fair, Pulse Miami, Scope Miami, Zona Maco Mexico, Moving Image New York, Volta New York fuarlarına katılım görülmektedir.

Bu fuarlara, Art Sümer, Dirimart, Galerist, Galeri Zilberman, Merkur, Pi Artworks, Rampa, Sanatorium ve X-IST galerileri olmak üzere 9 galeri Türkiye’li sanatçının yapıtları 106 kez sergilenmiştir.

3.2. 2015 – 2016 Yılları Arasında Fuar Katılımları

2015 yılı coğrafi dağılımına bakıldığında, Frieze New York'a, Rampa, Canan Şenol ile; Frieze London'a, Rampa, Nilbar Güreş ve Nevin Aladağ ile; Art Brussels'e, Galeri Nev, Burcu Yağcıoğlu, Gökçen Dilek Acay, İnci Eviner, Murat Morova, Selçuk Demirel ve Tayfun Erdoğan ile katılmıştır. Start London'a, Art On, Ilgın Seymen ile; Art London'a, Sencer Vardarman ve Tunca Subaşı ile katılmıştır. Art Basel Hong Kong'a, Pi Artworks, Nezaket Ekici ile; The Armory Show'a, Galerist, Nil Yalter ile katılmıştır. Moving Image New York'a, Galeri Zilberman, Selçuk Artut ile; Volta New York'a, Burçak Bingöl ile ve Volta Basel'e Extramücadele ile katılmıştır. Paris Photo Art Fair'e, Galeri Zilberman, Extramücadele, Ahmet Elhan, Şükran Moral ve Zeynep Kayan ile katılmıştır. Art Dubai'ye, Sanatorium, Ahmet Doğu İpek ile; Pi Artworks ise Gülay Semercioğlu ile katılmıştır. Vienna Contemporary Art Fair'e, Sanatorium, Çağla Köseoğulları, Orhan Cem Çetin ve Yağız Özgen ile, Galeri Zilberman ise Azade Köker, Extramücadele ve Hayat Topdemir ile katılmıştır. Art Market Budapest'e, PG Art, Ayşe Gül Süter ile katılmıştır. Bu durumda coğrafi olarak Avusturya, Fransa, Belçika, ABD, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri, Çin, İsveç ve Macaristan'ın öne çıktığı görülmektedir.

2016 yılında ise Art Dubai'ye Rampa, Nevin Aladağ, Selma Gürbüz, Gülsün Karamustafa, Ahmet Oran ile; Galeri Zilberman ise Alpin Arda Bağcık, Extramücadele ile, X-IST, Emin Mete Erdoğan ve Murat Palta ile; Sanatorium ise Ahmet Doğu İpek'le katılmıştır. Volta Basel'e, Galeri Zilberman, Alpin Arda Bağcık ile katılmıştır. Rampa ayrıca Frieze New York'a Ergin Çavuşoğlu, Nilbar Güreş, Gülsün Karamustafa ve Erinç Seymen ile katılım göstermiştir. Art Stage Singapore'a, Mixer, Berkay Buğdanoglu; X-IST, Ansen Atilla, Ali Elmacı, Erkut Terliksiz ve Emin Mete Erdoğan ile katılmıştır. Art Brussels'e ise Galeri Zilberman, Azade Köker, Burçak Bingöl ve Extramücadele ile katılmıştır. Mixer ayrıca edisyonları ile Affordable Art Fair'da yer almış ve Stroke Art Fair'a ise Berkay Buğdanoglu, Cins, Gülşah Bayraktar, Kaan Bağcı ve Melike Kılıç ile katılmıştır. Art Basel Hong Kong'a, Dirimart, Cenk Akaltun, Haluk Akakçe, Yüksel Arslan, Nuri Bilge Ceylan, Özlem Günyol ve Mustafa Kunt, Rüstem Kasapoğlu ve Ebru Uygun ile katılmıştır.

3.3. Öne Çıkan Galeriler ve Sanatçıları

Yukarıda da bahsedildiği üzere en çok katılım gösterilen beş fuar: Art Basel (Art Basel Hong Kong and Art Basel Miami Beach), Art Dubai, Frieze (London ve Frieze New York), Scope Basel (Scope New York ve Scope Miami), Vienna Art Fair olarak görülmektedir.

Art Basel (Art Basel Hong Kong & Art Basel New Miami)

En önemli fuarlardan biri olan Art Basel 1970'lerden beri dünyanın öncü galerilerine yer vererek uluslararası sanat dünyası için bir buluşma noktasıdır. Üç fuarı ile birlikte (Basel, Hong Kong ve Miami) üst sıralarda yer alan Art Basel 20. ve 21. yy sanatını güçlü bir küratöryel perspektif ile sunmaktadır.⁴¹

Art Basel Miami Kuzey Amerika, Latin Amerika, Avrupa, Asya ve Afrika'dan öncü galerilerle modern ve çağdaş sanatın ustalarını ve yeni jenerasyon genç sanatları sergilemektedir.⁴²

Art Basel Hong Kong, Hong Kong'da gerçekleşen Asya'nın uluslararası sanatını dünyanın her tarafından katılımcıları ve yarısından fazlası Asya ve Asya Pasifik'ten yapıtlar göstermek için platform oluşturmaktadır. Bölgesel çeşitliliği, tarihsel materyallerle derinlemesine öncü ve genç sanatçılarla birlikte tanıtmaktadır.^{43 44}

Türk galerilerinin bu fuara katılım sıklığı, diğer fuarlara katılıma oranla dikkat çekmektedir. Fakat genellikle fazla Türk galerisinin katılımı yerine birkaç galerinin düzenli katılımı nedeniyle en çok katılım gösteren fuardır. Art Basel'e katılım sadece Galerist tarafından 2007 – 2011 yılları arasında ve düzenli olarak her yıl gerçekleşmiştir ve ortalama olarak 10 sanatçıdır.

Art Basel Hong Kong'da ise daha fazla galeri görülmektedir. Bunlar Galerist dışında Dirimart, X-IST, Rampa, Galeri Zilberman, Pi Artworks galerileridir. 2011 – 2013 yılları arasında Galerist, Galeri Zilberman 2011 – 2013 – 2014 yılları arasında, X-IST 2013 yılında,

⁴¹ <https://www.artbasel.com/>

⁴² Guy, Trebay, 2003 (2003-12-07), Nytimes.com. Retrieved 2014-01-11

⁴³ <https://www.artbasel.com/hong-kong>

⁴⁴ Kennedy, Linda, 16 March 2015

Dirimart da 2014 yılında katılım göstermiştir. Galeri Zilberman 2011 yılında Selçuk Artut, 2014 yılında Burçak Bingöl solo show ile katılmıştır. Pi Artworks 2013 yılında Mehmet Ali Uysal, 2014 yılında Gülay Semercioglu, 2015 yılında ise Nezaket Ekici solo showu ile katılırken X-IST tek katıldığı yıl olan 2013 yılında Nuri Kuzucan ve Ceren Oykut'un eserlerini sergilemiştir. 2016 yılında ise Dirimart, Cenk Akaltun, Haluk Akakçe, Yüksel Arslan, Nuri Bilge Ceylan, Özlem Günyol ve Mustafa Kunt, Rüstem Kasapoğlu ve Ebru Uygun ile katılmıştır.

Art Basel Miami Beach'e ise, Galerist 2007 – 2010, Rampa 2012 yılında katılmıştır. Galerist her katılımında ikili sergi veya üç sanatçı katılımı ile yer alırken Haluk Akakçe ve Evren Tekinoktay ile iki kez katılım göstermiştir. Rampa da Güçlü Öztekin ve Nevin Aladağ ile katılmıştır.

2012 yılında, Art Basel Hong Kong'a hiçbir galeri katılmamıştır. Son yıllarda ise katılım azalmıştır. 2007 yılında itibaren Art Basel'e düzenli katılan Galerist 2012 yılından itibaren katılmamakta, Art Basel Miami Beach'e ise 2013 yılından itibaren hiçbir galeri katılmazken, Art Basel Hong Kong'a da katılım azalmış, 2015 yılında sadece Pi Artworks katılmıştır.

Frieze (London ve New York)

Frieze Sanat Fuarı, her yıl Ekim ayında Londra'da Regent Park'ta gerçekleşen uluslararası çağdaş sanat fuarıdır. Fuar ayrıca sanat projeleri, konuşma programları ve eğitim etkinliklerine de yer vermektedir. Ortalama 170 galeri ile 27 farklı ülkeden katılım gerçekleşmektedir Frieze New York, Frieze çatısı altında yeni bir fuardır. 2012 yılında başlayan bu fuar 190'ın üzerinde galeri yer almaktadır.⁴⁵

Frieze London ve Frieze New York'a katılım 2012 – 2016 yılları arasında Rampa tarafından gerçekleştirilmiştir. Rampa, Frieze London'a 2014 yılında Gülsün Karamustafa'nın solo sergisi, 2015 yılında Nevin Aladağ ve Nilbar Güreş ikili sergisini gösterirken, Frieze New York 2015'e ise Canan Şenol'un solo sergisi ile katılım göstermiştir. Buna ek olarak Rampa eski ve yeni sanat arasında ilişkiye bakış sağlayan Frieze Master London 2012'ye Cengiz Çekil

⁴⁵ <http://www.friezeartfair.com/about/>

ile katılım gerçekleştirmiştir. Rampa, 2016 yılında ise Ergin Çavuşoğlu, Erinç Setmen, Gülsün Karamustafa ve Nilbar Güreş ile Frieze New York'a katılmıştır.

Art Dubai

Art Dubai, Orta Doğu'nun, Afrika'nın ve Güney Asya'nın öncü sanat fuarıdır. Çağdaş ve modern sanatı her yıl küratöryel seçkisi ile spesifik tema veya coğrafya doğrultusunda hareket etmektedir.⁴⁶

Art Dubai'ye katılım gösterilen yıllara bakıldığında, Türk galerileri 2008 ve 2011 – 2015 yılları arasında aktiftir. Galerist 2008, 2013, 2014 yılları arasında; Pi Artworks 2011 and 2015 yılları arasında; X-IST 2011, 2012; Galeri Zilberman 2012 - 2013 yılları arasında; Rampa, 2013 yılında; Merkür, 2013 yılında; Sanatorium 2015 yılında katılım göstermiştir. 2008 yılında, Galerist'in katılımından üç sene sonra diğer galeriler de katılmaya başlamıştır. Pi Artworks 2011 yılında Gülay Semercioğlu ve Mehmet Ali Uysal ile katılırken, 2015 yılında sadece Gülay Semercioğlu solo sergisi ile katılım göstermiştir. Merkür Galeri ise, 2013 yılında Ogan Oganer ve Seçkim Pirim ile katılmıştır. Sanatorium, 2015 yılında Ahmet Doğu İpek ile; Pi Artworks, 2015 yılında Gülay Semercioğlu ile katılım göstermiştir. En çok katılım 2013 yılında gerçekleşmiştir. 2016 yılında ise, Rampa Galeri, Gülsün Karamustafa, Nevin Aladağ, Selma Gürbüz ve Ahmet Oran ile; Galeri Zilberman Alpin Arda Bağcık ve Extramücadele ile; X-IST, Emin Mete Erdoğan ve Murat Palta ile; Sanatorium ise, Ahmet Doğu İpek'le katılmıştır.

⁴⁶ <http://www.artdubai.ae/about>

Scope Art Fair

Scope Art Fair önemli global çağdaş sanat fuarlarından biridir. Scope Art Fair New York, Miami ve Basel’de gerçekleşmektedir. Genellikle 60 ile 100 galerinin yer aldığı fuar, 2004 yılından beri düzenlenmektedir.⁴⁷

Scope Basel’e 2009 yılından 2013 yılına kadar aktif bir katılım gösterilmiştir. Pi Artworks 2009 yılında; X-IST 2009 – 2012 yılları arasında; 2013 yılında ise C.A.M, Kare Sanat Galerisi ve Siyah Beyaz Galeri katılmıştır. Scope Basel katılımlarına bakıldığında ise ağırlıklı olarak X-IST görülmektedir.

Scope Basel dışında, Scope Miami’ye ise Art Sümer 2007 yılında, Scope New York’a 2010 yılında X-IST yılında katılmıştır. Son yıllarda fuara Türk galeri tarafından katılım azalmıştır.

Vienna Art Fair

Vienna Art Fair, Avusturya’nın en büyük çağdaş sanat fuarıdır. 2005 yılından beri her yıl düzenlenmektedir. Viyana’nın coğrafi durumundan dolayı Merkez Avrupa, Doğu ve Güney Doğu Avrupa’daki ülkelerle ilişki içerisindedir. Genellikle Avusturya’lı koleksiyonerlerin ilgisi ile birlikte her geçen yıl daha uluslararası bir düzeye gelmektedir.⁴⁸

Vienna Art Fair’a Galerist 2010 yılında Ayşe Erkmen ile katılmıştır. Galeri Nev 2010 yılında İnci Eviner ile, 2012 yılında İnci Eviner, Nazif Topçuoğlu ve Tayfun Erdoğan ile ve 2013 yılında Canan Tolon, İnci Eviver ve Murat Morova ile katılmıştır. Pilot, 2011 yılında Ceren Oykut, Damla Faro, Gözde İlkin, Gözde Er ve Onur Gülfidan ile; X-IST, 2011 yılında Alp Sime, Erkut Terliksiz, Seda Hepsev, Sinem Dişli ve Nazan Yırtmaç ile katılmıştır. Galeri Zilberman, 2012 yılında, Ahmet Elhan, Aslı Torcu, Azade Köker, Ferhat Özgür ve Şükran Moral ile 2013 yılında ise, Alpin Arda Bağcık, Ahmet Elhan, Aslı Torcu, Azade Köker, Burçak

⁴⁷ <https://scope-art.com/about/>

⁴⁸ viennafair.at

*Diğer katılım gösterilen fuarlara bakıldığında 44 farklı fuar daha görülmektedir. Bunların arasında dünya çapında prestijli sayılan Armory Show, Arco Madrid, Art Cologne gibi önemli fuarlar da katılım vardır. Arco Madrid ve Armory Show öne çıkmaktadır. Arco Madrid’e Galerist, Galeri Nev, Rampa Gallery, Pilot ve X-IST’i, 2006 – 2013 yılları arasında katılmıştır. Arco Madrid prestijli fuarlar arasında yer almaktadır ancak son iki yıldır katılım gösterilmemektedir.

Bingöl, İpek Duben, Özlem Şimşek, Şükran Moral ve Zeynep Kayan ile katılmıştır. 2012 yılında ayrıca Merkur, Seçkin Pirim ile ve Rampa, Güçlü Öztekin, Ahmet Oran, İnci Furni, Leyla Gediz, Nevin Aladağ, Nilbar Güreş ve Selma Gürbüz ile katılmıştır. Sanatorium da 2013 yılında Çağla Köseoğulları, Orhan Cem Çetin ve Sergen Şehitoğlu ile katılım göstermiştir. 2013 yılından itibaren katılım görülmemektedir.

Öne çıkan diğer fuarlara baktığımızda; Art Hong Kong'a Galerist, Pi Artwork, Rampa, X-IST 2010 – 2012 yılları arasında katılmıştır. 2011 – 2015 yılları arasında Art Brussels'a ise şu ana kadar Galerist ve Galeri Nev dışında Art Sümer ve Siyah Beyaz galerileri bir kez katılmıştır.

Armory Show en eski ve prestijli fuarlardan biridir. Armory Show'a 2007 ve 2013 yılı dışında 2011 – 2015 yılları arasında katılım gösterilmiştir. Galerist 2011 yılında Elif Uras, 2015 yılında Nil Yalter solo sergisi ile katılmıştır. Buna ek olarak 2007 yılında Ayşe Erkmen, Elif Uras, Haluk Akakçe, Leyla Gediz, Serkan Özkaya ve Taner Ceylan'ın yapıtlarını sunmuştur. Rampa, 2012 yılında Ayşe Erkmen, Ahmet Oran, Ergin Çavuşoğlu, Güçlü Öztekin, Leyla Gediz, Nevin Aladağ, Nibar Güreş ve Vahap Avşar ile; Dirimart, 2014 yılında ise Ebru Uygun, Ekrem Yalçındağ, Özlem Günyol ve Mustafa Kunt; Pi Artworks, 2014 yılında Mehmet Ali Uysal, Mustafa Horasan ve Volkan Aslan ile katılmıştır.

Marrakech Art Fair'a sadece 2011 yılında C.A.M., Empire Project, Galerist ve Pi Artworks katılmıştır. Bunu takiben birçok farklı galerinin farklı fuarlara bir veya iki kez katıldığı gözlemlenmiştir.

En eski ve bilinen fuarlardan biri olan Art Cologne'a ise henüz katılım gerçekleşmemiştir.

3.4. Fuarlara Aktif Katılan Türkiye’li Sanatçılar

Bu bölümde yurt dışı fuarlarına en çok katılım gösteren sanatçılar belirlenmiştir. Sonraki sayfada yer alan tabloda sanatçılar ve yurt dışı fuar katılım sayıları yer almaktadır.

Tezin beşinci kısmında Türk galerilerinin uluslararası fuar katılımlarında öne çıkan yani katılım sayısı olarak sık katılım gösteren sanatçıların profilleri incelenecektir. Tez sırasında yedi ve üzerinde (ortalamanın üstü) yurt dışı fuarlarında öne çıkan sanatçıların da ortak özelliklerine bakılmıştır. Bu doğrultuda sanatçıların eğitim, yaşadığı şehir ve yaşları incelenmiştir ve yurt dışı bağlantılarından bahsedilecektir.⁴⁹

Tabloda yer alan fuar katılımları sadece Türkiye’deki galerilerle teşmil edilen sanatçıların yurt dışı fuarlarını kapsamaktadır. Türkiye’de gerçekleşen sanat fuarları kapsam dışı bırakılmıştır.

⁴⁹ Mentalklinik, iki kişiden oluşan sanatçı grubudur. Tabloda 27 görünen sayı, sanatçı incelemelerinde 28 kişi olarak incelenmiştir.

Tablo 2. En Çok Fuar Katılımı Gerçekleştiren Sanatçılar

Sanatçılar	Fuarlara Katılım Sayıları
Haluk Akakçe	24
Leyla Gediz	16
Elif Uras	14
Eriñ Seymen	12
Evren Tekinoktay	12
Ali Taptık	11
Nevin Aladağ	11
Nevin Aladağ	11
Taner Ceylan	11
Ansen Atilla	10
Ayşe Erkmen	10
Ergin Çavuşoğlu	10
Güçlü Öztekin	10
Hüseyin Çağlayan	10
Mentalklinik	10
Seçkin Pirim	10
Azade Köker	9
Canan Şenol	9
İnci Eviner	9
Erkut Terliksiz	8
Mustafa Hulusi	8
Ahmet Elhan	7
Burhan Kum	7
Ceren Oykut	7
Gülay Semercioğlu	7
Mehmet Güteryüz	7
Nuri Kuzucan	7

3.5. Yabancı Galeriler Tarafından Temsil Edilen Türkiye’li Sanatçılar

Yurt dışında ve Türkiye’de yaşayan sanatçıların bir kısmı yerel galerilerle beraber yurt dışındaki galerilerle de işbirliği yapmaktadır. Bu durum sanatçıların hem görünürlüklerini arttırmakta hem de yurt dışında sergi açmak, yurt dışındaki fuarlara katılmalarına ve yeni bağlantılar kurmalarında yardımcı olmaktadır.

Yurt dışında temsil edilen sanatçılara bakıldığında hepsinin Türkiye’de veya yurt dışında varlığını gösteren sanatçılarıdır.

Aşağıdaki listede yurt dışındaki galeriler tarafında temsil sanatçılardan örnekler yer almaktadır. Bu sanatçılar sanat fuarlarında da aktif olarak temsil edilmektedir. Örneğin Nazif Topçuoğlu yaklaşık 40 yıldır Ota Doğu, Dubai’de yer alan Green Art Gallery tarafından da 2010, 2012 ve 2013 yıllarında Art Dubai’de temsil edilmiştir. Hale Tenger’in de aynı şekilde 2012 yılında yine Green Art Gallery tarafından Art Dubai’de, Hera Büyüктаşçıyan’ın ise 2015 yılında FIAC’a yine Green Art Gallery aracılığı ile katıldığı görülmektedir. Green Art Gallery düzenli olarak Türkiye’li sanatçılara yer vermektedir.

Tablo 3. Yurt Dışındaki Galeriler Tarafından Temsil Edilen Sanatçılardan Örnekler

Sanatçı	Galeri	Lokasyon
Ahmet Güneştekin	Marlborough Gallery	NY, ABD
Ali Kazma	Francesca Minini Gallery	Milano, İtalya
Ali Taptık	Galerie Krinzinger	Viyana, Avusturya
Ali Elmacı	Guy Hepner Gallery	NY, ABD
Ayşe Erkmen	Galerie Barbara Weiss	Berlin, Almanya
Banu Cennetoğlu	Rodeo Gallery	Londra, İngiltere
Cevdet Ereğ	Mor Charpentier Gallery	Paris, Fransa
Emre Hüner	Rodeo Gallery	Londra, İngiltere
Evren Tekinoktay	The Approach	Londra, İngiltere
Fikret Atay	Galerie Chantal Crousel	Paris, Fransa
Hale Tenger	Green Art Gallery	Dubai, BAE
Haluk Akakçe	Richard Taittinger Gallery	NY, ABD
Hera Büyüктаşçıyan	Green Art Gallery	Dubai, BAE
İnci Furni	Galerie Krinzinger	Viyana, Avusturya
Kezban Arca Batibeki	Leila Heller Gallery	NY, ABD
Mehmet Ali Uysal	Sapar Contemporary	NY, ABD
Mentalklinik	Gallery Isabelle van de Eynde	Dubai, BAE
Meriç Algün Ringborg	Gallery Nordenhake	Berlin, Almanya
Nazif Topçuoğlu	Green Art Gallery	Dubai, BAE
Nevin Aladağ	Wentrup Gallery	Berlin, Almanya
Nil Yalter	Mor Charpentier Gallery	Londra, İngiltere
Ramazan Bayrakoğlu	Galerie Lelong	NY, ABD
Rana Begüm	Bischoff Weiss	Londra, İngiltere
Rey Akdoğan	Miguel Abreu Gallery	NY, ABD
Sümer Sayın	Sabrina Amrani Art Gallery	Madrid, İspanya
Taner Ceylan	Richard Taittinger Gallery	NY, USA

Yukarıda yer alan tabloya bakıldığında farklı sanat merkezlerinde Türkiye’li sanatçıların edildiği görülmektedir. The Third Line ve Rodeo da en iyi 100 galeri arasında yer almaktadır.⁵⁰ Bu galerilerin temsil ettiği sanatçılar arasında Türkiye’li sanatçılar da bulunmaktadır. Banu Cennetoğlu ve Emre Hüner Rodeo tarafından temsil edilmektedir. Ayrıca Rana Begüm de şu an Bischoff Weiss Galeri tarafından temsil edilse de bir süre boyunca The Third Line tarafından temsil edilmiştir. Önemli galerilerin faaliyetleri, sergileri her zaman sanat dünyası tarafından yakın takip edildiği için bu bağlamda yer alan Türkiye’li sanatçıların bilinirlikleri için bir avantaj oluşturmaktadır.

Listede yer alan sanatçılara bakıldığında yurt dışı fuarlarında en çok katılım sanatçılar da yer almaktadır. Ali Taptık, Evren Tekinoktay, Haluk Akakçe ve Nevin Aladağ yurt dışı galeriler tarafından temsil edilen ve öne çıkan sanatçılar arasındadır. Coğrafi açıdan ülkelere bakıldığında ise, ABD, Almanya, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri, Avusturya, Fransa ve İspanya görülmektedir.⁵¹

3.6. Bulgular

- Türkiye’deki sanat galerileri 2004 yılında yurt dışı fuarlarına katılmaya başlamıştır.
- İlk yurt dışı fuar katılımlarını Galerist ve Pi Artwork gerçekleştirmiştir.
- 2004 yılından günümüze kadarki yurt dışı fuar katılımında en çok katılım sırasıyla Galerist, X-IST, Galeri Zilberman, Rampa ve Pi Artworks olarak görülmekte iken 2015 – 2016 (Mayıs) yıllarında ise sırasıyla Galeri Zilberman, Sanatorium, Rampa, Art On, Pi Artworks, X-IST ve Mixer olarak görülmektedir. Bu durum galerilerin fuar aktivitelerindeki azalış ve artışı göstermektedir.
- 2004 yılından itibaren 22 galeri, 52 farklı fuara katılım göstermiştir. En çok katılım gösterilen yurt dışı fuarları; Art Basel, Art Dubai, Art Basel Hong Kong, Art Basel Miami, Scope Basel, Scope New, Viyana Sanat Fuarı, Frieze London, Frieze New York, York olarak görülmektedir.

⁵⁰ <http://www.complex.com/style/2012/10/worlds-100-best-art-galleries/rodeo>

⁵¹ Listede yer alan sanatçılar yurt dışı fuarlarına katılan Türkiye’li sanatçılar araştırılırken sanatçıların biyografilerinden bulunmuştur. Listede yer alan sanatçılar yurt dışı galerileri tarafından farklı sanat merkezlerinde sanatçılara örnek verilmesi açısından eklenmiştir. Dünya çapında daha birçok sanatçı farklı galeriler tarafından temsil edilmektedir.

- 2004 yılında başlanan yurt dışı fuar katılımlarının yıllara oranla değerlendirilmesi sonucu 2013 yılı en yüksek katılım gösterilen yıl olmaktadır.

- Fuarların coğrafi dağılımında ise Avrupa'taki çeşitli ülkeler olmak başta olmak üzere, Orta Doğu'da Dubai ve Bakü, Amerika'nın kuzey ve güney bölgesindeki çeşitli şehirlerde, Çin'de Hong Kong ve Singapur ve Hindistan olarak görülmektedir.

- Yurt dışı fuarlarına en çok katılım gösteren sanatçılar; Haluk Akakçe, Leyla Gediz, Elif Uras, Erinç Seymen, Evren Tekinoktay, Ali Taptık, Nevin Aladağ, Nilbar Güreş, Taner Ceylan, Ansen Atilla, Ayşe Erkmen, Ergin Çavuşoğlu, Güçlü Öztekin, Hüseyin Çağlayan, Mentalklinik, Seçkin Pirim, Azade Köker, Canan Şenol, İnci Eviner, Erkut Terliksiz, Mustafa Hulusi, Ahmet Elhan, Burhan Kum, Ceren Oykut, Gülay Semercioğlu, Mehmet Güleryüz ve Nuri Kuzucan'dır.

4. Türkiye’li Sanatçıların Bienal/Trienal Katılımları

Bienaller ülkelerin kültürel tanıtımını yapmaları ve sanatsal faaliyetlerini gerçekleştirmeleri için önemli bir araçtır. Dünyadaki en eski bienal, 1895 yılından beri İtalya’da her iki senede bir düzenlenen Venedik Bienali’dir. Daha sonra birçok farklı Bienal ortaya çıkmıştır. Bunların bir kısmı Venedik Bienali’ni rol model almakla beraber farklı üslup biçimleriyle geliştirmişlerdir. Bienaller ülkelerin tanıtımı kadar sanatçıların tanıtımı açısından önem arz etmektedir. Özellikle köklü bienallere katılım sanatçılara prestij sağlarken özellikle genç sanatçıların gözleri üstlerine çekmeleri için uygun bir atmosferdir. Önemli Bienal’lerde genellikle tüm sanat dünyasının gözü Bienal’deki işlerde ve sanatçılarındadır ve bununla ilgili olarak hem ulusal hem de uluslararası basında, yapıtlar ve sanatçılar hakkında yazılar yayınlanmaktadır. Bienaller uluslararası sanat platformunun önemli sanatçıları tanıtmanın yanı sıra uluslararası platformda sanatçıların varlık göstermesi ve yurt dışına açılabilmesinde, uluslararası alanlardaki sergilere davet edilmelerinde sanatçılara katkı sağlar. Hem galeriler temsil ettiği sanatçılar için hem de sanatçılar kendi özgeçmişleri hakkında bilgi verirken genellikle önden verilen kısa bilgide sanatçıların hangi Bienal’lere katılım gösterdiği ayrıca vurgulanmaktadır. Bu sanatçının kendi profiline değer katmaktadır.

Ayrıca bienallerde verilen ödüller de en az bienal katılımı kadar önemlidir. Sanatçılar Bienal’lerden ödül kazandığı takdirde bu onların markalaşmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin Kutluğ Ataman, 2004 yılında Carnegie International Bienali tarafından verilen Amerika’nın en önemli sanat ödüllerinden biri olan Carnegie ödülünü kazanmıştır. Özellikle önemli bienaller prestijli küratörlerle çalışmaktadır ve bu durumda sanatçı bienalde yer alırsa önemli bir küratörle işbirliği içerisinde olacaktır.

Bienaller, diplomatik ve uluslararası ilişki potansiyelleri ile özel kültürel etkinliklerin başında gelir.

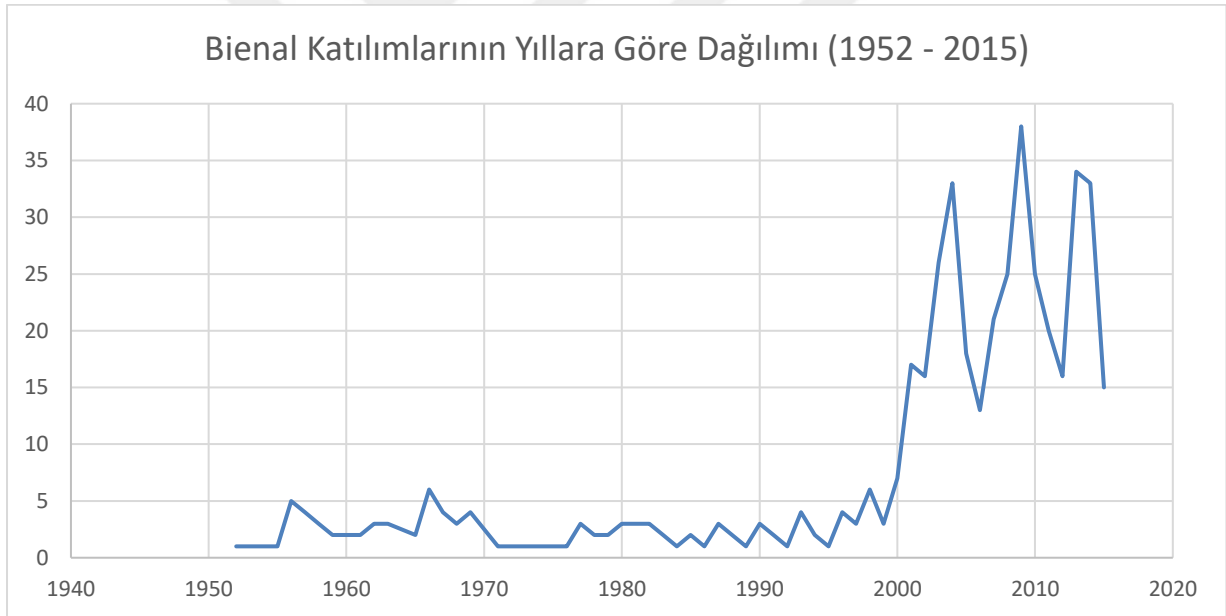
Türkiye’li sanatçılar 50’li ve 60’lı yıllarda ilk kez uluslararası Bienal’lere katılım sağlamaya başlamıştır. Bienal katılımı için devlet kurumlarına gelen davete, devlet akademisyenlerinden bir seçici kurul tarafından seçilen sanatçılarla katılımlar sağlanmıştır.⁵² (a.g.e.2)

⁵² A.g.e, (Altındere, Halil, Evren, Süreyya, 2015)

1987 yılında İstanbul’da başlayan İstanbul Bienali ile birlikte Türkiye’li sanatçıların bienallerde görünürlüğü artmaya başlamıştır. René Block gibi küratörlerin İstanbul Bienali’nde yer alması gibi nedenlerle yurt dışının gözü Türkiye’ye çevrilmiştir. Özellikle 2000’lerin başından itibaren dünya çapında Bienal sayısındaki artış ile sanatçıların çeşitli Bienal’lerde kendilerini göstermeleri için yeni platformlar ortaya çıkmıştır. Türkiye’li sanatçıları şu ana kadar yaklaşık 200’e yakın farklı Bienal ve Trienal’e katılmıştır.

Yapılan çalışmada Bienal ve Trienal’lerde Türkiye’li sanatçıların katılımı incelenmiştir. En çok katılım gösterilen beş bienal ve diğer katılım gösterilen Bienal ve Trienaller hakkında bilgi verilen bu bölümde, Türk sanatçıları hangi yıllar arasında katılım gösterdiğine, hangi bölgelerde katılımın olduğuna bakılmıştır. Veriler doğrultusunda en çok katılım gösteren sanatçılar analiz edilmiştir.⁵³⁵⁴

Grafik 11. Türkiye’li Sanatçıların Yurt Dışı Bienal ve Trienal Katılımının Sayısal Dağılımı (1952 – 2015)

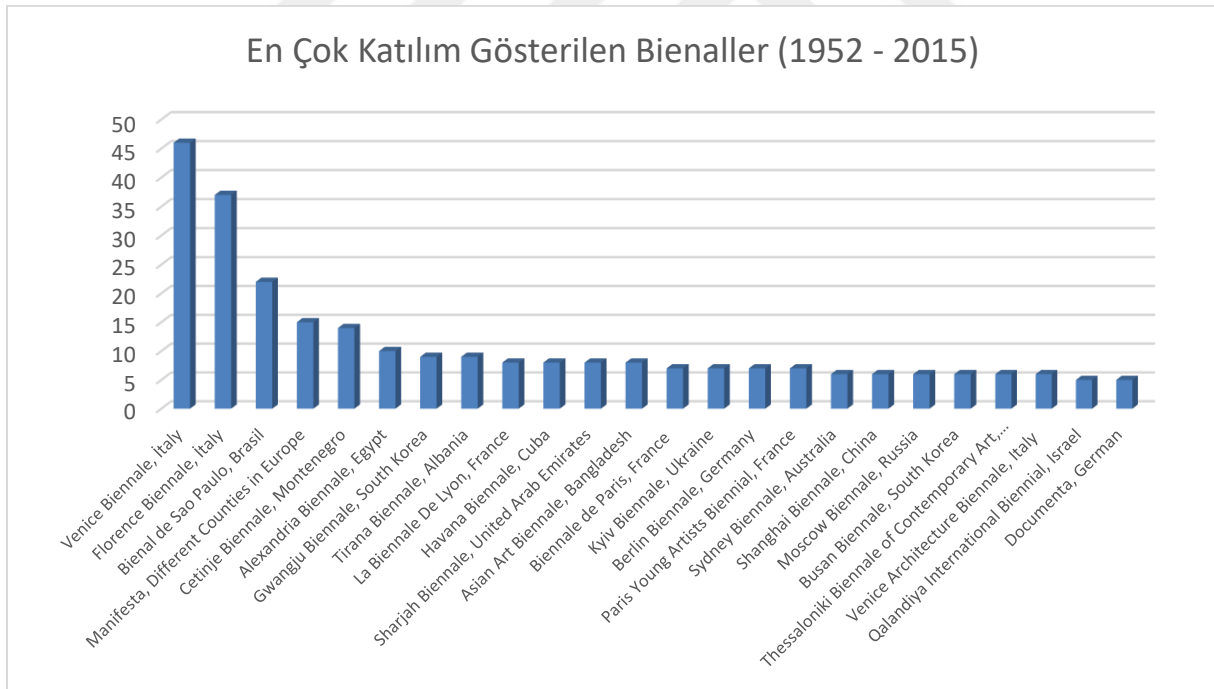

⁵³ Tez yurt dışı görünürlüğü incelediği için listede İstanbul Bienali veya Türkiye’de gerçekleşen diğer bienaller yer almamaktadır.

⁵⁴ Bienallere katılan sanatçıların bilgileri internet üzerinden toplanmıştır. Bu konu ile ilgili bir kaynakça olmadığından dolayı öncelikle Türkiye’deki galerilerde temsil edilen sanatçıların özgeçmişleri taranmıştır. Bununla beraber Biennial Foundation (<http://www.biennialfoundation.org/>) sitesinden tüm bienallere internet üzerinden bienalin ismi ve yanında ‘Turkish artist’, ‘Turkish’ keywordleri kullanılarak tarama yapılmıştır.

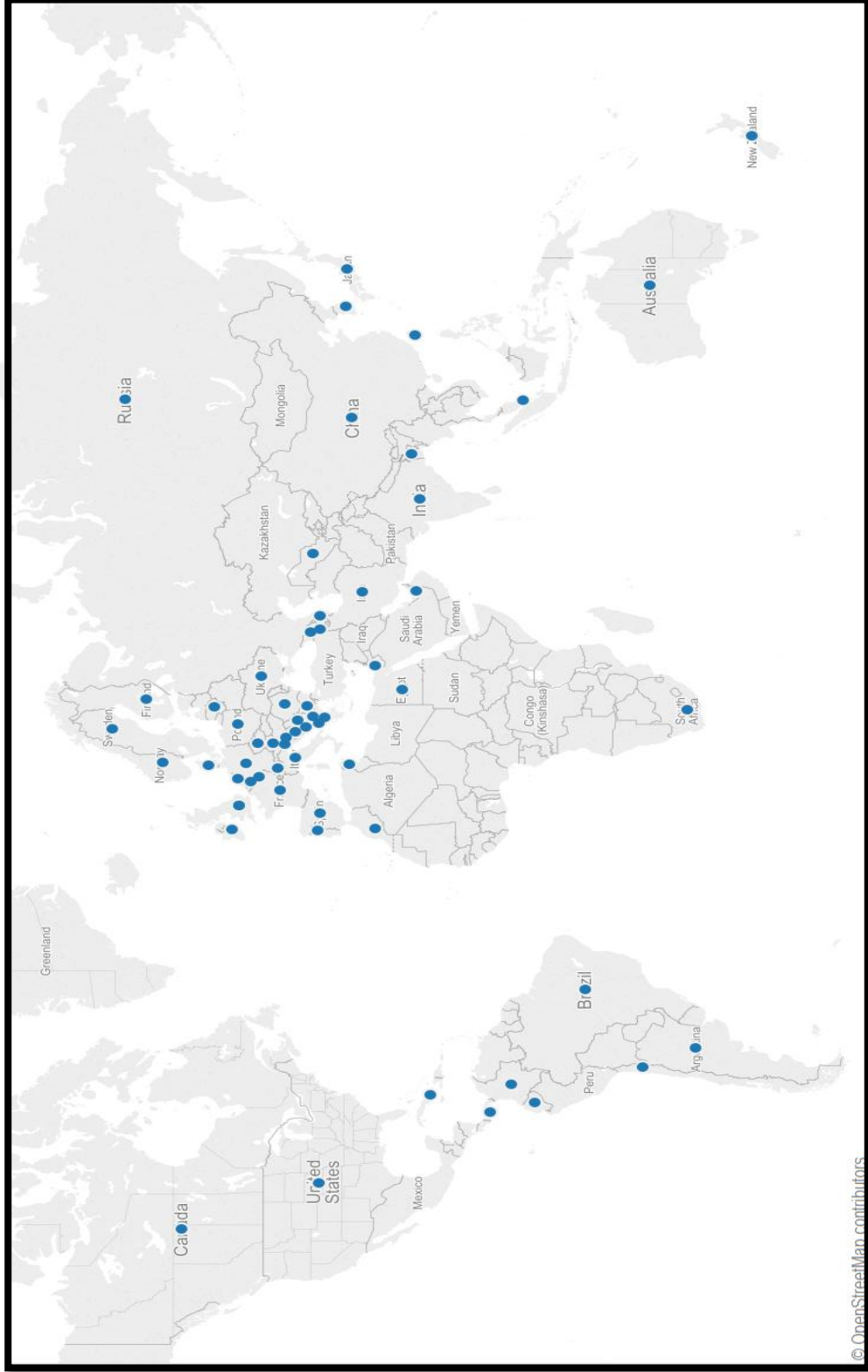
Yukarıdaki grafikte Türkiye’li sanatçıların 1952 yılından itibaren günümüze kadarlı Bienal katılımları yıl dağılımıyla gösterilmektedir. 2000’lere kadar sanatçıların Bienal katılımlarında büyük sıçrayışlar görülmemektedir. Fakat 2000’lerden itibaren katılım sayısında artış bulunmaktadır. Bunun bir nedeni yukarıda bahsedildiği üzere 2000’lerden itibaren birçok ülkede çeşitli Bienallerin kurulmasıdır. Ayrıca, 2003 yılında Venedik Bienali’nde Türk pavilyonunun açılması ile birlikte yine İtalya’da Türkiye’li sanatçıların katılımında artış olmuştur. Berlin, Venedik, Tirana Bienallerine katılımın önemli etkisiyle 2001 yılında Türkiye’li sanatçıların Bienal katılımları artmaya başlamıştır. 2001 yılında da öne çıkan Venedik, Tirana, Havana Bienali’ne katılımın etkisi ve farklı Bienallere daha az sayıda katılımlar bulunmaktadır. 2004 yılında Cetinje Bienali, 2009 ve 2013 yıllarında Florence Bienali’nin büyük etkisi ile bir artış yaşanırken, 2014 yılında birden fazla Bienal’e (São Paulo, Qalandiya International Biennale, Manifesta ve Venedik Mimarlık Bienali) katılımın etkili olduğu görülmektedir. 2015 yılında ise grafikte düşüş gözlemlenmekle beraber yine Venedik ve Kiev Bienali’nde Türkiye’li sanatçıların yer aldığı görülmektedir.

Grafik 12. Yurt Dışında En Çok Katılım Gösterilen Bienaller (1952 – 2015)

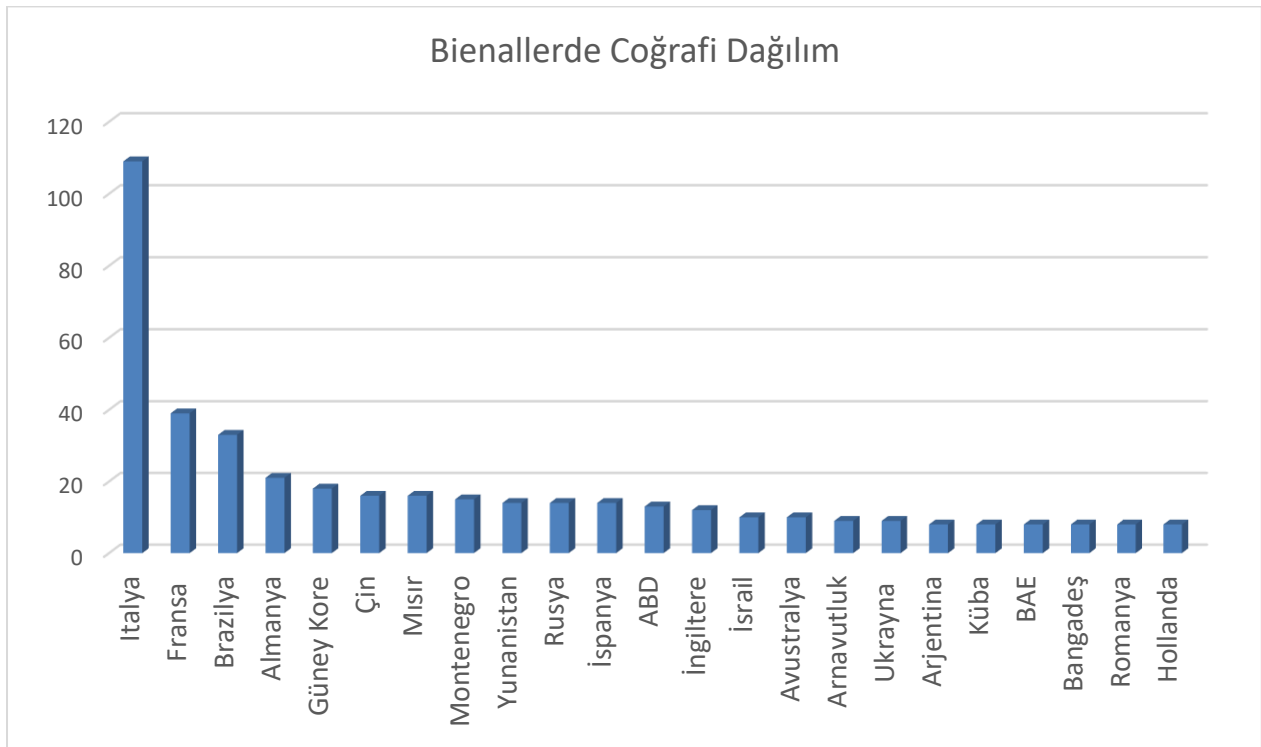
Grafikte en çok katılım gösterilen bienaller yer almaktadır. Diğer bienallere katılım ise sadece bir veya iki kez gerçekleşmiştir. İtalya'da gerçekleşen Venedik Bienali ve Florensa Bienali, Brazilya'daki São Paulo Bienali, farklı ülkelerde düzenlenen Manifesta ve Montenegro'da bulunan Cetinje Bienali Türkiye'li sanatçıların en çok katılım gösterdiği bienallerdir. Grafikte yer alan bienallerin dışında, Türkiye'li sanatçıların katılım gösterdiği birçok farklı bienal bulunmaktadır fakat bu katılımların sayısı düşüktür. Katılım gösteren sanatçılar ve katıldıkları bienaller ve katılım yıllarının ayrıntıları ek bölümünde detaylı olarak yer almaktadır. 2015 yılındaki bienal katılımları incelediğinde ise İtalya'da gerçekleşen Venedik Bienali'ne Hera Büyüктаşçıyan, Kutluğ Ataman, Meriç Algün Ringborg, Sarkis Zabunyan, Palermo Bienali'ne Emel Vardar, Kiev Bienali'ne Ahmet Öğüt, Aslı Çavuşoğlu, Fikret Atay, Halil Altındere, Meriç Algün Ringborg, Lyon Bienali'ne Ahmet Öğüt ve Sümer Sayın, Şangay Bienali'ne Burak Arıkan, Selanik Bienali'ne, Meriç Algün Ringborg, Kanada'da gerçekleşen Manif D'Art'aa Abbas Hakavan katılım göstermiştir. 2015 yılında bienallerde en öne çıkan sanatçı Meriç Algün Ringborg'dur.

Grafik 13. Türkiye’li Sanatçıların Yurt Dışındaki Bienal ve Trienallere Katılımlarının Coğrafi Dağılımı (1952 – 2015)

Yukarıda yer alan haritada Türkiye’li sanatçıların katılım gösterdikleri Bienaller coğrafi dağılım üzerinden gösterilmiştir. Harita da görüldüğü üzere dünyanın birçok farklı ülkesinde katılım mevcuttur fakat ağırlıklı olarak Avrupa’da katılım daha fazladır. Bulunan veriler doğrultusunda bunun nedenleri arasında en çok katılım gösterilen Venedik Bienali, Florense Bienali, Manifesta, Cetinge Bienali, Paris Bienali ve Lyon Bienalleri’ne katılımın daha fazla olduğu görülmektedir.

Grafik 14. Yurt Dışındaki Bienallere Katılım Gösteren Ülkeler ve Katılım Sayıları (1952 – 2015)⁵⁵

Bienallerde coğrafi dağılım ayrıntılı incelendiğinde en çok katılım gösterilen Venedik Bienali ve Florensa Bienali etkisi ile İtalya en önde gelen ülke olarak grafikte yer almaktadır.

⁵⁵ Yukarıdaki grafikte Türkiye’li sanatçıların sekiz ve üstü kez katılım gösterdiği ülkeler yer almaktadır. Bunların dışında bir kez katılım gösterilen bölgeler Singapur, Danimarka, İskoçya , Meksika, Caucasus, İsviçre, Great Britain, Slovenya, Portekiz, Panama, İrlanda, Hindistan, Ekvator, Yugoslavya, Kolombiya, Croatia, Özbekistan, Portekiz, Tunus, iki kez katılım gösterilen bölgeler Ermenistan, Litvanya, Fas, Norveç, Macedonya, Lüksemburg, Azerbaycan, Gürcistan, Finlandiya, Çek Cumhuriyeti, üç kez katılım gösterilen bölgeler Avusturya, Güney Afrika, Kanada, New Zeland, Polonya, Bosna Hersek, dört kez katılım gösterilen bölgeler Şili, İsveç, Belçika, dört kere katılım gösterilen bölgeler Ljubljana, Bulgaristan, Tayvan, altı kere katılım gösterilen bölge Japonya ve yedi kez katılım gösterilen bölge ise İran’d

Bunu Paris Bienali ve Paris Genç Sanatçılar Bienali nedeniyle Fransa; São Paulo Bienali nedeniyle de Brazilya; Berlin Bienali nedeniyle Almanya takip etmektedir. Türkiye’li sanatçıların en çok katılım gösterdiği beş bienalden biri olan Cetinje Bienali nedeniyle Montenegro’da en çok katılım gösterilen bölgelerden biridir. Diğer bölgelerde ise farklı birçok biennale az sayıda katılım gerçekleşmiştir. Bu bienallerin bir kısmı aynı ülkede olduğundan dolayı örneğin; Güney Kore veya Çin gibi ülkelerden olduğu için coğrafi dağılımda ilk sıralarda yer almaktadırlar.

4.1. En Çok Katılım Gösterilen Bienal ve Trienaller

Bu bölümde Türkiye’li sanatçıların en çok katılım gösterdikleri bienaller daha detaylı incelenecektir.

Venedik Bienali

Venedik Bienali yüz yılı aşkın süredir dünyanın en prestijli kültürel etkinliklerinden biridir. 1895 yılında ilk kez düzenlenen Venedik Bienali’nin 56.’sı 2015 yılında gerçekleşmiştir. Venedik Bienali diğer Bienaller için bir arketipidir ve Türkiye’nin en çok katılım gösterdiği Bienal’dır.⁵⁶

Venedik Bienali’ne şu ana kadar 47 kez katılım gerçekleşmiştir.⁵⁷ Türkiye Pavyonu, 2003 yılında TC Dışişleri Bakanlığı’nın desteği ile başlatıldı ve Gül Ilgaz, Ergin Çavuşoğlu, Neriman Polat, Nazif Topçuoğlu ve Nuri Bilge Ceylan’ın katılımıyla düzenlenen "in Limbo" adlı sergiyle yer aldı.

2005 yılında, Venedik Bienali 51. Uluslararası Sanat Sergisi’ndeki Türkiye Pavyonu’nda, Hüseyin Çağlayan’ın Palazzo Levi’de gösterilen ve Tilda Swinton’ın oynadığı “Olmayan Varolma” adlı video çalışması yer aldı. 2007 yılında Venedik Bienali 52. Uluslararası Sanat Sergisi Türkiye Pavyonu’nun küratörlüğünü üstlenen Vasıf Kortun, pavyon için bir proje geliştirmek üzere Hüseyin Bahri Alptekin’i davet etti. Alptekin’in "Don't Complain" adlı yerleştirmesi, girişleri yarı kemerli, her biri özgün beş tekil hücreden oluşmuştur. 2009 yılında Venedik Bienali 53. Uluslararası Sanat Sergisi Türkiye Pavyonu’nda “Lapses/*” başlıklı proje yer aldı. Proje, Banu Cennetoğlu’nun “Katalog 2009” ve Ahmet

⁵⁶ <http://www.iksv.org/tr/venedikbienali>

⁵⁷ Bu sayıya bazı sanatçıların birden fazla kez katılımları ve sadece Türk pavyonlarıyla değil tüm pavyonlardan katılımları da dahildir.

Öğüt'ün "İnfilak Etmiş Kent" başlıklı işlerinden oluşuyordu. Venedik Bienali 54. Uluslararası Sanat Sergisi'nde Türkiye'yi "Plan B" adlı işiyle Ayşe Erkmen temsil etti.⁵⁸

2013 yılında gerçekleştirilen Venedik Bienali 55. Uluslararası Sanat Sergisi'nde Türkiye Pavyonu'nda Ali Kazma'nın "Rezistans" başlıklı video serisi yer aldı. Türkiye, 2014 yılından itibaren Venedik Bienali'nde uzun süreli bir mekâna sahip oldu. 2015 yılında gerçekleştirilen Venedik Bienali 56. Uluslararası Sanat Sergisi Türkiye Pavyonu'nda Sarkis'in eserleri yer aldı.

Kronolojik olarak baktığımızda aslında Venedik Bienali'ne ilk katılım 1952 yılında Abidin Dino ve Altan Gürman, bunu takiben 1956 yılında Sabri Berkel, Cemal Bingöl, Nuri İyem, Ali Hadi Bana ile olmuştur. 1958 yılında ise Erdal Alantar, Ali Hadi Bana ve Cemal Bingöl, 1962 yılında yine Altan Gürman ve Cemal Bingöl, 1980 Sarkiz Zabunyan katılmıştır. 1990 yılında iki, 1993 yılında iki, 1997 ve 1999 yıllarında bir, 2001 yılında iki, 2003 yılında yedi, 2005 yılında üç, 2007 yılında beş, 2009 yılında iki, 2011 yılında iki, 2013 yılında bir, 2015 yılında ise dört katılım gerçekleşmiştir.

Venedik Bienali'ne şu ana kadar katılan sanatçılar; Adibin Dino, Altan Gürman, Sabri Berkel, Cemal Bingöl, Nuri İyem, Erdal Alantar, Ali Hadi Bana, Ahmet Öğüt, Ahmet Öktem, Ayşe Erkmen, Banu Cennetoğlu, Bülent Şangar, Devrim Erbil, Erdağ Aksel, Ergin Çavuşoğlu, Fikret Atay, Gül ılgaz, Gülsün Karamustafa, Hera Büyüктаşçıyan, Hüseyin Bahri Alptekin, Hüseyin Çağlayan, İnci Eviner, İsmail Acar, Kemal Önsoy, Kutluğ Ataman, Meriç Algün Ringborg, Mithan Şen, Murat Morova, Nazif Topçuoğlu, Neriman Polat, Nezaket Ekici, Ömer Ali Kazma, Sarkis Zabunyan, Serhat Kiraz, Şükran Moral, Sümer Erek ve xurban.net sanatçı grubu'dur. Bu sanatçılardan Sarkis Zabunyan üç kez, Gülsün Karamustafa, Kutluğ Ataman, Nezaket Ekici iki ve diğer sanatçılar bir kez katılım göstermiştir.

Buna istinaden Türkiye'li sanatçılar Venedik Mimarlık Bienali'ne de katılım göstermiştir. Ali Taptık, Alper Derinboğaz, Candaş Şişman, Metehan Özcan ve Serkan Taycan 2015 yılında katılım göstermiştir. Burak Arıkan da Venedik Mimarlık Bienali'ne 2006 yılında katılmıştır.

⁵⁸ A.g.e. 7, IKS

Florensa Bienali

Florensa Bienali 1997 yılından beri her iki yılda bir Fortezza da Basso'da düzenlenmektedir.⁵⁹

Florance Bienali'ne katılım 37 Türkiye'li sanatçı ile en çok katılım gösterilen ikinci Bienal'dir. 2007 yılında iki, 2009 yılında onbeş, 2011 yılında altı, 2013 yılında ondört katılımı 2007'den sonra aktif bir aktif katılım görülmektedir. Özellikle 2009 ve 2013 yılında katılım sayısal anlamda çok yüksektir. İsmail Acar iki kere katılım göstermiştir (2007 – 2009 yılları), diğer sanatçılar ise bir kez katılım göstermiştir.

Florance Bienali'ne katılan sanatçılar; Anber Hacıraifoğlu, Aslı Kutluay, Aslı Özok, Aydan Uğur, Aysem Es, Ceyda Kiraz, Emel Vardar, Faden Suzan Kudsioğlu, Fatma Tunç Gökte, Figen Begen, Filiz Öztürk Doğan, Funda Alkan, Gökçe Nurdan Karasu, Gül Delemen, Gülgün Tüzün, Hale Karaçelik, İlknur Öztürk, İmren Tüzün, İsmail Acar, Kaya Uğur, Mediha Didem Türemen, Minevver Uçer, Naciye Subaşı, Nazım Mehmet, Nilgün Ermiş, Nilüfer Moayeri, Nilüfer Ergin, Peyami Gürel, Seba Uğurtan, Sema Çulam, Serhat Koçak, Sevim Arslan, Şeyma Bobaroğlu, Umut Yalım ve Zafer Akşit'tir.

São Paulo Bienali

São Paulo Bienali, Venedik Bienali'nden sonra dünyanın ikinci en eski bienalidir. 1951 yılından beri her yıl düzenlenmektedir. Venedik Bienali gibi ulusal bazda organizasyonel model uygulamaktadır.⁶⁰⁶¹

São Paulo Bienali'ne 29 Türkiye'li sanatçı katılmıştır. 1956 yılında ilk kez Bedri Rahmi Eyüpoğlu katılmıştır. 1957 yılında, Ali Hadi Bana, Nuri İyem, Sabri Berkel Cemal Bingöl, Devrim Erbil, Ali Teoman Germaner; 1967 yılında, Fethi Kayaalp; 1969 yılında Adnan Çoker, Ali Teoman Germaner, Ömer Uluç, Cemal Bingöl; 1979 yılında Nil Yalter; 1985 yılında Sarkis Zabunyan katılmıştır. 1994 yılında Hale Tenger katılmıştır. 1998 - 2006 yıllarında iki kez, 2002 yılında üç kez, 2010 ve 2012 yıllarında bir kez, 2014 yılında dört sanatçı katılmıştır. Kutluğ

⁵⁹ <http://www.florencebiennale.org/>

⁶⁰ <http://www.biennialfoundation.org/biennials/sao-paolo-biennialv/>

⁶¹ [Fundação Bienal de São Paulo Biennial Foundation, Athens](#)

Ataman ve Halil Altındere iki kez katılım göstermiştir. Diğer sanatçılar birer kez katılım göstermiştir. Tüm katılan sanatçılar aşağıda yer almaktadır.

São Paulo Bienali'ne katılan sanatçılar; Adnan Çoker, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Ali Hadi Bana, Bülent Şangar, Nuri İyem, Sabri Berkel, Cemal Bingöl, Ali Teoman Germaner, Fethi Kayaalp, Ömer Uluç, Burak Arıkan, Devrim Erbil, Ebru Özseçen, Esra Ersen, Gülsün Karamustafa, Hale Tenger, Halil Altındere, Haluk Akakçe, Hüseyin Bahri Alptekin, Kutluğ Ataman, Nil Yalter, Nilbar Güreş, Ömer Ali kazma, Sarkis Zabunyan ve Servet Koçyiğit'tir.

Manifesta

Manifesta, her iki yılda bir Avrupa'nın farklı ülkelerinde düzenlenen Avrupa Çağdaş Sanat Bienali'dir. Günümüze kadar Rotterdam (1996), Lüksemburg (1998), Ljubljana (2002), Frankfurt (2002), San Sebastian (2004), Trentino-South Tyrol (2008), Murcia, Kuzey Afrika (2010) ve Limburg (2012)'da düzenlenmiştir. Bu sene Zürih'te düzenlenecektir. Manifesta, yeni kültürel topografya haritalanmasıyla ilgilenecek hakim olan sanatsal üretimin sıklıkla görünmesine mesafeli yaklaşmaktadır. Bu yenilikçi küratöryel pratikleri, sergi modelleri ve eğitimini de içerir. Her Manifesta Bienali çağdaş sanattaki yeni gelişmeleri Avrupalı içerikle araştırmayı ve yansıtmayı amaçlar. Manifesta yerel, ulusal ve uluslararası seyirciye yeni bakış açıları ve formlarla sanatsal anlatımı sunmaktadır.⁶²

Manifesta'da şu ana kadar 14 sanatçı 15 kez katılmıştır. Ayşe Erkmen ve Hale Tenger 1996 yılında ilk kez katılan Türkiye'li sanatçılardır. Bunu takiben 1998 yılında iki sanatçı, 2002 yılında bir sanatçı, 2004 yılında iki sanatçı, 2008 yılında bir sanatçı, 2010 yılında iki sanatçı, 2014 yılında beş sanatçı katılmıştır. En çok katılım gösterilen yıl 2014 yılıdır. Bununla beraber Kutluğ Ataman iki kez, diğer sanatçılar birer kez katılmıştır.

Manifesta'ya katılan sanatçılar; Aslı Çavuşoğlu, Ayşe Erkmen, Banu Cennetoğlu, Cevdet Erek, Cengiz Çekil, Emre Hüner, Ergin Çavuşoğlu, Fikret Atay, Hale Tenger, Halil Altındere, Hüseyin Bahri Alptekin, Semiha Berksoy, Kutluğ Ataman ve Nilbar Güreş'dir.

⁶² <http://manifesta.org/biennials/about-the-biennials/>

Cetinje Bienali

Cetinje Bienali, Türkiye’li sanatçıların katılımları açısından beşinci sıraya denk gelmektedir. Cetinje Bienali, Montenegro’da düzenlenmektedir.⁶³ Cetinje Bienali’ne şu ana kadar 15 Türkiye’li sanatçı katılmıştır. 11 sanatçı 2004 yılında katılmıştır. Sarkis Zabunyan bu Bienal’e 1991 yılında ve 2004 yılında iki kere katılmıştır, diğer sanatçılar ise birer kez katılmışlardır.

Cetinje Bienali’ne katılan sanatçılar; Ahmet Öğüt, Bülent Şangar, Cengiz Tekin, Erkin Özgen, Fikret Atay, Gülsün Karamustafa, Nasan Tur, Cengiz Çekil, Nevin Aladağ, Hale Tenger, Halil Altındere, Sarkis Zabunyan ve Şener Özmen’dir.

Bu Bienaller dışında Türkiye’li sanatçıların yoğun olarak katılım gösterdiği diğer Bienaller ise Gwangju Bienali – Güney Kore, Tirana Bienali - Albania, Lyon Bienali - Fransa, Havana Bienali – Küba, Kiev Biennale – Ukrayna, Sharjah Biennale – Birleşik Arap Emirlikleri, Asya Sanat Bienali – Bangladeş, Berlin Bienali – Almanya, İskenderiye Bienali – Mısır takip etmektedir. Farklı bölgeler de gerçekleşen bu bienallere katılım 5 ile 10 sanatçı arasındadır. Yani her ne kadar bir çok yerde katılım gözükse de etki olarak düşük sayıda bir katılımdan bahsedilebilir. Bienallere katılan sanatçıların katılım yıllarına göz atıldığında dikkat çeken bir nokta bazı bienallere sadece belirli bir yılda katılım gösterilmiş olmasıdır. Örneğin; Whitstable Biennale’e katılım sadece 2008 yılında üç Türk sanatçı tarafından, Scape Public Art’ta yine aynı şekilde üç Türk sanatçı tarafından 2008 yılında katılımı olmuş; öncesinde veya sonrasında devamı olmamıştır.

2016 yılında, Singapur, Şangay ve Sidney bienalleri gerçekleşmiştir. Nilbar Güreş, Sidney Bienali’nde yer almıştır. Eylül ayında gerçekleşecek olan Gwangju Bienali’ne Ahmet Öğüt katılacaktır.

⁶³ <https://en.wikipedia.org/wiki/Cetinje>

4.2. Yurt Dışı Bienallerine Aktif Katılan Türk Sanatçı Profili

Bu bölümde yurt dışında en çok bienal katılımını gerçekleştiren sanatçılar tespit edilmiştir. Tezin beşinci kısmında Türkiye’li sanatçıların Bienal katılımlarında öne çıkan yani katılım sayısı olarak sık katılım gösteren sanatçıların profilleri incelenecektir. Tez sırasında altı ve üzerinde (ortalamanın üstü) yurt dışı bienallerinde öne çıkan sanatçıların da ortak özelliklerine bakılmıştır. Bu doğrultuda sanatçıların eğitim, yaşadığı şehir ve yaşları incelenmiştir ve yurt dışı bağlantıları incelenmiştir.

4.2.1. Bienallere Aktif Katılan Türkiye’li Sanatçılar

Bienaller öne çıkan sanatçılar ve fuarlara katılım sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.⁶⁴ Sanatçılar katıldıkları bienal sayıları sadece yurt dışı bienal katılımını içermektedir. Dolayısıyla İstanbul Bienali gibi yerel bienallerin eklenmesi halinde sayılarda değişim olabilmektedir.

⁶⁴ Tablo oluşturulurken yaşayan sanatçılar dikkate alınmıştır. Hüseyin Bahri Alptekin ve Erdal Alantar da çok sayıda biennale katılmışlardır fakat liste de yer almamaktadırlar

Tablo 4. En Çok Bienal Katılımı Gerçekleştiren Sanatçılar

Sanatçılar	Bienal Katılım Sayıları
Sarkis Zabunyan	19
Ahmet Ögüt	17
Gülsün Karamustafa	17
Fikret Atay	14
Kutluğ Ataman	9
Hale Tenger	8
Halil Altındere	8
İnci Eviner	8
Nevin Aladağ	8
Ayşe Erkmen	8
Ergin Çavuşoğlu	8
Ferhat Özgür	8
Şener Özmen	6
Burak Arıkan	7
Cevdet Erek	6
Emre Hüner	6
Meriç Algün Ringborg	6
Nezaket Ekici	6

4.3. Bulgular

- Türkiye’li sanatçıların yurt dışı Bienallerine katılımları 1952’de Venedik Bienali ile başlamıştır. 1957’de São Paulo Bienali, 1959’da Paris Bienali takip etmiştir.
- Türkiye’li sanatçıları şu ana kadar yaklaşık 200’e yakın farklı Bienal ve Triennale katılmıştır. En çok katılım gösterilen bienaller Florensa Bienali, Venedik Bienali, São Paulo Bienali ve Manifesta ve Cetinje bienalleridir.

- Bienal'lerin coğrafi dağılımına bakıldığında dünyanın birçok farklı ülkesinde yer aldığı görülmektedir. Özellikle İtalya, Fransa, Almanya, Brazilya ve Güney Kore'da gerçekleşen Bienallerde daha fazla görünür olmuşlardır.
- Bienallere en çok katılım gösteren sanatçılar; Ahmet Öğüt, Gülsün Karamustafa, Sarkis Zablunyan, Fikret Atay, Hale Tenger, Halil Altındere, Ayşe Erkmen, Ergin Çavuşoğlu, Ferhat Özgür, İnci Eviner, Ergin İnan, Nevin Aladağ, Burak Arıkan, Cevdet Erek, Kutluğ Ataman, Meriç Algün Ringborg, Şener Özmen, Emre Hüner ve Nezaket Ekici'dir.

5. Yurt Dışı Bienal ve Fuarlarına En Çok Katılım Gösteren Sanatçıların Analizleri

Bu bölümde yurt dışı fuar ve Bienallerine en çok katılım gösteren sanatçıların profilleri incelenecektir. Etkinliklere en çok katılan sanatçıların listeleri tüm katılım gösteren sanatçıların ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Ortalamanın üstünde olan sanatçıların profilleri yurt dışı ilişkileri üzerinden değerlendirilmiştir. Yer alan kriterler yurt dışı sergi sayıları misafir sanatçı programları yurt dışından kazanılan ödül veya burslar yaşanılan şehir ve eğitim olarak belirlenmiştir.

Aşağıdaki tabloda yer alan sanatçılar fuar katılımlarında bienal katılımlarında ve hem fuar hem de bienal katılımlarında aktif yer alan sanatçılar olarak üç bölüme ayrılmıştır. Sanatçıların eğitim ve yaşadıkları şehirlere aşağıdaki bölümde ayrıntılı olacak bakılacaktır. Tabloda sanatçıların yurt dışı bağlantılarına bakıldığında tüm sanatçıların yurt dışında sergi gerçekleştirdikleri görülmektedir. Fuar sanatçılarından Ali Taptık, Ceren Oykut, Leyla Gediz misafir sanatçı programlarına katılmıştır. Elif Uras, Haluk Akakçe, Hüseyin Çağlayan, Mehmet Gülyüz ödül kazanmıştır. Hem ödül hem de misafir sanatçı programlarında aktif olan sanatçılar ise Azade Köker ve Nilbar Güreş'tir. Bienal sanatçılarına bakıldığında Burak Arıkan, Emre Hüner, Ferhat Özgür misafir sanat programlarına katılmıştır. Kutluğ Ataman, Şener Özmen yurt dışından ödül kazanmıştır. Ergin İnan, Gülsüm Karamustafa, Meriç Algün Ringborg, Nezaket Ekici ve Sarkis Zabunyan hem misafir sanatçı programlarına katılmış hem de ödül kazanmıştır. Bienaller ve fuarlar içerik ve amaç açısından birbirinden farklı etkinliklerdir. Dolayısıyla listedeki sanatçılar da farklılık göstermektedir. Sadece dört sanatçı; Ayşe Erkmen, Ergin Çavuşoğlu, İnci Eviner ve Nevin Aladağ ortak sanatçılardır. Bu sanatçılardan da İnci Eviner ve Nevin Aladağ'ın misafir sanatçı programlarında yer aldığı görülmektedir. Bu sanatçıların tümünün yurt dışında sergilerinin bulunması ise ortak noktadır. Sanatçı profilleri doğrultusunda yapılan çıkarımda yurt dışı sergileri en ön sırada gelmektedir. Sanatçılar yurt dışı ilişkilerinde en çok bu yolu kullanmışlardır.

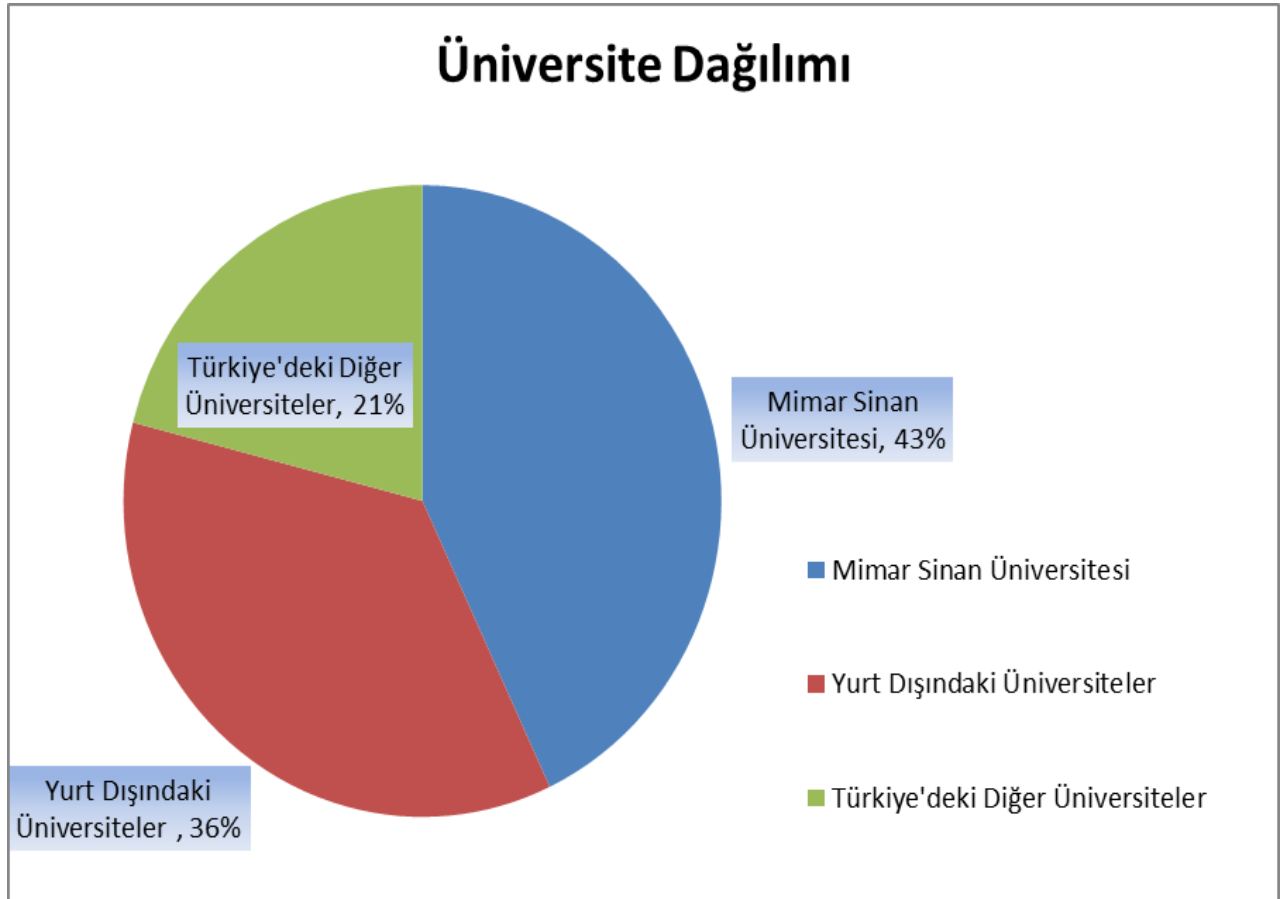
Tablo 5. Yurt Dışı Bienal ve Fuar Sanatçıların Profilleri

Fuarlar	Temsil Edilen Galeriler	Yurt Dışı Fuar Katılımı	Eğitim	Yaşadığı Yer	Yurt Dışı	Yurt Dışı Sergi Sayısı	Misafir Sanatçı Programı	Yurt Dışından Alınan Ödül / Burs	Doğum Yılı
Sanatçılar									
Ahmet Elhan	Galeri Zilberman		7% 100 Yurt İçi	İstanbul		6			1959
Ali Tapık	The Empire Project		12% 100 Yurt İçi	İstanbul		29	Var		1983
Arslan Atilla	X-IST		10% 100 Yurt İçi	İstanbul		5			1978
Azade Köker	Galeri Zilberman		9% 100 Yurt Dışı	İstanbul	Berlin	64	Var		1949
Burhan Kum	The Empire Project		7% 50 Yurt Dışı - % 50 Yurt İçi	Antalya		2			1962
Canan Senol	Rampa		7% 100 Yurt İçi	İstanbul		54			1970
Ceren Öyküt	X-IST		9% 100 Yurt İçi	İstanbul		12	Var		1978
Elif Uras	Galerist		14% 100 Yurt Dışı	İstanbul	New York	39			1972
Erinc Seymen	Rampa		13% 100 Yurt İçi	İstanbul		23			1980
Ertuk Terfilsiz	X-IST		8% 100 Yurt İçi	İstanbul		10			1978
Eren Teknokey	Önceki: Galerist		12% 100 Yurt Dışı	İstanbul	Kopenhag	33			1972
Güçlü Öztekin	Rampa		10% 100 Yurt İçi	İstanbul		5			1978
Gülşah Semercioğlu	Pi Artworks ve Leila Heller Gallery		7% 100 Yurt İçi	İstanbul		9			1968
Haluk Akalçe	Önceki: Galerist, Şimdi: Richard Taittinger Gallery		24% 66 Yurt Dışı % 33,33 Yurt İçi	İstanbul	New York	68		Var	1970
Hüseyin Çağlayan	Galerist		10% 100 Yurt Dışı	İstanbul	Londra	9		Var	1970
Leyla Gediz	Rampa		16% 100 Yurt Dışı	İstanbul		21	Var		1974
Mehmet Güleriyüz	The Empire Project		7% 100 Yurt İçi	İstanbul		11		Var	1938
Mentalistik - Birol Demir	Önceki: Galerist		10% 100 Yurt İçi	İstanbul		20			1967
Mentalistik - Yesemin Bayraktar	Önceki: Galerist		10% 100 Yurt İçi	İstanbul		20			1972
Mustafa Hulusi	Önceki: Galerist		8% 100 Yurt Dışı	İstanbul	Londra	21			1971
Milbar Güneş	Rampa		12% 50 Yurt Dışı - % 50 Yurt İçi	İstanbul		131	Var	Var	1977
Nur Kuzucan	Rampa		7% 100 Yurt İçi	İstanbul	Viyana	3			1971
Seçkin Pirim	Önceki: Merkür		7% 100 Yurt İçi	İstanbul		5			1977
Taner Ceylan	Önceki: Galerist, Şimdi: Paul Kasmin Gallery		11% 100 Yurt İçi	İstanbul		17			1967
Bienaller	Temsil Edilen Galeriler	Yurt Dışı Bienal Katılımı	Eğitim	Yaşadığı Yer	Yurt Dışı	Yurt Dışı Sergi Sayısı	Misafir Sanatçı Programı	Yurt Dışından Alınan Ödül / Burs	Doğum Yılı
Ahmet Özü	Yok		20% 100 Yurt İçi	İstanbul	Amsterdam ve Berlin	152			1981
Burak Arıkan	Yok		7% 66 Yurt İçi - % 33 Yurt Dışı	İstanbul	New York	28	Var		1976
Cevdet Ereğ	Yok		7% 100 Yurt İçi	İstanbul		30+			1974
Emre Hüner	Rodeo Gallery		6% 100 Yurt Dışı	İstanbul		32	Var		1977
Ergin İnan	Yok		6% 100 Yurt İçi	İstanbul		11	Var	Var	1943
Ferhat Özgür	Galeri Zilberman		8% 100 Yurt İçi	İstanbul		51	Var		1965
Fikret Atay	Pilot		15% 100 Yurt İçi	İstanbul	Batman	80			1976
Gülşah Karamustafa	Rampa		20% 100 Yurt İçi	İstanbul		173	Var	Var	1946
Hale Tenger	Galeri Nev		9% 66 Yurt İçi - % 33 Yurt Dışı	İstanbul		59			1960
Halil Altındere	Pilot		9% 100 Yurt İçi	İstanbul		56			1971
Kutluğ Ataman	Yok		7% 50 Yurt Dışı - % 50 Yurt İçi	İstanbul	Londra	100		Var	1961
Merc Algin Ringborg	Yok		7% 50 Yurt Dışı - % 50 Yurt İçi	İstanbul	Stockholm	57	Var	Var	1983
Nezaket Ekiç	Pi Artworks		6% 100 Yurt Dışı	İstanbul	Berlin ve Stuttgart	136	Var	Var	1971
Sarıks Zabuyan	Önceki: Galerist		20% 100 Yurt İçi	İstanbul	Paris	200+	Var	Var	1938
Şener Özmen	Pilot		7% 100 Yurt İçi	Diyanbakır		62		Var	1971
Bienal ve Fuar Ortak Sanatçılar	Temsil Edilen Galeriler	Yurt Dışı Fuar ve Bienal Sayı	Eğitim	Yaşadığı Yer	Yurt Dışı	Yurt Dışı Sergi Sayısı	Misafir Sanatçı Programı	Yurt Dışından Alınan Ödül / Burs	Doğum Yılı
Ayşe Erkmen	Önceki: Galerist		% 100 Yurt İçi	İstanbul	Berlin	30+			1949
Ergin Çavuşoğlu	Rampa		% 33 Yurt İçi - % 66 Yurt Dışı	İstanbul		103			1980
İnci Eviner	Galeri Nev		% 100 Yurt İçi	İstanbul		51	Var		1956
Nevin Aladağ	Rampa		% 100 Yurt Dışı	İstanbul	Berlin	137	Var		1972

5.1. Yurt Dışı Bienallerine ve Fuarlarına En Çok Katılım Gösteren Sanatçıların Eğitim ve Şehir Dağılımı

Bu kısımda yurt dışı bienal ve fuarlara en çok katılım gösteren sanatçıların eğitim aldıkları okullar ve yaşadıkları şehir dağılımı incelenecektir. Grafik dağılımı analizlerinde sanatçıların ayrıntılı olarak nerede eğitim aldıkları ve yaşadıkları şehirler yer almaktadır. Bu bağlamda sanatçıların tercihlerini ve yurt dışı ilişkilerinin yüzdesel dağılımı görülmektedir.

Grafik 15. En Çok Fuar Katılımı Gerçekleştiren Sanatçıların Okudukları Üniversite Dağılımı

İncelenen 28 sanatçının mezun oldukları okullara bakıldığında % 43 oranla Mimar Sinan Üniversitesi görülmektedir. Mimar Sinan Üniversitesi'nden sonra ise % 36'lık bir oranla

yurt dışı eğitimi öne çıkmaktadır. Türkiye'deki diğer okullar ise % 21 oranla tercih edilmektedir. Grafikte yer alan okullara lisans dışında, yüksek lisans ve doktora da dahildir.

Sanatçıların eğitimleri daha ayrıntılı incelendiğinde yurt içinde, yurt dışında ve hem yurt içi hem yurt dışında okuyan sanatçılar olarak gruplandırılmıştır.

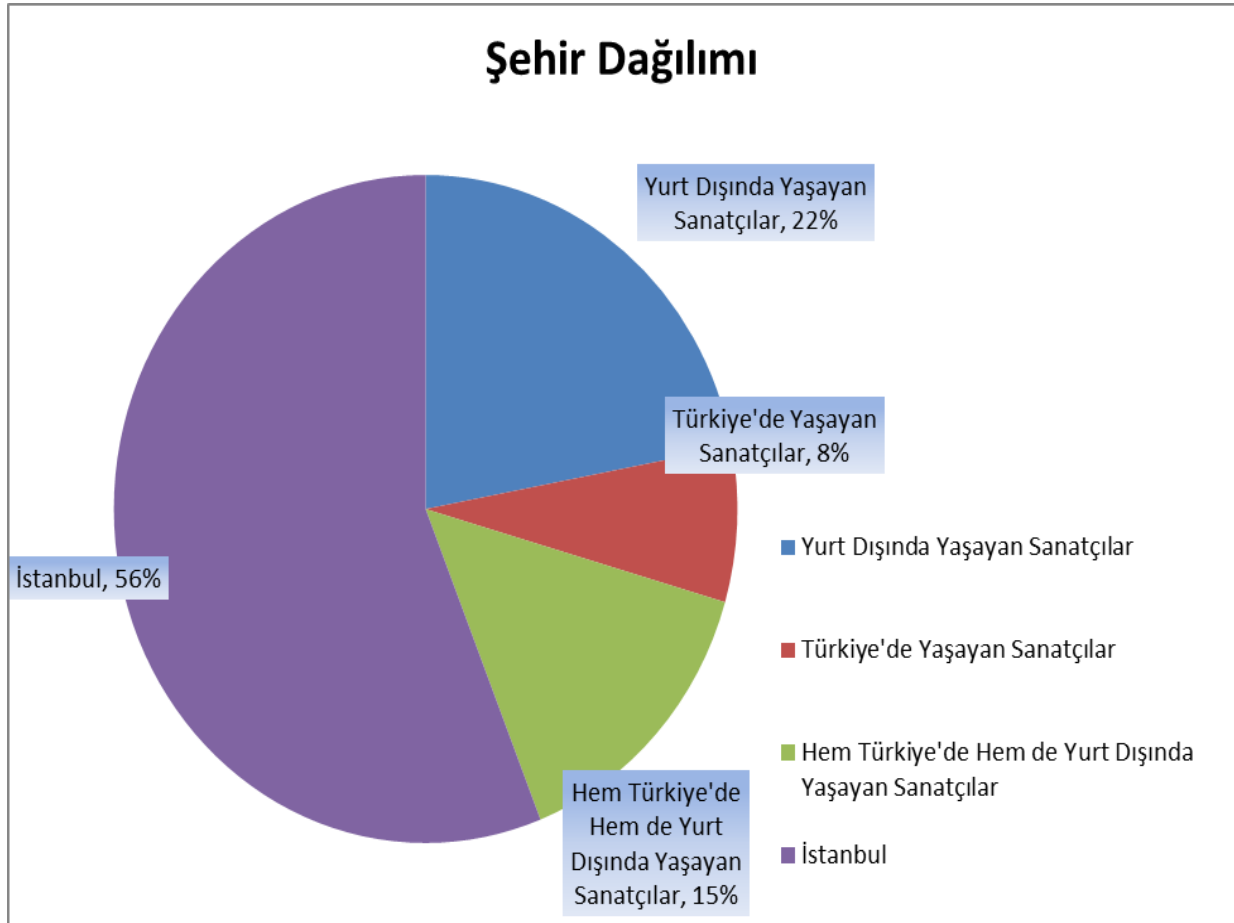
Yurt içinde lisans eğitimi alan sanatçılar; Ali Taptık lisans, yüksek lisans ve doktorasını İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, Ansen Atilla, Ayşe Erkmen, Taner Ceylan, Güçlü Öztekin, Mentalklinik (Biol Demir - Yasemin Baydar), Ceren Oykut, Erkut Terliksiz, Gülay Semercioğlu, Mehmet Güleriyüz - sadece lisans eğitimi görmüş - ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde eğitim almışlardır. Nuri Kuzucan, Mentalklinik, Seçkin Pirim lisans ve yüksek lisans eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde; İnci Eviner lisans ve doktora eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde almıştır. Ahmet Elhan lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde yüksek lisans eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi'nde; Erinç Seymen lisans eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimini Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirmiştir.

Yurt dışında okuyan sanatçılardan Elif Uras lisans eğitimini School of Visual Arts New York'ta, yüksek lisans eğitimini Columbia University School of the Arts'da; Leyla Gediz lisans eğitimini The Slade School of Fine Art'da yüksek lisans eğitimini Goldsmith College'da; Hüseyin Çağlayan lisans eğitimini Central Saint Martins College of Art and Design'da; Evren Tekinoktay lisans eğitimini Gerrit Rietveld Academy'de, yüksek lisans eğitimi de Danish Art Academy'de; Nevin Aladağ lisans eğitimini Academy of Fine Arts Munich'de; Mustafa Hulusi hem lisans hem de yüksek lisans eğitimini yurt dışında sırasıyla Goldsmith College ve Royal College of Art'da, Burham Kum da lisans eğitimini Royal Academy of Fine Arts and Design Den Bosch'da gerçekleştirmişlerdir.

Hem yurt içi hemde yurt dışında eğitim alan sanatçılardan Haluk Akakaçe lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi'nde, yüksek lisans eğitimini The School of the Art Institute of Chicago ve United States, MA, Erasmus, Royal College of Art'da; Nilbar Güreş lisans eğitimini Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisans lisans eğitimini Academy of Fine Arts Vienna'da; Ergin Çavuşoğlu lisans eğitimini Marmara Üniversitesi'nde ve yüksek lisans eğitimi de Goldsmiths College'da gerçekleştirmiştir.

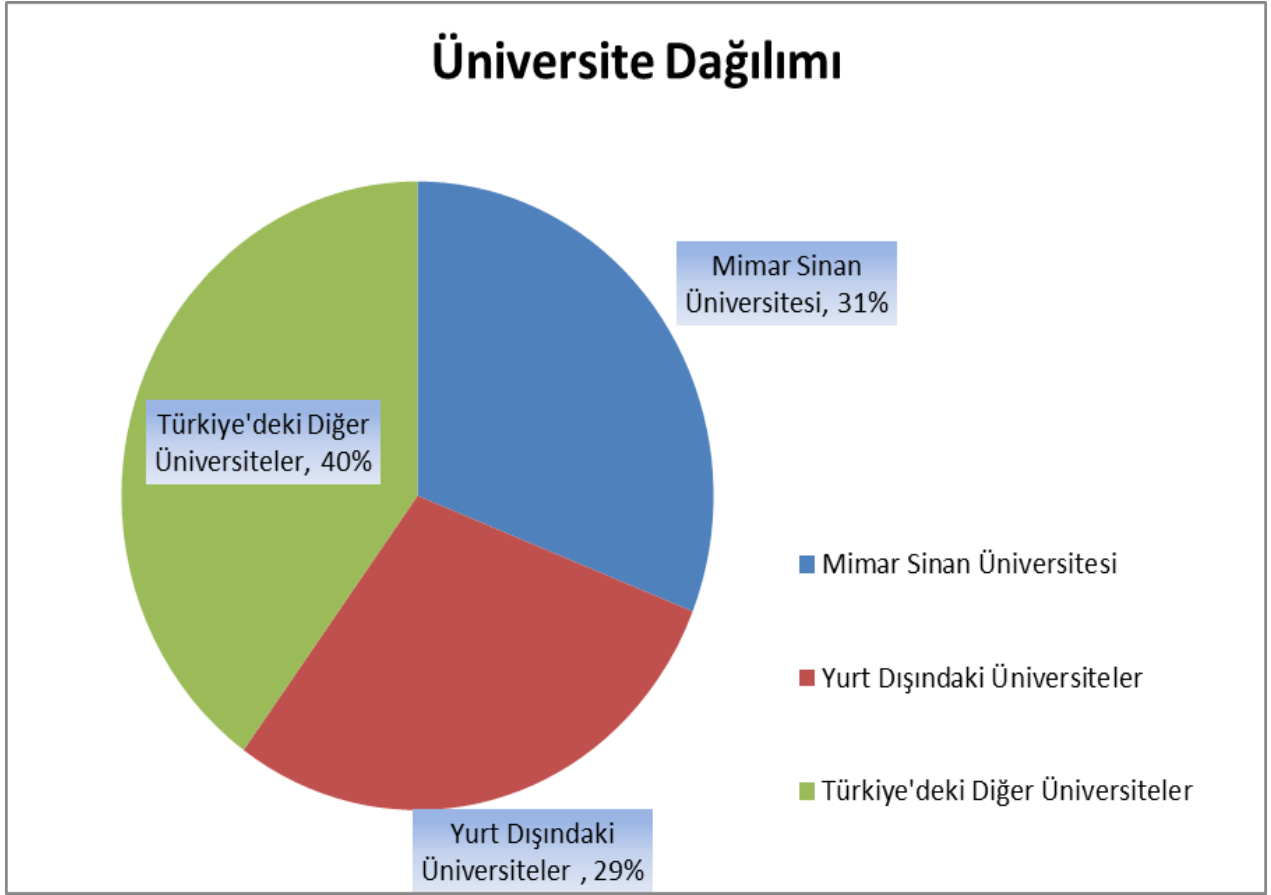
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye’de en çok tercih edilen üniversite olarak görülmektedir. Yine yurt içinde Marmara Üniversitesi ve yurt dışında ise Goldsmiths College üniversite tercihlerinde öne çıkmaktadır.

Grafik 16. En Çok Fuar Katılımı Gerçekleştiren Sanatçıların Yaşadığı Şehirlerin Dağılımı

28 sanatçıdan 15'i İstanbul'da yaşamaktadır. Türkiye’de farklı şehirlerde (İzmir ve Antalya) yaşayan sanatçı sayısı ikidir. Hem Türkiye hem de farklı yabancı şehirlerde yaşayan sanatçı sayısı (Londra ağırlıklı olmak üzere, Berlin, New York, Kopenhag) altıdır.

Grafik 17. Bienallerde Öne Çıkan Sanatçıların Eğitim Dağılımı

18 sanatçının bitirdikleri okullar incelendiğinde fuarlarda olduğu gibi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ni % 31'lik bir dilimle yine öne çıktığı tespit edilmiştir.

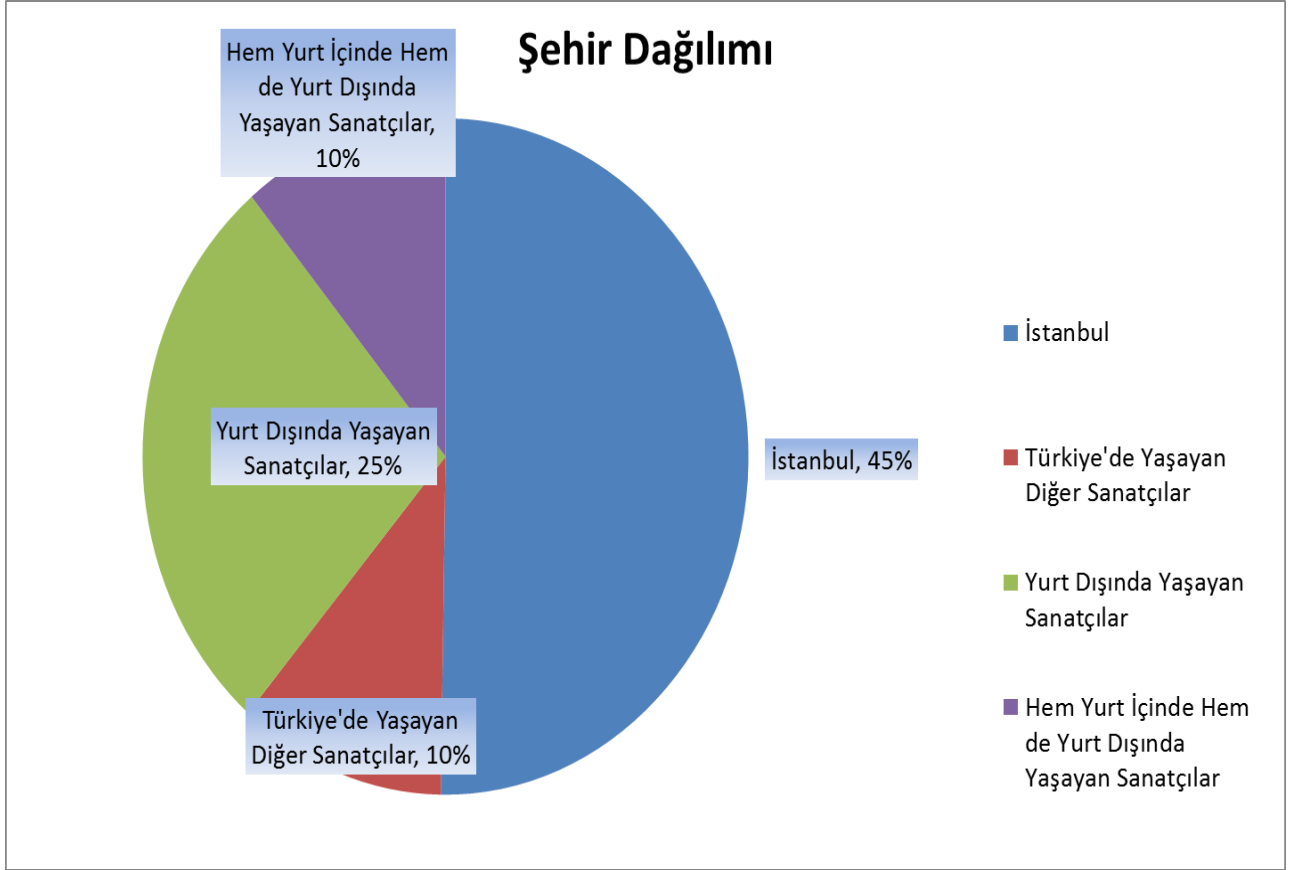
Yurt içinde eğitim alan sanatçılar, Fikret Atay Dicle Üniversitesi'nde lisans; Ahmet Öğüt Hacettepe Üniversitesi'nde lisans; Yıldız Teknik Üniversitesi'nde yüksek lisans; Halil Altındere ve Şener Özmen Çukurova Üniversitesi'nde lisans; Ergin İnan Marmara Üniversitesi'nde lisans, Ferhat Özgür Gazi Üniversitesi'nde lisans, Hacettepe Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi almıştır. Grafikte en göze çarpan Mimar Sinan Üniversitesi'nden mezun olan sanatçılar ise Gülsün Karamustafa (lisans, yüksek lisans ve doktora), Sarkis Zabunyan (lisans); İnci Eviner (lisans ve doktora); Ayşe Erkmen (lisans) şeklinde listede yer almaktadır.

Cevdet Erek ise lisans eğitimini Mimar Sinan Üniversitesi'nde, yüksek lisans eğitimini ise İstanbul Teknik Üniversitesi'nde tamamlamıştır.

Hem yurt içi hem de yurt dışında eğitim alan sanatçılardan Kutluğ Ataman lisansını Mimar Sinan Üniversitesi'nde yüksek lisansını Los Angeles, California University'de; Ergin Çavuşoğlu lisans eğitimini Marmara Üniversitesi'nde ve yüksek lisans eğitimi de Goldsmiths College'da; Hale Tenger lisansını Boğaziçi Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi Mimar Sinan Üniversitesi'nde, İstanbul ve South Glamorgan Institute of Higher Education'da; Meriç Algün Ringborg lisansını Sabancı Üniversitesi'nde yüksek lisansını Royal Institute of Art'da; Nevin Aladağ lisansını Academy of Fine Arts, Munich'de; Burak Arıkan lisans eğitimini Yıldız Teknik Üniversitesi'nde, yüksek lisans eğitimini Bilgi Üniversitesi ve Massachusetts Institute of Technology (MIT)'de gerçekleştirmiştir.

Yurt dışında eğitim alan sanatçılardan Emre Hüner lisans eğitimini Brera Academy of Fine Arts'da ve Nezaket Ekici lisans eğitimini Ludwig-Maximilians Universität München, Akademie der Bildenden Künste, Hochschule für Bildende Künste Braunschweig ve yüksek lisans eğitimi de Hochschule für Bildende Künste Braunschweig'da gerçekleştirmiştir.

Grafik 18. Bienallerde Öne Çıkan Sanatçıların Yaşadıkları Şehre Göre

Sanatçıların yaşadıkları şehirler incelendiğinde İstanbul'un % 45 oranla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sanatçıların % 25'i yurt dışına yerleşmiştir. Hem yurt içi hem yurt dışında yaşayan sanatçılar %20 ve Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan diğer sanatçılar ise %10 oranındadır. Hem İstanbul'da hem de farklı bir şehirde yaşayan sanatçılara bakıldığında ise Berlin ve Londra'nın öne çıktığı görülmektedir.

Yurt dışında yaşayan sanatçılar Ergin Çavuşoğlu, Sarkis Zabunyan, Nevin Aladağ, Meriç Algün Ringborg; yurt içinde yaşayan sanatçılar ise Cevdet Erek, Emre Hüner, Ergin İnan, Fikret Atay, Gülsün Karamustafa, Halil Altındere, Ferhat Özgür, Hale Tenger, İnci Eviner, Kutluğ Ataman, Şener Özmen; hem yurt içinde hem de yurt dışında yaşayan sanatlar ise Ahmet Öğüt, Burak Arıkan, Ayşe Erkmen ve Nezaket Ekici'dir.

5.2. Bulgular

- Bienal ve fuarlarda farklı sanatçılar öne çıkmaktadır. Sadece dört sanatçının ortak olması içerik açısından farklı olan bu iki etkinliğin sanatçı seçimlerinin de farklı olduğu görülmektedir.
- Fuar sanatçılarının yarısından fazlasının Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve Türkiye'deki diğer okullardan, kalanının ise yurt dışındaki okullardan mezun olduğu görülmektedir.
- 28 sanatçıdan 13'ü lisans veya yüksek lisans eğitimi için yurt dışını tercih etmiştir.
- 28 sanatçıdan 10 sanatçının yine eğitim seçimlerinde olduğu gibi yaşadığı şehir açısından da yurt dışını tercih ettikleri görülmektedir.
- Sanatçıların hepsinin yerel sanat ortamından açılarak yurt dışında sergi gerçekleştirmeleri de başka bir ortak noktadır. Türkiye'de eğitim almış ve Türkiye'de yaşayan sanatçılar da dahil olmak üzere hepsi yurt dışı ile bağlantılıdır.
- Sanatçıların galeri seçimlerine bakıldığında ise Galerist'in daha önceki yıllarda etkin, son yıllarda ise Rampa ve X-IST 'in daha aktif olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum galerilerin yıllar içerisindeki yurt dışındaki fuar katılımı açısından aktivitelerindeki değişiminin görülmesini sağlamaktadır.
- Fuarlarda incelenen sanatçıların hepsinin yurt dışı ilişkilerinin kesinlikle olduğu, yurt dışında gerçekleştirdikleri sergiler, sanatçı rezidans programları ve aldıkları ödüller de göz önünde bulundurulduğunda açıkça görülmektedir.
- Bienal sanatçıların ortak özelliklerine bakıldığında yurt içi eğitimin % 70 gibi büyük bir oranla öndedir. Yurt içinde öne çıkan okul ise yine fuarlarda da olduğu gibi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'dir.
- Sanatçıların yarısının yurt dışında, diğer grubun da yurt içinde yaşadıkları dikkat çekmektedir.
- Sanatçıların birçok farklı ülkede sergileri bulunması bir başka ortak noktadır.

- Sanatçuların galeri temsiliyetine bakıldığında ise Pilot, Rampa ve Galeri Nev ön planda görölmektedir. Bununla beraber bazı sanatçuların herhangi bir galeri ile çalışmadıkları da gözlenmiştir.

6. Sonuç

Türkiye’de, 1950’li yıllardan itibaren sanat ortamında yurt dışına açılım başlamıştır. Sanatçılar, eğitim için veya yeni deneyimler elde etmek için üretimlerine yurt dışında devam etmeye başlamışlardır . Bu dönemde Türkiye’li sanatçıların yurt dışında yer alan önemli bienallere katılımları görülmektedir. Küreselleşme ile birlikte artan yurt dışı bağlantıları ile sanatçıların çeşitli yurt dışı fuarlarına ve bienallerine katılımı veya yurt dışı eğitim, misafir sanatçı programlarına katılım gibi unsurlarla artış göstermiştir. Bu bağlamda sanatçıların yurt dışı bağlantılarının önemi ortaya çıkmıştır. Bu yıllarda açılan ilk galeriler kısa ömür olmalarına rağmen galericilik mesleği için örnek oldukları için günümüzde aktif olan galeriler önemli yer teşkil etmektedirler.

Tezde, yaşayan Türkiye’li sanatçıların yurt dışında gerçekleşen bienal/trienal ve sanat fuarlarındaki görünürlükleri incelenmiş ve katılım sayısı kriter alınarak öne çıkan sanatçılar tespit edilmiştir. Öne çıkan sanatçılarla birlikte, sanat fuarlarında sanatçı temsiliyeti açısından en büyük rolü oynayan Türk galerilerinin de fuar katılımlarına bakılmıştır. Araştırmada, Türkiye’li sanatçıların dünya çapında gerçekleşen fuarlarda ve bienallerde görünür oldukları ülkeler, katılım yıllarındaki artış ve azalış yorumlanmıştır. Tüm bu araştırma sırasında bienal ve fuarlara en çok katılım sağlayan sanatçıların başarıları yurt dışı bağlantıları üzerinden değerlendirilmiştir. Sanatçılar özgeçmişlerine bakılarak, yaşları, eğitim geçmişleri yaşadıkları şehirler, misafir sanatçı programı katılımları, yurt dışı sergileri ve kazanılan ödüller doğrultusunda incelenerek sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma sonucunda sanatçıların ortak özellikleri analiz edilerek tespitlerde bulunulmuştur.

2004 yılından itibaren, Galerist, X-IST, Galeri Zilberman, Rampa, Pi Artworks ve Merkur, 10 ve üzeri olmak üzere en çok yurt dışı fuarına katılım gösteren galerilerdir. 2015 – 2016 yılı galeri katılımlarına bakıldığında ise Galeri Zilberman, Sanatorium, Rampa en çok katılım gösteren sanat galerileridir. 2013 yılı, 33 yurt dışı fuar katılımı ile en aktif sene olmaktadır. Son 5 yıl içerisinde ortalama yılda 15 fuara Türkiye’li sanatçılar ile birlikte katılmakta olan galeriler, genellikle Art Basel, Frieze London, Frieze New York, Art Dubai, Vienna Art Fair ve Scope Basel başta olmak üzere birçok farklı ülkede fuarlara katılmışlardır. Yukarıda adı geçen galerilerle yurt dışı fuarlarına en çok katılan sanatçılar; Haluk Akakçe, Leyla Gediz, Elif Uras, Evren Tekinoktay, Ergin Çavuşoğlu, Ali Taptık, Erinç Seymen, Nevin

Aladağ, Nilbar Güreş ve Taner Ceylan, Ansen Atilla, Ayşe Erkmen, Güçlü Öztekin, Hüseyin Çağlayan, Mentalklinik, Seçkin Pirim, İnci Eviner, Azade Köker, Alhet Elhan, Burhan Kum, Ceren Oykut, Erkut Terliksiz, Gülay Semercioglu, Mehmet Güleriyüz ve Nuri Kuzucan'dır. Bu sanatçılar, 2004 yılından itibaren 7 ile 24 sanat fuarı arasında katılım göstermiştir. Avrupa'daki fuarlar daha fazla tercih edilmiş olsa da A.B.D., Birleşik Arap Emirlikleri, Hong Kong'taki fuarlara da katılım önemli olmuştur. Yine de tam anlamıyla küresel dağılım yerine ağırlıklı olarak Avrupa'da yer alınması önemli bir noktadır. Öne çıkan sanatçılar incelendiğinde, sanatçıların %43'ü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden % 21'i Türkiye'deki okullardan ve kalan sanatçılar ise yurt dışındaki okullardan mezun olduğu gözlemlenmiştir. Sanatçıların %56'sı İstanbul'da, %15'i yurt dışında ve %39'u hem yurt içinde hem yurt dışında yaşamaktadır. Bu sanatçıların hepsinin yurt dışında sergi gerçekleştirmiş olmaları en önemli ortak noktadır. Sanatçılardan, Türkiye'de eğitim almış ve Türkiye'de İstanbul'da yaşayan sanatçılar da dahil olmak üzere hepsi yurt dışı ile bağlantılıdır. Sanatçılar yurt dışında rezidans programlarına ve atölyelere katılmıştır. Sanatçıların doğum tarihleri incelendiğinde ağırlıklı olarak 1970 ve sonrasında doğmuş oldukları gözlemlenmiştir. Haluk Akakçe, Elif Uras, Nilbar Güreş, Hüseyin Çağlayan, Azade Köker ve Mehmet Güleriyüz'ün yurt dışından kazandıkları ödüller bulunmaktadır. Sanatçıların galeri seçimlerine baktığında ise 2004 yılından günümüze fuar katılımlarında en aktif olan Galerist, Rampa ve X-IST öne çıkan galeri olmuşlardır.

Bienal ve trienallere bakıldığında ise 1952'de ilk katılımların başladığı görülmektedir. Bienal katılımları 2000'lerin başından itibaren yükselişe geçmiştir. Şu ana kadar, 2009 yılı Türkiye'li sanatçı katılımı ile en aktif yıl olarak kaydedilmiştir. 2015 yılında ise, 14 Türk sanatçı farklı bienallere katılmıştır. Bienallerde öne çıkan sanatçıların Ahmet Öğüt, Gülsüm Karamustafa, Sarkis Zabunyan, Fikret Atay, Hale Tenger, Halil Altındere, Ayşe Erkmen, Ergin Çavuşoğlu, Ferhat Özgür, İnci Eviner, Burak Arıkan, Cevdet Erek, Meriç Algün Ringborg, Şener Özmen, Ermre Hüner, Ergin İnan, Nezaket Ekici ve Nevin Aladağ olduğu görülmektedir. En çok İtalya, Almanya, Fransa, İspanya, Montenegro'daki bienal ve trienalere Türkiye'li sanatçıların katıldıkları tespit edilmiştir. Mısır, İsrail, Amerika, Güney Kore'de yine bu ülkeleri takip etmektedir. Daha birçok ülke ve farklı şehirlerinde katılım gerçekleşmiştir. Coğrafi dağılım açısından fuarlara oranla daha fazla dağılım görülmektedir fakat bu katılımlar

bireysel ölçüdedir. En çok katılım gösterilen bienaller katılım sayıları ile birlikte; Venedik Bienali, Florensa Bienali, São Paulo Bienali, Manifesta ve Cetinje Bienali'dir.

Sanatçıların ortak özelliklerine bakıldığında fuarlara oranla yurt içi eğitimin öne çıktığı görülmektedir. Yurt içinde öne çıkan okul ise yine fuarlarda da olduğu gibi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'dir. Mimar Sinan Üniversitesi % 31 ve Türkiye'deki diğer üniversite dağılımı ise %40'lık orana sahiptir ve çok az bir oranla yurt dışı eğitimi bulunmaktadır. Sanatçıların yarısı yurt dışında yarısı da yurt içinde yaşamaktadır. Sanatçıların hepsinin yurt dışında birçok farklı ülkede sergileri bulunması en önemli ortak noktadır. Öne çıkan sanatçıların başka bir ortak özelliği de genellikle benzer bienallere katılmış olmalarıdır. Bunlar özellikle Manifesta, Documenta, Venedik Bienali, San Paulo Bienali, Cetinje Bienali'dir. Gülsün Karamustafa, Sarkis Zabunyan, Kutluğ Ataman, Hale Tenger, Cevdet Erek, Şener Özmen ve Ergin İnan yurt dışından ödül kazanan sanatçılardır.

Bienal ve fuarlar birbirinden farklı yapıda sanat etkinlikleri olduğundan dolayı en çok katılım sağlayan ve tez de detaylı incelenen sanatçılara bakıldığında genellikle farklı isimler görülmektedir. Sadece Ayşe Erkmen, Ergin Çavuşoğlu, Nevin Aladağ ve İnci Eviner her iki sanat etkinliğinde de ortak isimlerdir. Bu durum bienal ve fuarların birbirinden bağımsız ilerlediklerini ve sanat tarihi açısından fuarlarda ve bienallerde farklı sanatçıların başarılı olduğunu göstermektedir. Ortak olan dört sanatçının ise neden ortak bir payda da bulunduğu sanatçıların özgeçmişlerine bakılarak tespit edilmiştir. Bu sanatçıların genç sanatçı olmadığı olgun çağdaş sanatçılar olduğu görülmektedir. Bu sanatçıların hepsinin yurt dışı bağlantısı bulunmaktadır. Yurt dışı sergileri asıl ortak nokta iken bu durumu yurt dışı eğitim yaşam ve misafir sanatçı programları takip etmektedir. Tüm bu bağlantılar, yurt dışındaki sanat etkinliklerine katılım açısından yurt dışı bağlantılarının önemini göstermektedir. Bienallerde öne çıkan bazı sanatçıların galeri temsiliyeti olmadığı tez araştırmasında görülmüştür. Her iki sanat etkinliğine de en çok katılan sanatçıların, sanat pazarında önemli rol oynayan galerilerle de işbirliği içerisinde olması bu sanatçıların fuarlardaki başarısının etkenidir.

Tez yazım süresince bilgi taranmasında bazı zorluklar yaşanmıştır. Günümüzde İnternet aracılığı ile bilgiye ulaşmak kolay olsa dahi, arşivleme eksiklikleri nedeniyle bilgi toplamak konusu özen gerektirmektedir. Türkiye'li sanatçıların günümüze kadarki tüm bienal katılımları ile ilgili bir çalışma şimdiye kadar yapılmamıştır. Bu nedenle, tez esnasında

öncelikle tüm Türkiye’li sanatçıların özgeçmişleri taranmış ve ayrıca İnternet’ten de ikinci bir araştırma yapılmıştır. Fakat bazı sanatçıların özgeçmişlerin eksik bilgi tespit edilmiştir. Örneğin, sanatçının nerede yaşadığına, hangi okuldan mezun olduğuna, sanatçının yapıtlarının hangi koleksiyonlarda yer aldığına dair bilgiler çok net değildir. Turkish Painting veya Turkish Culture gibi bazı siteler sanatçıların özgeçmişlerini yayınlansa da burada da güncelleme sıkıntısı mevcuttur. Tez sırasında bakılan bazı sitelerde en son güncel bilgi 2011 ve hatta daha gerisine dayanmaktadır. Ayrıca galerilerin de bazıları sanatçıların özgeçmişlerine İnternet sitelerinde özgeçmişlerine yer vermemektedir. Bunun yanı sıra galerilerin fuar katılımları incelenirken, bazı galeriler eksiksiz bir şekilde fuar katılımlarını, hangi sanatçılarla gerçekleştirdiğini İnternet siteleri üzerinden duyururken, bazıları herhangi herhangi bir bilgi eklenmemektedir, bu durumda gerekli bilgiler e-mail, telefon ve yüzyüze görüşme ile elde edilmiştir.

Araştırma sırasında ortaya çıkan en önemli bulgu ise çalışmaya konu olan tüm sanatçıların yurt dışı bağlantıları olmasıdır. Yurt dışında görünürlük açısından en önemli kriter olarak tespit edilen bu bulgu ile yurt dışı bağlantılarının; misafir sanatçı programları, ödüller Sonuç olarak, yurt dışı fuarlarında en çok katılım Avrupa’nın birçok farklı ülkesinde, Amerika’nın birkaç şehrinde, Birleşik Arap Emirlikleri’nde Dubai’de gerçekleşmiştir. Fuarlarda tam olarak küresel bir dağılım yerine belli kıtalarda dağılım mevcuttur. Bienaller de ise coğrafi açıdan daha fazla yayılım görülmektedir. En çok katılım Avrupa’da (İtalya, Fransa ve Almanya), Brazilya’da Güney Kore’de ve Çin’de gerçekleşmiştir. Türkiye’deki galerilerin fuar katılımları küresel sanat piyasasında var olduğunun önemli bir ispatıdır. Bienallerde, özellikle 2000’lerde beri artış gösteren sanatçı katılım ile yurt dışı bienallerinde de Türkiye’li sanatçıların varlığı görülmektedir. veya yurt dışında sergi açarak yurt dışı bağlantıları genişletmenin önemi bir kez daha görülmektedir. Tüm bu etkenler arasında ise sanatçıların yurt dışında sergilere katılması yurt dışı bağlantılarında en öne çıkan unsur olarak belirtilebilir.

ART DUBAI 2008		ART DUBAI 2014	
Galerist	Can Sayınlı	Galerist	Ali Emir Tapan
	Erinç Seymen		Arslan Sükan
	Haluk Akakçe		Elif Uras
	Mustafa Hulusi		Haluk Akakçe
ART DUBAI 2011			İdil İlkin
Pi Artwork	Gülray Semercioglu		Rasim Aksan
	Mehmet Ali Uysal		Serkan Özkaya
X-IST	Ansen Atilla		Seza Pakler
	Ali Tapık		Mentalklinik
	Canan Şenol		Nil Yalter
	Cem Dinlenmiş	ART DUBAI 2015	
	Mehmet Güleriyüz	Pi Artwork	Gülray Semercioglu
	Nuri Kuzucan	Sanatorium	Ahmet Doğu İpek
ART DUBAI 2012		ART DUBAI 2016	
X-IST	Ansen Atilla	Rampa İstanbul	Nevin Aladağ
	Ali Elmacı		Selma Gürbüz
	Ali Tapık		Gülsün Karamustafa
	Burhan Kum		Ahmet Oran
	Ekin Saçlıoğlu	Galeri Zilberman	Alpin Arda Bağcık
	Erkut Terliksiz		Extrastruggle
	Nalan Yurtmaç	X-IST	Emin Mete Erdoğan
	Seçkin Pirim		Murat Palta
	Sena	Sanatorium	Ahmet Doğu İpek
Galeri Zilberman	Ahmet Elhan	VIENNA ART FAIR 2010	
	Aşlı Torcu	Galerist	Ayşe Erkmen
	Azade Köker	Galeri Nev	İnci Eviner
	Burçak Bingöl	VIENNA ART FAIR 2011	
	Elif Varol Ergen	Pilot Galeri	Ceren Oykut
	Fırat Neziroğlu		Damla Faro
	Nazlı Eda Noyan		Gözde İlkin
	Özlem Şimşek		Gökçe Er
	Zeynep Kayan		Onur Gülfidan
ART DUBAI 2013		X-IST	Alp Sime
Galerist	Ali Emir Tapan		Erkut Terliksiz
	Elif Uras		Seda Hepsev
	Gavin Türk		Sinem Dişli
	Haluk Akakçe		Nalan Yurtmaç
	Mentalklinik	VIENNA ART FAIR 2012	
	Nil Yalter	Galeri Nev	İnci Eviner
	Rasim Aksan		Nazif Topçuoğlu
	Seza Pakler		Tayfun Erdoğmuş
Rampa İstanbul	Ahmet Oran	Galeri Zilberman	Ahmet Elhan
	Leyla Gediz		Aşlı Torcu
	Nevin Aladağ		Azade Köker
	Nilbar Güreş		Ferhat Özgür
	Selma Gürbüz		Şükran Moral
	Servet Koçyigit	Merkur Galeri	Seçkin Pirim
Merkur Galeri	Seçkin Pirim	Rampa İstanbul	Ahmet Oran
	Ozan Oganer		Güçlü Öztekin
Galeri Zilberman	Ahmet Elhan		İnci Furni
	Alpin Arda Bağcık		Leyla Gediz
	Azade Köker		Nevin Aladağ
	Fırat Neziroğlu		Nilbar Güreş
	Gülin Hayat Topdemir		Selma Gürbüz
	Sultan Acar		

VIENNA ART FAIR 2013		UNSEEN PHOTO FAIR AMSTERDAM 2011	
Galeri Nev	Canan Tolon	Empire Project	Ali Taptık
	İnci Eviner		Alp Sime
	Murat Morova		Halil
Galeri Zilberman	Alpin Arda Bağcık		Sinem Dişli
	Ahmet Elhan	X-IST	Canan Şenol
	Aslı Torcu		Lale Tara
	Azade Köker	UNSEEN PHOTO FAIR AMSTERDAM 2011	
	Burçak Bingöl	Empire Project	Ali Taptık
	İpek Duben		Cemil Batur Gökçe
	Özlem Şimşek		Esra Rothhoff
	Şükran Moral		Gözde Türkkkan
	Zeynep Kayan	VIENNA CON. ART FAIR 2012	
Sanatorium	Çağla Köseogulları	Empire Project	Ali Taptık
	Orhan Cem Çetin		Burhan Kum
	Sergen Şehitoğlu		C.M.Kösemen
ART COLOGNE 2006			Erdoğan Zümrütoğlu
Pi Artworks	Burcu Perçin		Mehmet Güleriyüz
	Can Aytekin		Yusa Yalçıntaş
	Gülşah Semercioğlu	VIENNA CON. ART FAIR 2015	
	İrfan Önürmen	Sanatorium	Çağla Köseogulları
	Seçkin Pirim		Orhan Cem Çetin
ART COLOGNE 2014			Yağız Özgen
Dirimart	Ekrem Yalçındağ	Galeri Zilberman	Alpin Arda Bağcık
	Ebru Uygun		Azade Köker
	Özlem Günyol & Mustafa Kunt		Extramücadele
	Yeşim Akdeniz		Hayat Topdemir
Galerist	Ayşe Erkmen	ARTBEAT ART FAIR 2011	
	Haluk Akakçe	Merkur Galeri	
			Arzu Akgün
			Duygu Süzen
	Hüseyin Çağlayan		Ercan Akm
ART LONDON 2013			İlke Kutlay
Galeri Zilberman	Azade Köker		Sabire Susuz
	Elif Varol Ergen		Seçkin Pirim
	Ferhat Özgür		Şevket Sönmez
	İpek Duben	X-IST	Ali Elmacı
	Şükran Moral		Ali Taptık
	Zeren Göktan		Ansen Atilla
ART LONDON 2014			Burhan Kum
X-IST	Ali Elmacı		Nalan Yurtmaç
	Ansen Atilla		Nuri Kuzucan
	Bahadır Baruter		Seda Hepsev
	Burçin Başar		Serkan Adm
	Ceren Oykut	ART FRANKFURT 2004	
	Erkut Terliksiz	Pi Artworks	İrfan Önürmen
	Serkan Adm	ART FRANKFURT 2005	
INN LONDON 2013		Pi Artworks	İrfan Önürmen
Merkur Galeri	Seçkin Pirim	ART MARKET BUDAPEST 2014	
Sanatorium	Ahmet Doğu İpek	PG Art	Kerem Ozan Bayraktar
	Yağız Özgen	ART MARKET BUDAPEST 2015	
X-IST	Ali Elmacı	PG Art	Ayşe Gül Süter
	Ansen Atilla	STROKE ART FAIR 2016	
	Bahadır Baruter	Mixer	Berkay Buğdanoğlu
	Ekin Saçlıoğlu		Cins
	Erkut Terliksiz		Gülşah Bayraktar
	Lale Tara		Kaan Bağcı
	Seda Hepsev		Melike Kılıç
	Sena		

FRIEZE LONDON 2012		FRIEZE NEW YORK 2015	
Rampa İstanbul	Ergin Çavuşoğlu	Rampa İstanbul	Canan Şenol
	Hüseyin Bahri Alptekin	FRIEZE NEW YORK 2016	
	Nevin Aladağ	Rampa İstanbul	Ergin Çavuşoğlu
	Nilbar Güreş		Erinç Seymen
	Servet Koçyiğit		Gülsün Karamustafa
FRIEZE LONDON 2013			Nilbar Güreş
Rampa İstanbul	Canan Şenol	FRIEZE MASTERS LONDON 2012	
	Cengiz Çekil	Rampa İstanbul	Cengiz Çekil
	Ergin Çavuşoğlu	THE ARMONY SHOW 2007	
	Erinç Seymen	Galerist	Ayşe Erkmen
	Hatice Güleriyüz		Elif Uras
	Hüseyin Bahri Alptekin		Haluk Akakçe
	Nevin Aladağ		Leyla Gediz
	Nilbar Güreş		Serkan Özkaya
	Vahap Avşar		Taner Ceylan
FRIEZE LONDON 2014		THE ARMONY SHOW 2011	
Rampa İstanbul	Gülsün Karamustafa	Galerist	Elif Uras
FRIEZE LONDON 2015		THE ARMONY SHOW 2012	
Rampa İstanbul	Nevin Aladağ	Rampa İstanbul	Ahmet Oran
	Nilbar Güreş		Ayşe Erkmen
FRIEZE NEW YORK 2012			Ergin Çavuşoğlu
Rampa İstanbul	Ahmet Oran		Güçlü Öztekin
	Ayşe Erkmen		Leyla Gediz
	Cengiz Çekil		Nevin Aladağ
	Ergin Çavuşoğlu		Nilbar Güreş
	Hüseyin Bahri Alptekin		Vahap Avşar
	Güçlü Öztekin	THE ARMONY SHOW 2014	
	Leyla Gediz	Dirimart	Ebru Uygun
	Nevin Aladağ		Ekrem Yalçındağ
	Nilbar Güreş		Özlem Günyol & Mustafa Kunt
	Vahap Avşar	Pi Artworks	Mehmet Ali Uysal
FRIEZE NEW YORK 2013			Mustafa Horasan
Rampa İstanbul	Ergin Çavuşoğlu		Volkan Aslan
	Erinç Seymen	THE ARMONY SHOW 2015	
	Hüseyin Bahri Alptekin	Galerist	Nil Yalter
	Güçlü Öztekin	MARRAKECH ART FAIR 2011	
	Leyla Gediz	C.A.M Galeri	Ahmet Elhan
	Nevin Aladağ		Elif Uras
	Nilbar Güreş		Kezban Arca Batıbeki
	Servet Koçyiğit		Murat Germen
FRIEZE NEW YORK 2014		Empire Project	Mehmet Güleriyüz
Rampa İstanbul	Canan Şenol	Galerist	Elif Uras
	Cengiz Çekil		Haluk Akakçe
	Ergin Çavuşoğlu		Mentalklinik
	Erinç Seymen	Pi Artworks	Mustafa Horasan
	Gülsün Karamustafa		İrfan Önürmen
	Hüseyin Bahri Alptekin		Nejat Satı
	Nevin Aladağ		Volkan Aslan
	Nilbar Güreş		Turan Aksoy
	Servet Koçyiğit		
	Vahap Avşar		

FOIRE INT. D'ART CON. PARIS 2004		ART HONG KONG 2010	
Galerist	Ergin Çavuşoğlu	Galerist	Evren Tekinoktay
	Haluk Akakçe		Haluk Akakçe
	Hüseyin Çağlayan		Mustafa Hulusi
	Leyla Gediz	X-IST	Ansen Atilla
	Seza Paker		Banu Birecikligil
FOIRE INT. D'ART CON. PARIS 2011			Canan Şenol
Galerist	Arslan Sükan		Lale Tara
	Mentalklinik	ART HONG KONG 2011	
	Nil Yalter	X-IST	Ali Taptık
LISTE/THE YOUNG ART FAIR BASEL 2004			Burhan Kum
Galerist	Ebru Özseçen		Gözde Türkkkan
	Ergin Çavuşoğlu		Lale Tara
	Haluk Akakçe		Mehmet Güleriyüz
	Hüseyin Çağlayan		Nuri Kuzucan
	Leyla Gediz	ART HONG KONG 2012	
LISTE/THE YOUNG ART FAIR BASEL 2005		Galerist	Arslan Sükan
Galerist	Elif Uras		Ayça Telgeren
	Evren Tekinoktay		Evren Tekinoktay
	Haluk Akakçe		Gavin Türk
	Hüseyin Çağlayan		Haluk Akakçe
	Leyla Gediz		Mentalklinik
	Taner Ceylan		Rasim Aksan
	Yeşim Akdeniz		Sarkis
MOVING IMAGE NEW YORK 2015		Pi Artworks	Ahmet Sel
Galeri Zilberman	Selçuk Artut		Ahmet Oran
MOVING IMAGE LONDON 2012			Güçlü Öztekin
Pi Artworks	Nezaket Ekici	Rampa Gallery	Leyla Gediz
VOLTA BASEL 2015			Nevin Aladağ
Galeri Zilberman	Extramücadele		Nilbar Güreş
VOLTA BASEL 2016			Selma Gürbüz
Galeri Zilberman	Alpin Arda Bağcı		Vahap Aşar
VOLTA NEW YORK 2015		X-IST	Ekin Saçlıoğlu
Galeri Zilberman	Burçak Bingöl	ART BRUSSELS 2011	
ARTISSIMA 2013		Art Sümer	Ceren Oykut
X-IST	Ceren Oykut		Erdal Duman
ART15 LONDON			Gözde İlkin
Art On	Tunca		İnci Furni
	Sencer Vardarman		Onur Gülfidan
ART FORUM BERLIN 2009			Tayfun Serttaş
Galerist	Eriñç Seymen	ART BRUSSELS 2013	
ART PARIS 2015		Galeri Nev	Canan Tolon
Sanatorium	Handan Figen		İnci Eviner
	Kemal Özen		Nazif Topçuoğlu
	Yağız Özgen		Nermin Er
ART PLATFORM LOS ANGELES 2012		Siyah Beyaz Galeri	Bihret Mavitan
Galeri Zilberman	Ahmet Elhan	ART BRUSSELS 2014	
	Azade Köker	Galerist	Nil Yalter
	Burçak Bingöl	Galeri Nev	Ali Kazma
	Seçil Erel		Canan Tolon
ART ROTTERDAM 2006			İnci Eviner
Galerist	Eriñç Seymen		Nazif Topçuoğlu
	Haluk Akakçe	SHOW OFF ART FAIR PARIS 2011	
	Hüseyin Çağlayan	Merkur Galeri	Azru Akgün
	Taner Ceylan	Piramit Art	Bedri Baykam
	Yeşim Akdeniz	START LONDON 2014	
ART STAGE SINGAPORE 2014		Merkur Galeri	Şeyda Cesur
Merkur Galeri	Seçkin Pirim	START LONDON 2015	
		Art On	İlgin Seymen

ART STAGE SINGAPORE 2016		SCOPE BASEL 2009	
X-IST	Ansen Atilla	Pi Artworks	Gülay Semercioğlu
	Ali Elmacı		Mustafa Horasan
	Erkut Terliksiz	X-IST	Canan Şenol
	Emin Mete Erdoğan		
Mixer	Berkay Buğdanoğlu	X-IST	Ansen Atilla
ART SANTE FE 2014			Ali Taptık
Merkur Galeri	Hasan Pehlevan		Nazım Ünal Yılmaz
	Seçkin Pirim		Nuri Kuzucan
	Sinan Demirtaş		Seda Hepsev
	Ziya Tacir		
CHINA INT. GAL. EXPOSITION 2008		X-IST	Banu Birecikligil
X-IST	Ali Taptık		Burhan Kum
	Erkut Terliksiz		Ekin Saçlıoğlu
	Melisa Önel		Erkut Terliksiz
GULF ART FAIR 2007			Lale Tara
Galerist	Haluk Akakçe		Mehmet Güleriyüz
INDIA ART FAIR 2013			Nuri Kuzucan
Pi Artworks	Gülay Semercioğlu		Seçkin Pirim
INT. ART CANNES VIDEO&PHOTO 2008			
Siyah Beyaz Galeri	Emre Okçuer	X-IST	Ali Elmacı
LOOP ART FAIR BARCELONA 2013			Banu Birecikligil
Galeri Nev	İnci Eviner		Cem Dinlenmiş
PARIS PHOTO ART FAIR 2015			Ceren Oykut
Galeri Zilberman	Ahmet Elhan		Erkut Terliksiz
	Şükran Moral		Gözde Türkkkan
	Zeynep Kayan		Lale Tara
PHOTO SHANGAI 2014			Nalan Yırtmaç
C.A.M Galeri	Murat Germen		Nuri Kuzucan
PREVIEW BERLIN 2012			Seda Hepsev
Daire Galeri	Ahmet Duru		
	Esra Carus	C.A.M Galeri	Burcu Çorbacı
	Funda Alkan		Burcu Yağcıoğlu
	Gül Ilgaz		Murat Germen
	Hatice Karadağ		Yusuf Aygeç
PULSE MIAMI 2013		Kare Sanat Galerisi	Bahar Artan Oskay
Sanatorium	Ahmet Doğu İpek		Serkan Yüksel
	Emin Mete Erdoğan	Siyah Beyaz Galeri	Ardan Özmenoğlu
ST - ART EUR. CON. ART FAIR 2009			Erdağ Aksel
Galeri Apel	İdil Akbostancı		Esat Tekand
	Bayram Candan		Mithat Şen
	Sümbül Eren		Tuğberk Selçuk
	Şakir Gökçebağ		
	Aslımay Altay Göney	Art Sümer	Argun Okumusoglu
	Yücel Kale		Ayla Turan Tan
	Kurucu Koçanoğlu		Damla Faro
	Azade Köker		Suat Akdemir
	Yıldız Şermet		
	Esmâ Paçal Turam	X-IST	Ali Taptık
	Y.Bahadır Yıldız		Ansen Atilla
			Canan Şenol

ARCO MADRID 2006		STRASBOURG ART FAIR 2009	
Galerist	Hüseyin Çağlayan	X-IST	Ali Taptık
	Leyla Gediz		Alp Sime
ARCO MADRID 2007			Burhan Kum
Galerist	Ayşe Erkmen		Ekin Sağlıoğlu
	Evren Tekinoktay		Mehmet Güteryüz
	Güçlü Öztekin		Seda Hepsev
	Haluk Akakçe		Sena
	Leyla Gediz		Serkan Adın
	Taner Ceylan	SWAB BARCELONA 2013	
	Yeşim Akdeniz	Merkur Galeri	Ali İbrahim
ARCO MADRID 2008			Ersan Deveci
Galeri Nev	İnci Eviner		Ozan Oganer
ARCO MADRID 2013			Seçkin Pirim
Galeri Nev	Canan Tolon		Şeyda Cesur
	Hale Tenger	SHANGAI CONTEMPORARY 2009	
	İnci Eviner	X-IST	Ansen Atilla
	Nermin Er		Serkan Adın
Rampa İstanbul	Hüseyin Bahri Alptekin		Mehmet Güteryüz
	Nilbar Güreş	THE SOLO PROJECT ART FAIR BASEL 2012	
Pilot Galeri	Tufan Baltalar	C.A.M Galeri	Emir Uras
X-IST	Canan Şenol		Murat Germen
	Ceren Oykut	TURKISH CON. ART BAKU 2011	
	Nalan Yırtmaç	Piramit Art	Bahri Genç
ART BRUSSELS 2015			Bedri Baykam
Galeri Nev	Burcu Yağcıoğlu		Bennu Gereede
	Gökçen Dilek Acay		Ekrem Kahraman
	İnci Eviner		Genco Gülan
	Murat Morova		İpek Duben
	Selçuk Demirel		İsmet Doğan
	Tayfun Erdoğmuş		Mustafa Karyaođı
ART BRUSSELS 2016			Suat Akdemir
Galeri Zilberman	Azade Köker		Temür Koran
	Burçak Bingöl	UNPAID MEDIA ART FAIR 2014	
	Extrastruggle	Merkur Galeri	Recep Akar
ZONA MACO MEXICO 2014			Volkan Kızıltunç
Galeri Zilberman	Alpin Arda Bağcık		

Ek 2. Türk Sanatçıların Katılım Gösterdiği Bienal ve Trienaller (1952 – 2015)

VENICE BIENNALE		FLORENCE BIENNALE	
Abidin Dino	1952	Anber Hacraifoğlu	2013
Ahmet Öğüt	2009	Aslı Kutluay	2011
Ahmet Öktem	2001	Aslı Özok	2011
Altan Gürman	1962	Aydan Uğur	2013
Ayşe Erkmen	2011	Aysem Es	2009
Ali Hadi Bana	1956 - 1958	Ceyda Kiraz	2009
Adnan Çoker	1962	Emel Vardar	2013
Banu Cennetoğlu	2009	Faden Suzan Kudsioğlu	2009
Bülent Şangar	2005	Fatma Tunç Gökte	2013
Cemal Bingöl	1956 - 1958 - 1966	Figen Begen	2009
Devrim Erbil	1962	Filiz Öztürk Doğan	2011
Erdağ Aksel	1993	Funda Alkan	2009
Ergin Çavuşoğlu	2003	Gökçe Nurdan Karasu	2009
Erdal Alantar	1958	Gül Delemen	2013
Fikret Atay	2011	Gülgün Tüzün	2009
Gül İlğaz	2003	Hale Karaçelik	2013
Gülsün Karamustafa	2003 - 2005	İlknur Öztürk	2009
Hera Büyüктаşçıyan	2015	İmren Tüzün	2009
Hüseyin Bahri Alptekin	2007	İsmail Acar	2007 - 2009
Hüseyin Çağlayan	2005	Kaya Uğur	2013
İnci Eviner	1997	Mediha Didem Türemen	2013
İsmail Acar	2005	Münevver Uçer	2009 - 2011
Kemal Önsoy	1990	Naciye Subaşı	2013
Kutluğ Ataman	1999 - 2015	Nazım Mehmet	2009
Meriç Algün Ringborg	2015	Nilgün Ermiş	2009
Mithat Şen	1990	Nilüfar Moayeri	2009
Murat Morova	2001	Nilüfer Ergin	2013
Nazif Topçuoğlu	2003	Peyami Gürel	2009
Neriman Polat	2003	Seba Uğurtan	2007
Nezaket Ekici	2003 - 2007	Sema Çulam	2011
Nuri Bilge Ceylan	2003	Serhat Koçak	2011
Nuri İyem	1956	Sevim Arslan	2013
Ömer Ali Kazma	2013	Şeyma Bobaroğlu	2013
Sabri Berkel	1956	Umut Yalın	2013
Sarkis Zabunyan	1980 - 2007 - 2015	Zafer Akşit	2013
Serhat Kiraz	1993	CETINJE BIENNALE	
Şükran Moral	2007	Bülent Şangar	2004
Sümer Erek	2007	Cengiz Tekin	2004
xurban.net	2001	Erkan Özgen	2004
MANIFESTA		Fikret Atay	2004
Aslı Çavuşoğlu	2014	Gülsün Karamustafa	2004
Ayşe Erkmen	1996	Nasan Tur	2004
Banu Cennetoğlu	2010	Cengiz Çekil	2004
Cengiz Çekil	2004	Nevin Aladağ	2004
Emre Hüner	2008	Hale Tenger	1997
Ergin Çavuşoğlu	2010	Ahmet Öğüt	2004
Fikret Atay	2014	Sarkis Zabunyan	1991 - 2004
Hale Tenger	1996	Hüseyin Bahri Alptekin	2002
Halil Altındere	2002 - 2014	Şener Özmen	2004
Hüseyin Bahri Alptekin	2004	Halil Altındere	2002
Semiha Berksoy	1998	WHITSTABLE BIENNALE	
Kutluğ Ataman	1998	Emre Hüner	2004
Nilbar Güres	2014	Ergin Çavuşoğlu	2004
Cevdet Erek	2014	Hüseyin Bahri Alptekin	2004

BIENAL DE SAO PAULO		HAVANA BIENNALE	
Ali Teoman Germaner	1967 - 1969	Can Altay	2003
Ali Hadi Bana	1957	Gülsün Karamustafa	2004
Adnan Çoker	1969	Hale Tenger	2003
Bedri Rahmi Eyüpoğlu	1956	Hüseyin Bahri Alptekin	2003
Burak Arıkan	2014	Murat Şahinler	2006
Bülent Şangar	1998	Mürüvvet Türkyılmaz	2003
Cemal Bingöl	1957 - 1969	Ömer Ali Kazma	2006
Devrim Erbil	1967	Vahap Avşar	1994
Ebru Özseçen	2002	KYIV BIENNALE	
Esra Ersen	2006	Ahmet Ögüt	2015
Gülsün Karamustafa	2014	Aslı Çavuşoğlu	2015
Hale Tenger	1994	Canan Tolon	2012
Halil Altındere	1998 - 2014	Fikret Atay	2015
Haluk Akakçe	2002	Gülsün Karamustafa	2012
Hüseyin Bahri Alptekin	1998	Halil Altındere	2015
Fethi Kayaalp	1967	Meriç Algün Ringborg	2015
Kutluğ Ataman	2002 - 2010	LA BIENNALE DE LYON	
Nil Yalter	1979	Ahmet Ögüt	2015
Nilbar Güreş	2014	Ceren Oykut	2009
Nuri İyem	1979	Fikret Atay	2009
Ömer Ali Kazma	2012	Güneş Terkol	2009
Ömer Uluç	1969	Ömer Ali Kazma	2007
Sabri Berkel	1957	Özgür Erkök	2009
Sarkis Zabunyan	1985	Sarkis Zabunyan	2009
Servet Koçyiğit	2006	Sümer Sayın	2015
GWANGJU BIENNALE		SHARJAH BIENNALE	
Ayşe Erkmen	2006	Ayşe Erkmen	2009
Bülent Şangar	2000 - 2002	Burak Arıkan	2013
Can Altay	2008	Cevdet Erek	2013
Emre Hüner	2014	Halil Altındere	2009
Güneş Terkol	2014	İpek Duben	2001
Gülsün Karamustafa	2000	İşıl Eğrikavuk	2013
Gülsün Karamustafa	2014	Mustafa Horasan	1999
Hale Tenger	2000	Nevin Aladağ	2013
Halil Altındere	2002	SHANGHAI BIENNALE	
Selma Gürbüz	1995	Ayşe Erkmen	2000
TIRANA BIENNALE		Elif Uras	2012
Cengiz Tekin	2003	Haluk Akakçe	2002
Denizhan Özer	2001	İnci Eviner	2008
Erkan Özgen	2003	Sarkis Zabunyan	2000
Ferhat Özgür	2001	Semiha Berksoy	2012
Fikret Atay	2003	MOSCOW BIENNALE	
Hüseyin Bahri Alptekin	2003	Ahmet Ögüt	2011
Melih Görgün	2001	Aydan Murtezaoğlu	2005
Şener Özmen	2003	Burak Arıkan	2015
Serkan Özkaya	2003	Ergin Çavuşoğlu	2011
ASIAN ART BIENNALE		Meriç Algün Ringborg	2010
Ahmet Ögüt	2011	Sarkis Zabunyan	2007
Ceyda Cesur	2002	TAIPEI BIENNALE	
Elif Varol Ergen	2010	Nevin Aladağ	2008
Ferhat Özgür	2002 - 2004	Burak Delier	2008 - 2010
Hayati Misman	1983	Nasan Tur	2008
İnci Eviner	2013	ORIGINAL PRINTMAKING BIENNALE	
Neriman Polat	2001	Ecehan Toprak	2005

INT. ANCONA BIENNALE		INT. EXLIBRIS MINI PRINT BIENNALE	
Erdal Alantar	1968	Erkin Keskin	2005
GYUMRI BIENNALE		INT. ORIGINAL EDITION BIENNALE	
Elmas Deniz	2006	Erkin Keskin	2005
EVA INTERNATIONAL		BIENNALE DE LA CERAMIQUE	
Nilbar Güreş	2014	Canan Dağdelen	1996
PERFORMA		BIENNIAL OF KUNST MERAN, ITALY	
Ahmet Ögüt	2009 - 2013	Canan Dağdelen	2004
PRAGUE BIENNALE		FIBER ART INTERNATIONAL	
Hatice Güleriyüz	2003	Süheydan Özay Demirkan	2001
PONTEVEDRA BIENNALE		TATE TRIENNALE	
Fikret Atay	2004	Kutluğ Ataman	2003
INT. TAPESTRY TRIENNALE		CAUCASUS BIENNALE	
Süheydan Özay Demir	2001	Şener Özmen	2004
BEIJING INT. ART BIENNALE		VIDEO ART BIENNALE	
Nesren Jake	2012	Gülşün Karamustafa	2005
BIENNALE INT. DE L'IMAGE		MERCOSUL BIENNALE	
Elif Süsler	2010	Ferhat Özgür	2011
MISSIONES / ALEM INT. SCULP. BIEN.		BIENNALE DES CREATRICES MEDITERRANEENES	
Kemal Tufan	2000	Yıldız Şermet	1996
LUBLJANA PRINT BIENNALE		BIENNIAL OF THE SOUTH IN PANAMA	
Ali Teoman Germaner	1955	Fundan Alkan	2013
BIENNALE DE MERIGNAC		GREATER NEW YORK	
Erdal Alantar	1980	Pınar Yolaçan	2010
BIENNALE DE CACHON		SOFIA INT. PAPER ART BIENNALE	
Erdal Alantar	1982	Çağdaş Kahriman	2013
DEUXIEME BIENNALE DE PARIS		BIENNALE OF ART	
Adnan Çoker	1961	Extramucadele	2008
INT. GRAVURE BIENNALE		BIENNALE OF CONTEMPORARY ART	
Erdal Alantar	1989	Erdal Alantar	1992 -1993
BUCHARETS BALKANS ART BIENNALE		Hüseyin Bahri Alptekin	
Cemal Bingöl	1983	MEDITERRANEAN INTERNATIONAL ALEXANDRIA	
TOKIO INT. GRAVURE BIENNALE		Hayati Misman	
Cemal Bingöl	1957	BIENNALE OF CONTEMPORARY ART	
SKOPJE BIENNALE		Hüseyin Bahri Alptekin	
Nihal Marlı	2009	CERAMIC BIENNIAL	
Sümer Sayın	2009	Canan Dağdelen	1997
YUGOSLAV BIENNA OF YOUNG ARTISTS		BIENNALE INT. DI SCULTURA DI CARRARA	
Ahmet Ögüt	2004	Nevin Aladağ	2010
BAKU BIENNALE		BIENNALE EUROPEAN	
Azade Köker	2009	Ceyda Cesur	2004
INT. OSAKA PAINTING TRIENNALE		ÖREBRO BIENNALE	
Ergin İnan	1993	Ferhat Özgür	2011
EMERGENCY BIENNALE		TORINO TRIENNALE	
Sarkis Zabunyan	2005	Fikret Atay	2005
SINGAPORE BIENNALE		NORWEGIOAN INTERNATIONAL PRINT BIENNALE	
Gülşün Karamustafa	2011	Ali Teoman Germaner	1978
INT. VARNA BIENNALE		INT. SCENOGRAPHY BIENNALE	
Serkan Adın	2001	Osman Koç	2013
INT. PHOTOGRAPHY TRIENNALE		CARTAGENA DE INDIAS BIENNALE	
Nevin Aladağ	2007	Nezakat Ekici	2014
BUCHAREST BIENNALE		THE HAIFA MEDITERRANEAN BIENNALE	
Ahmet Ögüt	2012	Hale Tenger	2010
LJUBLJANA BIENNALE		Nezakat Ekici	
Serkan Özkaya	2011		

DOCUMENTA		QALANDIYA INT. BIENNALE	
Cevdet Erek	2012	Ceren Oykut	2014
Halil Altındere	2007	Cevdet Erek	2014
Kutluğ Ataman	2002	Gülsün Karamustafa	2014
Sarkis Zabunyan	1977 - 1982	Hea Büyüktaşçıyan	2014
THESSALONIKI BIEN. OF CON. ART		Fatma Bucak	2014
Şener Özmen	2007	ALEXANDRIA BIENNALE	
Ahmet Ögüt	2007	Ferhat Özgür	2003
Gülsün Karamustafa	2013	Fethi Kayaalp	1976
Meriç Algün Ringborg	2015	Adnan Çoker	1978
Sencer Vardarman	2009	Ali Teoman Germaner	1984
İnci Eviner	2013	Fatma Tülin	1977
SYDNEY BIENNALE		Fikret Atay	2009
Sarkis Zabunyan	1982 - 1990	Mehmet Güleriyüz	1987
Meriç Algün Ringborg	2014	Necla Rüzgar	2003
Mürüvvet Türkyılmaz	2006	Sümer Sayın	2010
Fikret Atay	2006	Devrim Erbil	1972
Ahmet Ögüt	2014	BERLIN BIENNALE	
PARIS YOUNG ART BIENNALE		Ahmet Ögüt	2008
Ali Hadi Bana	1961	Ayşe Erkmen	2001
Ali Teoman Germaner	1959 - 1963	Burak Arkan	2007
Burhan Temel	1959	Ergin Çavuşoğlu	2004
Fusun Onur	1971	Ferhat Özgür	2010
Devrim Erbil	1963	Kutluğ Ataman	2001
Mehmet Güleriyüz	1965	Nilbar Güreş	2010
TEHRAN V. REGIONAL BIENNALE		BUSAN BIENNALE	
Cemal Bingöl	1966	Emre Hüner	2010
Adnan Çoker	1966	Erkan Özgen	2004
Fethi Kayaalp	1966	Fikret Atay	2004
Devrim Erbil	1966	Fırat Neziroğlu	2010
INT. ROAMING BIENNIAL OF TEHRAN		İnci Eviner	2010
Nilbar Güreş	2008	Kemal Tufan	2004
İlgin Seymen	2008	VENICE ARCHITECTURE BIENNALE	
Ali İbrahim	2008	Ali Taptık	2014
ATHENS BIENNALE		Alper Derinboğaz	2014
Erkan Özgen	2007	Burak Arkan	2006
Banu Cennetoğlu	2007	Candaş Şişman	2014
INT. DRAWING BIENNALE		Metehan Özcan	2014
Mehmet Güleriyüz	2004	Serkan Taycan	2014
CERVEIRA BIENNALE		BIEN. OF YOUNG ARTISTS FROM EUR. AND THE MED.	
Volkan Diyaroğlu	2009	Deniz Üster	2008
BIENNIAL OF GRAPHIC ARTS		Leyla Gediz	2001
Ahmet Ögüt	2009	Elif Süsler	2008
Burak Arkan	2013	Halil Vurucuoğlu	2008
Nasan Tur	2009	MONTREAL BIENNALE	
PACIFIC TRIENNALE OF CONTEMPORARY		Erdal Alantar	1968
Emre Hüner	2009	EUROPEAN ORIGINAL PRINT BIENNALE	
İnci Eviner	2012	Erdal Alantar	1983
Cevdet Erek	2012	INT. NOGENT SUR SEINE BIENNALE	
TBILISI TRIENNALE		Erdal Alantar	1986
Aslı Narin	2012	WHITE - BLACK BIENNALE	
Didem Erk	2012	Erdal Alantar	1987
MANIF D'ART		MONTREAL DESIGN BIENNALE	
Abbas Hakavan	2015	Refik Anadol	2012
Ahmet Ögüt	2010		

GUANGZHOU TRIENNALE		QUARTET - FOUR BIENNIALS IN PRINT	
Ahmet Ögüt	2008	Gülsün Karamustafa	2010
INT. BIENNALE FOR CERAMICS		CONTOUR VIDEO ART BIENNALE	
Ayten Turanlı	2002	Gülsün Karamustafa	2005
ALEXANDRIA BIEN. FOR MED. COUNTRIES		MEDITERRANEAN BIEN. OF CONTEMPORARY ART	
İnci Eviner	2009	Ergin Çavuşoğlu	2010
BIEN. DES JEUNES CREATEURS D'EUR. ET DE LA MED.		Cengiz Tekin	2013
Mürüvvet Türkyılmaz	1999	Emre Hüner	2010
ART BIENNALE		CURITIBA BIENNALE	
Sarkis Zabunyan	2002	İnci Eviner	2011
INT. BIENNALE OF DRAWINGS		Nezaket Ekici	2009
Sarkis Zabunyan	1991	BIENNALE DE BUENOS AIRES	
BIENNALE DES FRIEDENS		Seza Paker	2002
Sarkis Zabunyan	1985	Murat Morova	2002
INT BIENNALE OF TEXTILE MINIATURES		BEIJING INT. BIENNALE	
İdil Akbostancı	2007	Murat Şahinler	2003
ARTMAR 2A BIENNALE DE LA MEDITERRANIA		Mehmet Gülyüzyü	2005
İdil Akbostancı	2007	BIENNALE DE PARIS	
SUMMER BIENNALE		Erdal Alantar	1965 - 1967
Şakir Gökçebağ	2007	Serhat Kiraz	1980
BIENAL DE VIDEO Y NUEVOS MEDIOS DE SANTIAGO		Nil Yalter	1963 - 1977
Cengiz Tekin	2005	Sarkis Zabunyan	1966 - 1968
Şener Özmen	2005	BIENNALE INTERNAZIONALE ARTE DI PALERMO	
TASHKENT BIENNALE		Emel Vardar	2013 - 2015
Fikret Atay	2011	THESSALONICA PHOTOGRAPHY BIENNALE	
INT. CONTEMPORARY ART BIENNALE		Zeren Göktan	2012 - 2014
Ergin Çavuşoğlu	2012	EUROPEAN SCULPTURE TRIENNALE	
XINJIANG BIENNALE		Kemal Tufan	2012
Ergin Çavuşoğlu	2014	INT. BELGIUM PRINTMAKING BIENNALE	
BIENNALE OF JAFRE		Yiğit Karagöz	2009
Erkan Özgen	2005	INT. PHOTOGRAPHY BIENNALE	
BIENNALE OF GYUMRI		Ahmet Polat	2010
Seza Paker	2001	EUR. AND MED. YOUNG ARTISTS BIENNALE	
TRIENNALE BOSIVA		Alpin Arda Bağcıık	2011
Genco Gülan	2008	TWENTE BIENNALE	
PANCEVO BIENNALE OF ART		Ahmet Ögüt	2013
Extramücadele	2008	CAIRO BIENNALE	
CONNTRATELLA GRAVURE BIENNALE		Ferhat Özgür	2001
Erkin Keskin	2008	Gülsün Karamustafa	2008
FOLKESTONE AND ECHIGO TSUMARI TRIENNELA		BALTIC TRIENNALE	
Ayşe Erkmen		Özgür Özkök	2009
DE KLEINE BIENNALE		INT. VARNA BIENNALE	
Servet Koçyiğit	2006	Serkan Adın	2001
Hale Tenger	1998	INT. FOTO TRIENNALE	
OCTAVA BIENAL DE LA HABANA		Nevin Aladağ	2007
Hale Tenger	2003	BUCHAREST BIENNALE	
U-TURN QUADRENNIAL FOR CONTEMPORARY ART		Ahmet Ögüt	2012
Nevin Aladağ	2008	CHACO INT. SCULPTURE BIENNALE	
INT. BIENNALE OF CONTEMPORARY ART		Kemal Tufan	2000
Hüseyin Bahri Alptekin	2004	INT. ARAP BIENNALE	
Gülsün Karamustafa	2004	İsmail Acar	2004

BRED A PHOTOGRAPHY BIENNALE		BIENNALE QUI VIVE	
Ahmet Polat		Zeren Gökten	2010
PONTEVEDRA BIENNALE		VALENCIA BIENNALE	
Fikret Atay	2004	Canan Şenol	2001
KUNST FILM BIENNALE		MARRAKECH BIENNALE	
Şener Özmen	2005	Burak Arıkan	2014
Nevin Aladağ	2003 - 2007	Cevdet Ere k	2014
LONDON ART BIENNALE		INT. EUR. AND MED. YOUNG ARTIST BIENNALE	
Sümer Ere k	2006	Seda Hepsev	2003
Filiz Öztürk Doğan	2013	Zeren Gökten	2010
SCAPE PUBLIC ART		Burcu Yağcıoğlu	2005
Murat Şahinler	2008	TRIENNALE DE CHAMALIERES	
Ayşe Erkmen		Şenol Sak	2006
Nasan Tur	2008	MEDITTERANNEAN BIENNALE	
TRIENNALE BOSIVA		Nezaket Ekici	2013
Genco Gülan	2008	Fikret Atay	2013
Serkan Özkaya	2008	CARNEGIE INTERNATIONAL	
WHITNEY BIENNIAL		Kutluğ Ataman	2004
Zeren Gökten	2003		
Gülsün Karamustafa	2006		

Bienal ve Fuar Sanatçılarının Yurt Dışı Aktiviteleri Hakkında Detaylı Bilgi

Haluk Akakçe (d.1970), 76 karma sergisinden 68'sinin yurt dışında Amerika, Avrupa'nın farklı şehirlerinde ve Çin'de gerçekleşmiştir.

Leyla Gediz (d.1974), 13 solo sergisinden üçünü yurt dışında (Los Angeles, Zürih ve Helsinki)'de, 40 karma sergisinin ise 18'ini yurt dışında Avrupa'da farklı şehirlerde gerçekleştirmiştir.

Elif Uras'ın (d.1972) dokuz solo sergisinden yedisi New York ağırlıklı olmak üzere yurt dışında, 41 karma sergisinden ise 32'si yurt dışında yine ağırlıklı olarak New York'da ve Londra'da gerçekleştirmiştir.

Erinç Seymen (d.1980) 9 solo sergisinin üçünü Avrupa'da, 43 karma sergisinin 20'sini yine Avrupa'da gerçekleştirmiştir. Buna ek olarak Londra'da Saatchi Gallery'de sergiye katılmıştır. Sanatçı ayrıca performans da yapmaktadır ve Fransa ve Slovenya'da da performans gerçekleştirmiştir.

Nevin Aladağ'ın (d.1972) 30 solo sergisi bulunmaktadır ve bunların sadece 4'ü İstanbul'da, 1 tanesi İrlanda'da, kalanı ise Almanya'nın farklı şehirlerinde gerçekleşmiştir. Sanatçı 123 karma sergiye katılmıştır ve bunların sadece 12'si İstanbul'da gerçekleşmiştir. Yine çoğunluğu Almanya'da olan bu sergilerin çok azı Japonya, ABD gibi ülkelerde gerçekleşmiştir.

Nilbar Güreş'in (d.1977) 10 kişisel sergisinden sadece biri Rampa tarafından İstanbul'da gerçekleşmiştir. Çoğu solo sergisi Avusturya'da açılmıştır, bir tanesi Londra'da düzenlenmiştir. 121 karma sergisinden 19'u Türkiye'de ağırlıklı olarak İstanbul'da, yurt dışı sergileri ise ağırlıklı olarak Avrupa'da, ABD, Brezilya ve Rusya gibi farklı ülkelerde düzenlenmiştir.

Ayşe Erkmen (d.1949) yurt dışında özellikle Avrupa'nın farklı şehirlerinde 30'dan fazla karma ve solo sergiye katılmıştır.

Güçlü Öztekin'in (d.1978) yedi solo sergisinin ikisi Köln ve Viyana'da gerçekleşmiştir, yurt içi sergileri ise İstanbul'da düzenlenmiştir. Sanatçının dört karma sergisinin bir tanesi

Münster, Almanya'da, diğerleri İstanbul'da gerçekleşmiştir. Ayrıca Art Forum Berlin'de solo sergi gerçekleştirmiştir.

Hüseyin Çağlayan'ın (d.1970) sergileri İstanbul dışında, Londra, Columbus ve Avignon gibi farklı şehirlerde düzenlenmiştir.

Mentalklinik - Birol Demir (d.1967) ve Yasemin Baydar'ın (d.1972) - gerçekleştirdikleri 33 serginin 20'si yurt dışında Avrupa'nın farklı şehirlerinde; Dubai ve Tokyo'da gerçekleşmiştir.

Seçkin Pirim (d.1977) 50 grup sergisinden dördünü yurt dışında İsviçre, Hong Kong ve İspanya'da ve bir kişisel sergisini de Londra'da gerçekleştirmiştir.

Ansen Atilla'da (d.1978) yurt içinde ve yurt dışında karma sergilere katılmıştır. Genellikle galeri sanatçısı olarak fuarlara katılmıştır.

Ergin Çavuşoğlu (d. 1968) 24 yurt dışı solo sergisini ağırlıklı olarak İngiltere'de, 79 karma sergisini de ağırlıklı olarak Avrupa'da ve farklı ülkelerde, İngiltere ağırlıklı olmak üzere gerçekleştirmiştir.

İnci Eviner (d.1956) 11 yurt dışı solo sergisini Avrupa'nın farklı şehirlerinde, Amerika, Japonya gibi ülkelerde; 40 yurt dışı karma sergisini de dünyanın birçok farklı ülkesinde gerçekleştirmiştir.

Mustafa Hulusi (d.1971) altı yurt dışı kişisel sergisini ağırlıklı olarak Londra'da, 15 yurt dışı karma sergisini İngiltere, Norveç, Hollanda, Moskova ve Almanya'da şehirlerde gerçekleştirmiştir.

Ahmet Elhan (d.1959) 6 yurt dışı karma sergisini New York, Paris, Brüksel, Frankfurt ve Lüksemburg'da gerçekleştirmiştir.

Burhan Kum (d.1962) çoğunlukla karma sergilerini Hollanda'da gerçekleştirmiştir.

Ceren Oykut (d.1978) Avrupa'da bazı karma yurt dışı sergilerine katılmıştır.

Erkut Terliksiz (d.1978) katıldığı yurt dışı sergilerini İngiltere, Avusturya, İspanya ve Almanya'da gerçekleştirmiştir.

Gülay Semercioğlu (d.1968) 3 solo yurt dışı sergisini İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri ve ABD’de, 6 karma yurt dışı sergisini yine İngiltere, Arap Emirlikleri, Amerika ve Avrupa’nın farklı şehirlerinde gerçekleştirmiştir.

Mehmet Güteryüz (d.1938) 11 kişisel ve karma yurt dışı sergisini Avrupa’nın farklı şehirlerinde ve Amerika’da gerçekleştirmiştir.

Nuri Kuzucan (d.1971) 3 yurt dışı sergisini Hong Kong, Avusturta ve Almanya’da gerçekleştirmiştir.

Yine bu sanatçıların eğitimleri açısından yurt dışında katıldıkları sanatçı rezidansı programlarına (artists residency) ve atölyelere bakıldığında Azade Köker, Ceren Oykut, Leyla Gediz, Ali Taptık, İnci Eviner, Nevin Aladağ ve Nilbar Güreş öne çıkmaktadır.

Leyla Gediz iki kez sanatçı rezidans programına Fransa ve Finlandiya’da katılmıştır (Helsinki International Artist-in-residence Programme (HIAP), Helsinki / FIN and Artist-in-residence FRAC, Corsica / FR).

Ali Taptık yurt dışında dört sanatçı rezidans programına (Atelier de Visu, Marseille; Artist in Residence Program, Krinzinger Projekte, Wien; Artist in Residence Program Villa Waldberta, Munich; Artist in Residence Program Atelier de Visu, Marseille; Artist in Residence Program) katılmıştır.

Nilbar Güreş de yurt dışında sanatçı rezidans programlarına (Iaspis Residency Programme, Malmö, ARTSPACE studio residency, Auckland; The Lutetia Building, FAAP’s Artistic Residence Program, São Paulo; The International Studio & Curatorial Program (ISCP), NY) katılmıştır.

Nevin Aladağ en çok sanatçı rezidans programına katılan sanatçıdır. Sanatçı, Gürcistan, Danimarka ve Almanya’da çok sayıda sanatçı rezidans programına katılmıştır.

İnci Eviner, Rockefeller Foundation; Bellagio Leube, Salzburg; ISCP, New York; SAM Art Projects, Paris; MAC/VAL Musée d’Art Contemporain du Val-de-Marne ve Cité International des Arts, Paris sanatçı rezidans programlarına katılmıştır.

Azade Köker, Güney Kore’de Heykel sempozyununa ve Japonya’da bazı atölye çalışmalarına davet edilmiştir.

Ceren Oykut, ‘K-34 Köln/Istanbul’ partnerliğinde Türk – Alman sanatçı iş birliği atölyesine Köln’de, “Topkapı”, Spedition’a Bremen’de ve “Open Sound Studio” with Anabala, Townhouse Galeri, Kaire’de sanatçı residanzlarına katılmıştır.

Ayşe Erkmen, Haluk Akakçe, Taner Ceylan, Mentaklinik önceden Galerist tarafından temsil edilmekteydi. Elif Uras ve Hüseyin Çağlayan hala Galerist tarafından temsil edilmektedir. Erinç Seymen ve Güçlü Öztekin önce Galerist tarafından temsil edilmekteydi. Şimdi ise Rampa tarafından temsil edilmeye devam etmektedir. Ergin Çavuşoğlu, Leyla Gediz, Evren Tekinoktay, Nevin Aladağ, Nilbar Güreş, Nuri Kuzucan da Rampa tarafından; Ansen Atilla, Ali Taptık, Ceren Oykut, Mehmet Güteryüz, Burhan Kum X-IST tarafından; Seçkin Pirim Merkur tarafından; Gülay Semercioğlu Pi Artworks tarafından; İnci Eviner Galeri Nev tarafından; Ahmet Elhan ve Azade Köker Galeri Zilberman tarafından; Mehmet Güteryüz Empire Project tarafından temsil edilmektedir.⁶⁵

Fuarlarda öne çıkan sanatçıların özgeçmişlerinde hangi ödül veya koleksiyonlarda yer aldıkları aşağıda yer almaktadır.

Haluk Akakçe’nin, ‘Delfina Studio Trust Award’, (Delfina Foundation, Londra, İngiltere); ‘Chicago Award - First place’, (The American Institute of Architects, Chicago, ABD); ‘Trustee Merit Award – yüksek lisans bursu’ (Art Institute of Chicago, Chicago, ABD) olmak üzere ödülleri ve bursu bulunmaktadır. Sanatçının yapıtları birçok koleksiyonda yer almaktadır. Yapıtları yer alan koleksiyonlardan bazıları ‘British Council Collection’, (İngiltere); ‘Louis Vuitton’, (Paris); ‘Hoffman Collection’, (Berlin); ‘MUDAM, Musee d’Art Moderne Grand-Duc Jean’, (Lüksemburg); ‘Thyssen-Bornemisza’, (Madrid); ‘UBS Art Collection’, (İsviçre); ‘Whitney Museum of Art’, (NY, ABD), ‘Pizzuti Collection’ olarak görülmektedir.

Elif Uras 2001 yılında ‘The Rhodes Family Award, School of Visual Arts’ ödülünü kazanmıştır.

⁶⁵ Burada yer alan bilgiler sanatçıların özgeçmişlerinden alınmıştır. 6. Bölüm kapsamında fuar sanatçıları profili başlığı altında yazan tüm bilgileri kapsamaktadır. Bu bilgilere kaynakça bölümünde sanatçıların özgeçmişlerinin online linkinden ulaşılabilir.

Evren Tekinoktay, ‘Danish State Art Foundation’den 3 yıllık burs almış, ‘SAS Magazine’den yıllık ‘Scanorama’ Ödülünü ‘Copenhagen Jazz Festival’ poster dizaynını kültür kategorisinde Kopenhag, Danimarka’da kazanmıştır. Tekinoktay ayrıca ‘Finest Lingerie’ kategorisinde ‘Created and Opened’ (Kopenhag / Danimarka) ödülü almıştır.

Ali Taptık, ‘FOAM Magazine’ tarafından ‘Paul Huf Award for Young Photographers’ seçkisinde ‘‘Yetenek’’ olarak yer almıştır.

Nilbar Güreş, ‘Hilde Goldschmidt Prize’ (Avusturya); ‘Otto Mauer Award’, (Viyana / Avusturya) ve ‘Fifth edition of the BC21 (Belvedere Contemporary) Art Award’, (Viyana / Avusturya) ödülleri kazanmıştır.

Hüseyin Çağlayan, ‘Member of the Order of the British Empire’ tarafından iki kez yılın İngiliz tasarımcısı ödülünü ve ‘London Fashion Design Award’ moda ödülleri kazanmıştır.

Seçkin Pirim’in yapıtları ‘National Arts Museu of China’, Pekin’de; ‘Glory Yeh Museum& Sculpture Park’, Tayvan’da; ‘Robert Bilechki Private Collection’, New York, ABD gibi yurt dışında birçok koleksiyonda yer almaktadır.

Ahmet Elhan’ın, ‘Zayed National Museum’da’’ Birleşik Arap Emirlikleri’nde ve özel koleksiyonlarda yapıtları yer almaktadır.

Azade Köker, ‘Employment Stipend of the J.M. Kohler Company’; ‘Düsseldorf Grand Prize in Art’; ‘Verband Deutscher Kritiker E.V’ ve ‘Darmstadt, Honorary Award of the City Stipend’ olmak üzere dört ödülü bulunmaktadır. Sanatçının koleksiyonları, İngiltere’de ‘British Museum’; Almanya’da ‘Berlinische Galerie Gropius-Bau’, Hetjensmuseum, ‘Düsseldorf Foundation Living Museum’da; ‘Preußischer Kulturbesitz’, Berliner Kupferstichkabinett’de ve ‘Novotny & Novotny Collection’da yer almaktadır. Ayrıca ABD’de ‘Jameel Collection; John Michael Kohler Arts Center’ da yapıtları bulunmaktadır.

Gülay Semercioğlu’nun, ‘Metropolitan Museum of Modern Art’ (ABD);, ‘Farjam Foundation’ (Birleşik Arap Emirlikleri); ‘Cocca Art and Design Institute’ (Hindistan);, ‘Centene Center for Art and Design Institute’ (ABD)’de yapıtları yer almaktadır.

Mehmet Güleriyüz, Uluslararası İskenderiye Bienali Ödülü ve ‘20. Festival International des Arts Plastiques-Mahres-Tunus’ Onur Ödülü bulunmaktadır. Sanatçının yapıtları New York Üniversitesi Koleksiyonu ve Karl Hermann Klock Koleksiyonunda yer almaktadır.

İnci Eviner'in yapıtları, Deutche Bank Collection; JP Morgan Chase Collection; SAM Art Project, Paris; TBA21, Viyana'da; OVM Collection, Viyana'da; Jordian National Gallery, Amman ve Centre Pompidou, Paris'de yer almaktadır.

Fikret Atay (d.1976) Venedik Bienali, Manifesta, Lyon Bienali, Sydney Bienali gibi birçok farklı bienale katılmıştır. Sanatçının Avrupa'da 11, Amerika'da bir kişisel sergisi; farklı ülkelerde 70'e yakın karma sergisi ise Amerika, Avrupa ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi bölgesinde gerçekleşmiştir.

Ahmet Öğüt (d.1981) Venedik, Lyon, Liverpool, Sidney Bienalleri gibi birçok farklı bienale katılmıştır. 17 solo sergisi Avrupa'nın farklı şehirlerinde gerçekleşmiştir. 132 karma sergisi ise Avrupa'nın farklı şehirlerinde, Rusya'da, Japonya'da, Amerika'da, Meksika ve Çin gibi farklı ülkelerde olmuştur. Yine sanatçının 13 film/video gösterimleri Türkiye, Almaya, İngiltere ve Amerika gibi ülkelerde gerçekleşmiştir.

Gülsün Karamustafa (d.1946) São Paulo, Havana, Gwangju, Kahire Bienali gibi pek çok bienale katılmıştır. 22 solo sergisi Avrupa'da gerçekleşmiştir. 151 karma sergisi ise dünyanın birçok farklı bölgesinde gerçekleşmiştir.

Sarkis Zabunyan'ın (d.1938) 200'den fazla kişisel ve yine 200'den fazla karma sergisi bulunmaktadır. Zabunyan, Venedik, São Paulo, Documenta gibi pek çok bienale katılmıştır. Sanatçının sergileri çoğunlukla Avrupa'da ve ağırlıklı olarak Paris'te sergilenmiştir. Hakkında bir çok yayın bulunan sanatçı bir çok bienalde ilk katılım gösterenler arasından öncü Türk sanatçılardandır.

Halil Altındere (d.1971) 6 kişisel sergisi ve 50 karma sergisi dünyanın birçok bölgesinde gerçekleşmiştir. Tirana Bienali'nde eş küratörlük yapmıştır. Sanatçı 2015 yılında MoMA PS1'da yer almıştır.

Ferhat Özgür'ün (d.1965) Amerika'da ve İsveç'te kişisel sergileri ile birlikte 51 karma sergisi ve film gösterimi Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Brezilya gibi dünyanın farklı ülkelerinde gerçekleşmiştir. Berlin, Kahire, İskenderiye Bienalleri gibi pek çok bienale katılmıştır.

Ergin Çavuşoğlu'nun (d.1968) 24 kişisel ve 70'in üstünde karma sergisi Londra ağırlıklı olarak Avrupa'nın farklı şehirlerinde, Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail gibi farklı

ülkelerde gerçekleşmiştir. Venedik, Manifesta, Shangai, Berlin Bienalleri gibi pek çok biennale katılmıştır.

Hale Tenger (d.1960) Amerika, Avrupa ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi farklı bölgelerde 7 kişisel, 52 karma sergisi gerçekleşmiştir. Manifesta, São Paulo, Haifa Akdeniz Bienali gibi pek çok bienale katılmıştır.

İnci Eviner (d.1956) 12 kişisel sergisini ve 30'un üstünde karma sergisini Avrupa ve Amerika olmak üzere yurt dışında pek çok ülkede gerçekleştirmiştir. Sanatçı, Venedik Bienali, Asya Pasifik, Şangay Bienali gibi pek çok biennale katılmıştır.

Ayşe Erkmen (d.1949) yurt dışında özellikle Avrupa'nın farklı şehirlerinde birçok karma ve solo sergiye katılmıştır. Sanatçı Manifesta, Venedik Bienali, Gwangju Bienali, Scape Public Art gibi birçok bienale katılmıştır.

Nevin Aladağ'ın (d.1972) 30 solo sergisi bulunmaktadır ve bunların sadece dördü İstanbul'da, bir tanesi İrlanda'da kalanı ise Almanya'nın farklı şehirlerinde gerçekleşmiştir. Sanatçı 111 karma sergisinin çoğunu Almanya'da bir kısmını da Japonya, ABD gibi ülkelere gerçekleştirmiştir. Sanatçı Taipei Bienali, Kunst Film Bienali, Carrara Bienali gibi pek çok bienale katılmıştır.

Kutluğ Ataman (d.1961) Manifesta, Documenta, Venedik Bienali, Carnegie International gibi pek çok bienale katılmıştır. 37 solo sergisini Londra, New York ve Avrupa'nın farklı şehirlerinde, 73 karma sergisini Brezilya İngiltere, ABD, Rusya ve Avrupa'nın farklı şehirlerinde gerçekleştirmiştir.

Burak Arıkan'ın (d.1976) 28 sergi ve performans gerçekleştirmiştir. Ağırlıklı olarak Amerika, Avrupa, Japonya gibi dünyanın birçok bölgesinde sergisi bulunmaktadır. Arıkan São Paulo, Lyon Bienali, Berlin Bienali gibi birçok farklı bienale katılmıştır.

Emre Hüner'in (d.1977) 32 kişisel, karma yurt dışı sergisi, video gösterimi ve projesiyle ağırlıklı olarak Avrupa'da ve Amerika'da gerçekleşmiştir. Hüner, Manifesta, Gwangju Bienali gibi farklı bienallere katılmıştır.

Nezaket Ekici (d.1970) 136 yurt dışı karma ve solo sergisi dünyanın birçok yerinde gerçekleştirmiştir. Ekici, Venedik Bienali, Cartagena de Indias Bienali gibi farklı bienallerde yer almıştır.

Şener Özmen'in (d.1971) 58 kişisel ve karma yurt dışı sergisi Avrupa'da farklı ülkelerde ve Amerika'da gerçekleşmiştir. Centinje ve Selanik Bienalleri gibi çeşitli bienallere katılmıştır.

Cevdet Erek (d.1974) Documenta, Manifesta, Shangai Bienali gibi pek çok bienale katılmıştır. 30'un üstünde kişisel ve karma yurt dışı sergisini ağırlıklı olarak Avrupa'da gerçekleştirmiştir.

Meriç Algün Ringborg (d.1983) 57 kişisel ve karma yurt dışı sergisini Avrupa, Amerika, Meksika gibi farklı bölgelerde gerçekleştirmiştir. Venedik Bienali, Kiev Bienali, Cuenca International gibi bienallere katılım göstermiştir.

Ergin İnan (d.1943) Avrupa'da çeşitli karma sergilere katılmıştır. İnan, Cleveland Bienali, Osaka Reim Trienali, Norveç Baskı Bienali gibi farklı bienallere katılmıştır.

Sanatçıların yurt dışında rezidans ve atölye program katılımları incelendiğinde ise Ahmet Ögüt, Burak Arıkan, Emre Hüner, Gülsün Karamustafa, Ferhat Özgür, Hale Tenger, İnci Eviner, Nezaket Ekici ve Nevin Aladağ öne çıkmaktadır.

Sanatçıların Türkiye'de temsil edildiği galerilere bakıldığında ise Fikret Atay, Halil Altındere, Şener Özmen Pilot tarafından; Ergin Çavuşoğlu, Gülsün Karamustafa, Nevin Aladağ Rampa tarafından; Ferhat Özgür Galeri Zilberman tarafından; Hale Tenger ve İnci Eviner Galeri Nev tarafından; Nezaket Ekici Pi Artworks tarafından temsil edilmektedir. Emre Hüner yakın zamanda Türkiye'de bulunan ayağı kapanan Rodeo (yurt dışı temsili devam etmektedir) tarafından temsil edilmektedir. Sarkis Zabunyan daha önceden Galerist tarafından temsil edilmekteydi şu an herhangi bir galeri ile devam etmemektedir. Ahmet Ögüt, Ayşe Erkmen, Burak Arıkan, Cevdet Erek, Ergin İnan, Kutluğ Ataman, Meriç Algün Ringborg da herhangi bir Türk galeri tarafından temsil edilmemektedir. Bu noktada temsil edilen galeriler arasında öne çıkan Pilot, Rampa, Galeri Nev dışında başka göze çarpan bir diğer nokta ise sanatçıların yarısına yakın bir kısmının herhangi bir galeri temsilini tercih etmedikleridir.

Bienal sanatçıların yurt dışından aldıkları ödüller aşağıda yer almaktadır.

Gülsün Karamustafa, ‘Prince Claus Award’ (Hollanda); ‘Onufri 2001 International Exhibition’, özel ödülü, (Arnavutluk); ‘9th Fajr International Film Festival’ ve ‘Special Jury Award for the film’, “My Cinemas”, (Tahran) ödülleri kazanmıştır.

Ahmet Öğüt’ün yapıtları, ‘Sammlung Goetz’, (Munich, DE); ‘FRAC Nord-Pas de Calais’, (Dunkerque, Fransa); ‘Laumeier Sculpture Park’, (St. Louis, ABD), ‘KIASMA Museum of Contemporary Art’, (Helsinki, Finlandiya); ‘Van Abbemuseum’, (Eindhoven, Hollanda), ‘Fondazione Giuliani’, (Rome, İtalya); ‘MSU Broad Art Museum’, (East Lansing, ABD) ve diğer birçok koleksiyonda yer almaktadır.

Hale Tenger, ‘British Council’ ödülünü kazanmıştır. Yapıtları birçok koleksiyonda yer almaktadır. Bunlardan bazıları; Centre Pompidou, Paris, Fransa; Art Gallery of Western Australia, Perth, Avustralya; Linda Pace Foundation, San Antonio, Texas, ABD; Museum voor Moderne Kunst Arnhem, Arnhem, Hollanda olarak görülmektedir.

Ferhat Özgür’ün yapıtları da birçok koleksiyonda yer almaktadır. Bunlardan bazıları; FRAC, Bourdeaux, Fransa; Museum of Fine Arts, The North Ossetia Alanica, Vladikavkaz; Centre George Pompidou, Paris-Fransa; Museum der Moderne Salzburg, Avusturya; Zabłudowicz Foundation, Londra, İngiltere; Fondazione Sandretto Re Rebaudengo, Milano, İtalya; National Museum of Tirana-Arnavutluk’ta yer almaktadır.

Kutluğ Ataman, Amerika’nın önemli ödülllerinden bir olan Carnegie Ödülü’ni kazanmış ve aynı yıl İngiltere’nin görsel sanatlarda en prestijli ödülü olan Turner Prize için kısa listeye girmiştir. Ayrıca birçok filmi de ödül almıştır. 2011 yılında ‘Laureate of the 2011 European Cultural Fund "Routes" Princess Margriet Award for cultural diversity’ ödülünü almıştır.

Şener Özmen, ‘Prix Meuly ve Kunstmuseum Thun’, (İsviçre) ödülünü kazanmıştır.

Meriç Algün Ringborg, ‘IASPIS, International Cultural Exchange Grant’; Bienal de Cuenca; ‘Acquisition Prize’; Nomination for DN’s Kulturpris; ‘SAHA Association - "Metatext", Contemporary Art Gallery’, Vancouver; ‘IASPIS, International Cultural Exchange Grant and Studio Grant, SAHA Association’ - "The Library of Unborrowed Books"; ‘Art in General, New York’ ve ‘DRK Audience Award’, (Kopenhag) ödülleri kazanmıştır. Yapıtları Colección Júmex, Meksika; Fundacion ARCO; Fundacion Municipal Bienal de Cuenca, Lidice

Memorial Museum, Lidice; Magasin III, Stockholm; Malmö Konstmuseum, Malmö; Moderna Museet, Stockholm; Nomas Foundation'da, (Roma) yapıtları koleksiyonlarda yer almaktadır.

Nezaket Ekici, 'Alexanderplatz NKBK Art Award', 'GASAG Art Award' (Berlin) ödülleri kazanmıştır.

Cevdet Erek, Victoria ve Albert Müzesi ile Art Jameel'in iş birliğiyle gerçekleşen 4. Jameel'da sergileme hakkı kazanmıştır.

Ergin İnan, Ulusl. Osaka Resim Trienali (Üçüncülük), (Japonya); Ulusl. 6. Cleveland Bien. (Büyük Ödül), (İngiltere); Ulusl. Minyatür Baskı Bien. Ödülü, (Güney Kore); Ulusl. Norveç Baskı Bienali Onur Ödülü, (Fredrikstad); Ulusl. 5. Cleveland Bienali 4.lük Ödülü, (İngiltere); Ulusl. Grafik Bienali (Madalya), Frechen-Almanya ödülleri kazanmıştır.

KAYNAKÇALAR

Altındere Halil, Evren, Süreyya, *User's Manuel Manual / Kullanma Kılavuzu: 1986-2006 Türkiye'de Güncel Sanat, "1986-2006 Yıllarında Türkiye'de Çağdaş Sanat"*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.S., İstanbul, (2008)

Artspire, *"The Profitable Artist, Networking"*, Allworth Press

Altındere, Halil, Evren, Süreyya, *User's Manual / Kullanma Kılavuzu: 1975-2015 Türkiye'de Güncel Sanat, "Türkiye Güncel Sanatı Tarihini Nasıl Yazmalı"* art-ist, Istanbul and Revolver Publishing, Berlin. (2015)

Aksoy Asu, Robins Kevin *"Peripheral Vision Cultural Industries and Cultural Identities in Turkey"* Environment and Planning A, sayı:29, (1997)

Banai, Nuit, *"From Nation State to Border State, Exhibition Europe"*, 2013

Dulworth, Micheal, Berrett, Koehler, *"The Connet Effect"*, 2008

Erdoğan, Melih, *"Küresel Çağda Çağdaş Sanat ve Küresel Sanat Pazarı"*, 2013

Gallelli, Andrea, *"Social Structure and Cultural Production: An Empirical Analysis of Festivals' Networks"*, (2016)

Gardner, Sarah, *"International Perspective of Artist Residency"*, 2013

Jonathtan, Harris, *"Globalization and Contemporary Art"*, 2011

New Directions in International Studies: *"Beyond Globalization: Making New Worlds in Media Art and Social Practices"*, Rutgers University Press, 2011

Okutur, Emriye, *"Türkiye'de Sanat Galerilerinin Gelişiminin Sanat Yönetimine Etkisi"*, Yüksek Lisans Tezi, (2011)

Özarıslan Dikmen, Aylin, *"Sanat ve Sosyoloji, Türkiye'de Sanat Galerilerine Sosyolojik Bakış"*, Bağlam Yayıncılık, (2005)

Üstünipek, Mehmet, *"Cumhuriyet' Günümüze Sanat Yapıtı Piyasası"*, Doktora Tezi, (1998)

Talas, Mustafa ve Kaya, Yaşar, ‘Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları’, TÜBAR-XXII-/2007-Güz/Dr. Mustafa TALAS-Dr. Yaşar KAYA, (2007)

Yardımcı Sibel, ‘Küreselleşen İstanbul’da Bienal’, İletişim Yayınları, (2005)

Zorloni, A. ‘The Economics of Contemporary Art’, *Structure of the contemporary art market, International Journal of Arts Management*, Spinger, (2013), -

ONLINE KAYNAKÇALAR

<http://www.galleryintell.com/rise-art-fair-who-wins-who-loses/>

<http://www.e-skop.com/skopdergi/ren%C3%A9-block-ve-1990-sonrasi-turkiye-cagdas-sanat-ortaminda-otorite-ve-dil-kurgulari/414>

<https://www.artbasel.com/>

<https://www.artbasel.com/hong-kong>

<http://www.friezeartfair.com/about/>

<http://friezenewyork.com/about/>

<https://scope-art.com/about/>

www.viennafair.at

<http://www.bbc.com/culture/story/20150316-asias-new-art-capital>

<https://scope-art.com/about/>

<http://www.biennialfoundation.org/>

<http://www.iksv.org/tr/venedikbienali>

<http://www.florencebiennale.org/>

<http://www.biennialfoundation.org/biennials/sao-paolo-biennialv/>

[Fundação Bienal de São Paulo Biennial Foundation, Athens](http://www.fundacao-bienal-de-sao-paulo.org/)

<http://manifesta.org/biennials/about-the-biennials/>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Cetinje>

<http://richardtaittinger.com/artist/haluk-akakce/>

<http://www.leylagediz.com/>

<http://www.elifuras.com/>

http://www.rampaistanbul.com/wp-content/uploads/2013/12/Erinc_Seymen_CV_ENG.pdf

<http://www.galerist.com.tr/en/artist/evren-tekinoktay/biography/>

<http://www.alitaptik.com/>

http://www.rampaistanbul.com/wp-content/uploads/2013/12/NEVIN_ALADAG_CV_ENG4.pdf

<http://www.rampaistanbul.com/wp-content/uploads/2013/12/Nilbar-Gures-CV-Eng8.pdf>

http://www.rampaistanbul.com/wp-content/uploads/2013/12/guclu_oztekin_cv_eng.pdf

<http://chalayan.com/>

<http://www.tanerceylan.com/>

<http://www.ayseerkmen.com/>

<http://www.galerist.com.tr/en/artist/mentalklinik/biography/>

<http://www.seckinpirim.com/>

<http://www.artxist.com/Sanatci-Cv/Ansen-/5>

http://p2.khas.edu.tr/cv_program/cv/2028.pdf

http://www.saatchigallery.com/artists/mustafa_hulusi.htm?section_name=new_britannia

<http://www.galerizilberman.com/zilberman/cv-ahmet-elhan-a193.html>

<http://theempireproject.com/lang-TR/artists/0-15/>

<http://artxist.com/Sanatci-Cv/Ceren-Oyikut/16>

<http://artxist.com/Artist-Cv/Erkut-Terliksiz/11>

http://privateviews-com.s3.amazonaws.com/accounts/piartworks/documents/sPNtcCxtQCCoDfwaCJD2CQ/gulay-semercioglu_cv.pdf

<http://www.nytimes.com/2003/12/07/style/miami-puts-on-an-arty-party.html?pagewanted=all>

<http://www.mehmetguleryuz.com/tr/exhibitions>

http://www.rampaistanbul.com/wp-content/uploads/2016/01/Nuri_Kuzucan_CV_eng.pdf

http://www.rampaistanbul.com/wp-content/uploads/2013/12/Ergin_Cavusoglu_CV_eng4.pdf

<http://www.galerizilberman.com/cv-azade-koker-a43.html>

<http://www.pilotgaleri.com/files/artists/20151031125617-fikretatay-antetli-eng-oct-2015.pdf>

http://www.ahmetogut.com/ahmetweb_bio.html

http://www.rampaistanbul.com/artist/gulsun-karamustafa/#works_in_exhibition_371

<http://www.galerist.com.tr/en/artist/sarkis/biography/>

<http://www.pilotgaleri.com/files/artists/20151120163643-halilalndere-eng-nov2015.pdf>

<http://www.ferhatozgur.com/About-Ferhat-Ozgur>

<http://www.gagallery.com/artists/hale-tenger/biography>

[http://galeribaraz.com/2010/3081/turkiyede-galericilik-ve-sanat-pazarinin-gelismesi/\(03.08.2011\)](http://galeribaraz.com/2010/3081/turkiyede-galericilik-ve-sanat-pazarinin-gelismesi/(03.08.2011))

<http://incieviner.net/tr/biyografi/>

<http://ergininan.net/pPages/pArtist.aspx?paID=13§ion=1&lang=TR>

<http://www.kutlugataman.com/site/main>

<http://burak-arikan.com/bio>

<http://www.artvista.de/index.php>

<http://www.getty.edu/museum/>

<http://www.art21.org/teach/on-contemporary-art/contemporary-art-in-context>

[http://galeribaraz.com/2010/3081/turkiyede-galericilik-ve-sanat-pazarinin-gelismesi/\(03.08.2011\)](http://galeribaraz.com/2010/3081/turkiyede-galericilik-ve-sanat-pazarinin-gelismesi/(03.08.2011))

<http://www.artfulliving.com.tr/sanat/sanat-piyasasinin-gorunmez-elleri-i-4858>

<http://www.e-skop.com/skopdergi/ren%C3%A9-block-ve-1990-sonrasi-turkiye-cagdas-sanat-ortaminda-otorite-ve-dil-kurgulari/414>

http://www.huffingtonpost.com/daniel-grant/art-awards-and-prizes_b_2697293.html

